

არსენალი

№ 13 (56), 27 ივნისი - 10 ივლისი, 2008. „კვირის პალიცა“. საგზაო-ავიაციური უწყისი. ფასი 1,5 ლარი

**უღბრატანაგადროვა
სანიპერული უაზანა
ქართული
კავსრაზგისათვის**

**საქართველოს
სანაირო დავის
ახალი კაბარა**

1425
2008

VENI, VIDI, VICI...

**„სტრაიკოლი“
თავაზი უფროსებისათვის**

**როგორ დავიცვათ
დამრტყელი ნაღებებისაგან
ქართული ბიჭები არაუზი**

**სისხლის ფასად
უკანელი
გამოცდილება**

როგორ
დავიხვეთ
ქართულდროშანი
„პაპიკაში“
ერაყის გზებზე

6

პოსნიგალი
როგელჯეს
არც ერთი
სახელმწიფო არ
იფორდა უარს

9

„სტრაიკოლი“
თაგაუი
უფროსეგისათვის

16

საპაბრულო
კაბარლა
P-24 „სოსუი“

26

ქართუელის
უეკენილი
რუსული
ბირთუული
უარი

30

გაგელიერეუი
„უქონელთა“
უფილრესი
ორღანი

43

სარჩევი

ქალაქოსკოპი

4 უცხოური ამბები

საერთო

6 როგორ დავიცვათ ქართულდროშიანი „ჰამერები“ ერაყის გზებზე „დამრტყმელი ბირთვებისგან“

რეპორაჟი

9 ჰოსპიტალი რომელზეც არც ერთი წამყვანი სახელმწიფოს არმია არ იტყოდა უარს

სამხედრო სინალები

14 ამერიკელი ჯონგრესმენები მომავლის ცეცხლსასროლ იარაღს გაეცნენ

გაბანება

16 „სტრაიბოლი“ თამაში უფროსებისათვის

სამსამსახურები

19 როგორ იცავენ ჰრეზიდენტებს

პროფინოვლება

22 სისხლის ფასად შექმნილი გამოცდილება

იარაღი

26 საპატრულო კატარა P-24 „სოხუმი“

ეპოპოს რისხვა

30 ქართველის შექმნილი რუსული ბირთვული ფარი

ომაგის მსოფლიო ისტორია

37 ავატერიის როლი შუა საუკუნეებში

გამოჩენილი მხარეთმთავრები

40 VENI, VIDI, VICI

ღებანება და მითები

43 ტამპლიერები - „უქონელთა“ უმდიდრესი ორდენი

ფლოტი

47 ძველი ჩინეთის ფლოტის ისტორია

ომამოპოლიტანი

50 ნანობი-უცნობი ყარაბაღის ომი

კრიშპორი

53 არსენალოვორდი

„არსენალის“ იარაღის მალაზია

54 OM 50 Nemesis - მსხვილკალიბრისანი შვეიცარიული სნაიპერული შაშხანა

რედაქციის სპეტი

ცხელი დღეების დადგომის-თანავე დაძაბულობამ კონფლიქტის ზონებში „დუღილის ტემპერატურას“ მიაღწია.

ისერიან ცხინვალთან, ეზაფე-ბიან აფხაზეთში... და საქართველოს ამ ორივე კონფლიქტურ ზონაში რუსი „ციხეფრანგუტიანები“ უკვე აშკარად ემხრობიან კონფლიქტის მონაწილე ერთ კონკრეტულ მხარეს – სეპარატისტულ სოხუმსა და ცხინვალს.

რუსი „ციხეფრანგუტიანების“ პოზიცია არც ადრე ყოფილა უცნობი, მაგრამ ბოლო მოვლენებმა ყოველგვარი ეჭვი გაფანტა.

ოფიციალურმა თბილისმა უკვე შეიტანა განცხადება დსო-ის წევრ ქვეყნებში, რომელშიც მოითხოვს შეჩერდეს კოლექტიური უსაფრთხოების სამშვიდობო ძალების მოქმედება აფხაზეთის კონფლიქტის ზონაში...

*ირაკლი ალადაშვილი
ბიორგი პრომოციონი*

ყურადღება!

გამოიწერეთ

„არსენალი“

და მიიღეთ შინ,

თვეში ორჯერ!

ტელ: 42-43-40;

38-26-73

რედაქციის დაუითხავად მასალების გადაბეჭდვა აკრძალულია

ყურნალ „არსენალის“ ძველი ნომრების შექმნა შეგიძლიათ რედაქციაში

გახეთ „კვირის პალიტრის“ დამატება ©

რედაქციის მისამართი: თბილისი, იოსებოძის ქ. №49.

ტელ: 38-37-47

email: arsenali@kvispalitra.com

კვირული ვარლამელოვი

82098

ბრიტანეთის ჯარები ახალ „ქალაქურ“ ჯავშანმანქანებს მიიღებენ

ბრიტანეთის ჯარები აღინათეს და ერაყში მიიღებენ ახალ „ქალაქურ“ საბრძოლო ჯავშანმანქანა „კუგუარებს“ RIDGBACK-ის მოდერნიზებული ვარიანტში და საბრძოლო ფორმულით 4X4-ზე, დიდი ბრიტანეთის თავდაცვის სამინისტროს მიერ შეკვეთილი 157 „კუგუარი“ აღიჭურვება დამატებითი ჯავშნით, შეიარაღებით, კავშირის სისტემებითა და რადიოელექტრონული ჩაშლის საშუალებებით. ჯავშანმანქანებს, რომელთაც ამერიკული კომანია FORCE PROTECTION-ი უშვებს, მოდერნიზაცია ჩატარდება დიდ ბრიტანეთში ჩატანის შემდეგ. ლონდონის უკვე ჰყავს ასზე მეტი „კუგუარი“ საბრძოლო ფორმულით 6X6-ზე, რომლებიც დიდი ბრიტანეთის შეიარაღებული ძალების შეიარაღებაში შევიდა „მასტიფის“ სახელწოდებით. ისინი განსხვავდებიან ახალი „კუგუარებისგან“ დიდი მასაბარბიტული მასასაბრძოლო და უპირველესად გამოიყენება ქალაქურად. სულ დიდი ბრიტანეთის ჯარებისათვის ერაყსა და აფღანეთში ამ დროისათვის შეკვეთილია სხვადასხვა მოდიფიკაციის 600-ზე მეტი ჯავშანმანქანა, რომლებიც შეავსებენ ჯავშანმანქანა „ვიკინგების“, „ბულოდოგების“, „ვექტორებისა“ და „სნატების“ არსებულ პარკს. „კუგუარი“ შემუშავებულია აშშ-ის თავდაცვის სამინისტროს პროგრამა MRAP (MINE RESISTANT AMBUSH PROTECTED)-ის ფარგლებში და აქვს გაძლიერებული ნაღმსაწინააღმდეგო დაცვა, ასევე V-სებური ფსკერი, რომელიც ეკიპაჟისგან აფეთქების ტალღას ვანჯავს.

კონტაბონდა ახალი სატრანსპორტო თვითმფრინავები შეუქმნა

კომანია „ლოკჰიდ მარტინი“ აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალების სპეციალური ოპერაციების ძალებისათვის 6 სამხედრო-სატრანსპორტო თვითმფრინავი HC/MC-130J-ებს ააგებს. კონტრაქტის ღირებულება 470 მლნ დოლარია, აქედან 75 მლნ დოლარს მიმდინარე ფინანსურ წელს „ლოკჰიდ მარტინი“ საჭირო მასალების შესაძენად მიიღებს. თანხის მეორე ნაწილი გათვალისწინებულია 2009 წლის ფინანსური წლის თავდაცვის ბიუჯეტში. „ლოკჰიდ მარტინის“ გარაუდით, შეკვეთა 115 თვითმფრინავამდე გაიზრდება. ვერჯერობით კი აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო ძალების სპეციალური ოპერაციების ძალებს მიეწოდებათ 68 ერთეული HC/MC-130J-ი, რათა შეიარაღებულმა მოსახლენი MC-130E, MC-130P და HC-130P-ები შეცვალონ. გარდა ამისა, 10 ახალი თვითმფრინავი სპეცრაზმის შეიარაღებაში 2012 წელს შევა. კონსტრუქტორების თქმით, HC/MC-130J KC-130J-ისგან იხსნება დასატვირთო-განსატვირთო აპარელსა და ჰაერში საწვავის გასამართ სისტემას, HC-130H-ისგან – თვალთვალის ელექტრონიკა, კურ და ინფრარითვალ სისტემებს, MC-130H-ისგან კი გაძლიერებული კონსტრუქციის ფრთებს. გარდა ამისა, თვითმფრინავი აღიჭურვება საბრძოლო სისტემების მართვის ახალი პულტით.

რილს ჯავშანტექნიკა 1 ევროდ მიჰყიდეს

ესპანეთის მთავრობამ სიმბოლურ ფასად – 1 ევროდ მიჰყიდა ჩილეს ბრიტანული წარმოების 16-მუსულუხიანი ჯავშანმანქანა FV-101 SCORPION-ი. „სკორპიონები“ შეავსებენ ჩილეს საზღვაო ქვეითთა 29 „სკორპიონისგან“ შემდგარ პარკს. ჯავშანმანქანები FV-101 SCORPION-ი, რომლებიც ასევე მიეკუთვნება მსუბუქი სადაზვერუო ტანკების კატეგორიას, ესპანეთის საზღვაო ქვეითთა შეიარაღებაში იყო. ისინი 1982 წელს იყიდეს, ფოლკლენდის კონფლიქტზე დიდი ბრიტანეთის შეიარაღებული ძალების ოპერაციის შემდეგ, სადაც „სკორპიონმა“ თავისი მაღალეფექტურობა გამოავლინა. 1990 წელს ესპანეთის ჯავშანმანქანების FV-101 SCORPION-ის პარკმა მოდერნიზაცია გაიარა, რომლის შემდეგ მანქანა აღიჭურვა ახალი დიზელის ძრავებით, ლაზერული მანიძომომბიტა და ღამის ხედვის ხელსაწყოებით. მიუხედავად ამისა, 2004 წელს „სკორპიონები“ მოხსნეს შეიარაღებიდან და შეინახეს. ამჟამინდური ჯავშანმანქანა FV-101 SCORPION-ი ალუმინის შენადნობის კორპუსითა და კომპურით სულ 8 ტონას იწონის. ის შეიარაღებულია 76-მილიმეტრიანი ტექნიკითა და 12,7მმ კალიბრის ტყვიამფრეკვეით.

FV-101 SCORPION-ი ალუმინის შენადნობის კორპუსითა და კომპურით სულ 8 ტონას იწონის. ის შეიარაღებულია 76-მილიმეტრიანი ტექნიკითა და 12,7მმ კალიბრის ტყვიამფრეკვეით.

ისრაელი ვაშინგტონს სასწავლო თვითმფრინავებს სთხოვს

აშშ-ის თავდაცვის სამინისტროს სამხედრო თანამშრომლობის სამმართველომ (DSCA) კონგრესს აუწყა, რომ ისრაელი 25 სასწავლო-საწვინი თვითმფრინავი T-6A TEXAN II-ს ითხოვს. მომავალი კონტრაქტის ღირებულება 190 მლნ დოლარს შეადგენს. თვითმფრინავების პირველი პარტიის მიწოდება 2009 წლის დამდეგს იგეგმება. ისრაელის სამხედრო-საჰაერო ძალებს ახალი ტექნიკა სჭირდება არსებული თვითმფრინავი CM-170 ZUKIT-ების პარკის შესაცვლელად, რომლებმაც თავიანთი რესურსი ამოწურეს და მათი მომსახურება უკვე საკმაოდ ძვირი ღირს. გარდა ამისა, T-6A TEXAN II-ებზე გადავლით 66%-მდე საწვავი დაიზოგება. ამჟამად T6A TEXAN II-ს იყენებენ როგორც აშშ-ის სამხედრო-საჰაერო

და სამხედრო-საზღვო, ასევე საბრძოლველის სამხედრო-საჰაერო ძალები პილოტების დაწყებითი მომზადებისათვის. გარდა ამისა, ამ ტიპის თვითმფრინავები ჰყავს კანადაში ნატოს საზოგადოებრივ მომზადების ცენტრს. ორადგილიანი T-6A TEXAN II-ს კომპანია RAYTHEONი ავებს. აღჭურვილია ერთი 1100 ცს.ბ-იანი ტურბოპროპელსიანი ძრავით და შეუძლია საათში 500 კილომეტრზე მეტი სიჩქარის განვითარება. აღჭურვათი თვითმფრინავის მასა 3 ტონას შეადგენს, მოქმედების რადიუსი – 1660 კილომეტრს, პრაქტიკული ჭერი – 9450 მეტრს. ერთი T-6A TEXAN II-ი დაახლოებით 4,3 მლნ დოლარი ღირს.

სამეფო სამხედრო-საჰაერო ძალების გამანადგურებელი ჩამოვარდა

ინგლისის ცენტრში, საგრაფო რატელნში, 16 ივნისს სამეფო სამხედრო-საჰაერო ძალების გამანადგურებელი HARRIER GR7 ჩამოვარდა. კატასტროფამდე რამდენიმე წნით ადრე პილოტმა მოასწრო კატაპულტრება. ის ამჟამად ჰოსპიტალიზებულია. ინჟინრების მიწაზე მსხვერპლისა და ავიაკატასტროფის მიზეზების შესახებ არ ახმაურებენ. HARRIER GR7 ერთადგილიანი მრავალმიზნობრივი სამხედრო თვითმფრინავია ფრტაკალური აფრენის შესაძლებლობით. მისი გამოყენება შეიძლება როგორც სამხედრო ბაზებში, ასევე ავიამობილებზეც.

აშშ-ის არმია ახალი საღაზვიერო აეროსტატები შეუკვეთა

კომპანია RAYTHEON-მა კონტრაქტი გააფორმა აშშ-ის არმიასთან საღაზვიერო აეროსტატული კომპლექსების RAID (RAPID AEROSTAT INITIAL DEPLOYMENT)-ის დამატებითი მიწოდების შესახებ. შეკვეთის ღირებულება 86,6 მლნ დოლარს შეადგენს. აეროსტატების შეიქმნება ზდება პროგრამა BETSS (BASE EXPEDITIONARY TARGETING AND SURVEILLANCE SYSTEM)-ის ფარგლებში, რომლის მიზანია ერაყში დისლოცირებული აშშ-ის ჯარების აღჭურვა სისტემატური თვალთვალისა და მზანაწერების სისტემებით. კონტრაქტის მიხედვით გათვალისწინებული სამუშაოები ჩატარდება RAYTHEON-ის საწარმოებში. საღაზვიერო აეროსტატებს ინტენსიურად იყენებს აშშ-ის არმია ერაყში მიწისზედა მიზნების აღმოჩენად და გამოსაცნობად. მათი მოქმედების სიშორე 12 კილომეტრს აღწევს. კომპლექს RAID-ის შემადგენლობაში შედის მისამბელი აეროსტატი საღაზვიერო აპარატურის კომპლექტით, მართვის მიწისზედა პუნქტი და საბრძოლო ქვედანაყოფებისთვის მიმღები ტერმინალები. კომპლექსი განთავსდება მისამბელიანი ავტომობილ HMMWV-ის ბაზაზე. საბორტე აპარატურაში შედის ოპტიკური და ინფრარითელი კამერები და ლაზერული მანიძომბოში. RAID-ის მიწისზედა მართვის პუნქტი აღჭურვილია გამოსახულებისა და ვიდეოინფორმაციის შეკრების სისტემებით, ასევე გარემომომზადებისთვის მონაცემთა გადასაცემი აპარატურით.

როგორ ღაპინვავთ ქართულდროშინანი „ჰაპერაბი“ ერაყის გზებზე „ღაპერაბული ბირთვებინსგან“

ერაყში საბრძოლო ვითარებაში ქართული სამხედრო კონტინგენტის სამი სამხედრო მოსამსახურე დაიღუპა.

ბოლო ტრავიკული შემთხვევა ჩეკ-პინტის დაბომბვის დრო მოხდა, 4 ივნისს, მანამდე კი 2 მაისს ქლვარის საპატრულო ბაზიდან 1,5კმ-ში ქართულეკიპაიან „ჰაპერს“ გვერდით მიმართული მოქმედების ნაღმი მოხვდა, რამაც ორი ქართველი სამხედრო შეიწირა.

„არსენალის“ ერთ-ერთ ნომერში დაწერილებით ვუწოდით იმ თავდასხმაზე, რომლის შემსრუც ამ სტატიის ავტორი იყო, როდესაც ერაყული ქალაქის ან-ნურმინის ახლოს ჩენი კოლონის პირველ „ჰაპერს“ მარჯვენა მხრიდან ასევე მიმართული მოქმედების ნაღმი მოხვდა.

საბედნიეროდ, მსხვერპლს გადაურჩით (მინქანში მსხლიონი მსხუეუად დაიჭრენ), ასევე როგორც სხვა ინციდენტების დროს.

სიმართლე რომ იტყვას, ჩვენს „ჰაპერებზე“ თავდასხმებს ხშირად არ ახმაურებენ. არადა წლის დასაწყისიდან ხუთჯერინ „ჰაპერებს“ შეიდავკრ მიინც დაესხნენ თავს.

6 აპრილის თავდასხმის დროს მიმართული მოქმედების ნაღმი მარჯვენა

ქართველ სამხედროებს ერაყში ყველაზე დიდი საერთო შეჯავხნული „ჰაპერაბით“ გადაადბილავისას ემუქრება

მხრიდან დააზინა კაბინაში მსხლიონი, რომლებმაც სხვადასხვა სახის ჭრილობები მიიღეს (მეტყვიამფრქვევე მიმდე დაიჭრა ფეხში).

როგორც ხედავთ, ერაყში ქართველ სამხედროებზე თავდასხმა, ძირითადად, მათი საპატრულო ბაზების გარეთ „ჰაპერების“ კოლონებით გადაადგილების დროს ხდება.

ერაყში ქართული სამხედრო კონტინგენტი (რომელიც ელ-კუთში, ქლვარსა და ბაღდადშია განთავსებული) 200-მდე M1151 მოდიფიკაციის „ჰაპერს“ იყენებს.

ეს „ჰაპერის“ ერთ-ერთი ბოლო და გაცილებით (ძველ მოდიფიკაციებთან შედარებით) კარგად შეჯავხნული და დაცული ვარიანტია. იგი აღჭურვილია სითბური ზაფანგის სისტემა „რაინით“ და რადიოელექტრონიკა ჩახშობის სისტემით „სიფონი“. საღონზე გარედან დამაგრებულია ალუმინის ჯავანის პანელები, ხოლო ფანგრებში სქელი ჯავანმინებია ჩახსული.

მოუხედავად დაცვის ასეთი ზომებისა, შეჯავხნული „ჰაპერები“ ვერ უძლებენ ტერორისტების EFP ტიპის ნაღმების აფეთქებებს, რაც ქართულ „ჰაპერებზე“ თავდასხმებზე (6 აპრილი, 2 მაისი, 20 მაისი) ცხადყო. სამივე შემთხვევაში EFP-ის აფეთქებისას წარმოქნილმა ნაშხერეებმა გაანგრა „ჰაპერის“ საღონის ჯავამანი...

რას წარმოადგენს EFP ტიპის ნაღმი? მისი ქართული შესატყვისი იქნებოდა „დამრტყმელი ბირთვი“.

სამხედრო საკითხებით დაინტერესებულებმა მეტ-ნაკლებად კარგად იციან, როგორ მოქმედებს კუმულაციური ჭავლი. ჯავამანზე ტანქასინაღამდეყო რაკეტის მოხვედრისას ინციდენტმა რაკეტის ქონიში მპრისებურად განთავსებული ასაფეთქებელი ნივთიერება (რომელიც გარედან სილიციის თხელი ფენითაა დაფარული) და აფეთქებისას წარმოქნილი მაღალენერგეტიკული კუმულაციური ჭავლი შეადწესა ჯავამანი.

ამ დროს დიდი მნიშვნელობა აქვს, რომ კუმულაციური ჭავლის წარმოქმნინდ ჯავამანდე 40-50სმ-ზე მეტი არ

20 მაისს ჩენს „ჰაპერს“ „დამრტყმელი ბირთვი“ ნახევარი მეტრით მარცხნივ რომ მოხვედროდა, მსხვერპლი გარდაფუცალი იქნებოდა...

იგოს, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მიმართული კომპლაციური ჰვავი იფანტება და ძალას კარგავს. სწორედ ამიტომაც ცდილობენ ჯავშნის წინ დააყენონ რკინის ან რუზინის ეკრანი, რომლის გარღვევის შემდეგ კომპლაციური ჰვავის ძირითადი ენერგია დაზარალებული და გაფანტულია, ხოლო დარჩენილი კი არ არის საკმარისი ძირითადი ჯავშნის გასარღვევად.

„დამრტყმელი ბირთვის“ შემთხვევაში კი პირიქით, მიზანი აფეთქებიდან არანაკლებ 1-1,5 მეტრში უნდა იგოს, რომ ნაღმის აფეთქების შემდეგ „დამრტყმელმა ბირთვმა“ მოასწროს ჩამოყვლილობა.

ერაყში EFP-ებს კუსტარულად ამზადებენ. ვითქვამთ, იდეები საარტილერიო ჭურვის გადაჭრილ პოლხას, ავებენ ტროტილით ან ჰექსოგენით და ზემოდან მჭიდროდ ამაგრებენ ძაბრისებურად ჩაზნექილ სპილენძის თავსახურს. გამზადებულ EFP-ს გზისპირას გვერდულად დებენ, ისე, რომ ძაბრისებურად ჩაზნექილმა სპილენძის სახურავმა გზას 1-1,5მ-ის სიმაღლეზე, ანუ მანქანის სალონის დონეზე „უყუროს“ (20 მისის ჩვენი კოლონის „ჰამპერის“ აფეთქებისას, ტერორისტებმა არანაკლებ ორი EFP-ი გზის პირიდან 2მ-ში ჩადეს).

დისტანციურად (რადიომართივით ან მძრავის დეტექტორით) აფეთქებისას ნაღმის კორპუსი ნაშხვრელებად იშლება, ხოლო მის თავში დამაგრებული ძაბრისებურად ჩაზნექილი სპილენძის სახურავი წინ წარმოუდგენელი – 2-2,5 კმ/წმ-ში სიჩქარით გაიტყორცნება.

1-2 მეტრში სპილენძის დისკი მეორე მხარეს გამოიჩნება და იღებს ნახევარბირთვის ფორმას, რომელიც უზარმაზარ ენერგიას ინარჩუნებს 30-40მ-ის მანძილზე. წაშლი 2კმ-ის სიჩქარით მერყეი „დამ-

6 აპრილის ქართულ „ჰამპერს“ „დამრტყმელი ბირთვი“ მარჯვნიდან მოხვდა და ნამსხვრევებმა სალონში შეაღწია

რტყმელი ბირთვის“ შეჩერება მარტო ჯავშნით თითქმის შეუძლებელია. თანაც, ასევე ჯავშანს „ჰამპერზე“ უზრალდ ეერ ჩამოკიდებ – მანქანა ადგილიდან ვეღარ დაიძვრება. მკითხველს რომ წარმოედგინა შექმნას, „დამრტყმელი ბირთვის“ ძალა და ფიზიკურ ბუნებაზე ერთ საინტერესო ფაქტს მოვიყვანი.

საბჭოთა არმამ 1983 წელს შეიარაღებაში მიიღო TM-83 ტიპის ტანკსაწინააღმდეგო ბორტსაწინააღმდეგო ნაღმი.

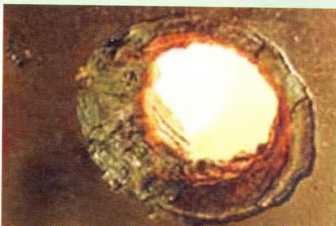
ამ ნაღმის გამოცდისას ჩაატარეს ექს-

პერიმენტი. ნაღმი მაშინ აფეთქდა, როდესაც მისგან გვერდით 15 მ-ში T-72 ტიპის ტანკი მიდიდა, ნაღმის აფეთქების წარმოქმნა „დამრტყმელმა ბირთვმა“ ტანკის კორპუსში 3-3,5მ-ის დამეტრის ნახვრეტი დატოვა (დახლოებით ამ დამეტრის ნახვრეტი ჰქონდა 20 მისის აფეთქებული ჩვენი „ჰამპერის“ ჯავშანს, ისევე როგორც სხვა აფეთქებულ „ჰამპერებს“).

თუკი „დამრტყმელ ბირთვს“ ტანკის გვერდითა ჯავშნის გარღვევა შეუძლია, მაშინ „ჰამპერი“ რაც უნდა დამატებით

ნაღმის აფეთქებისას 2 კმ/წმ-ის სიჩქარით გამოიტყორცნება სპილენძის დისკი, რომელიც „დამრტყმელი ბირთვის“ ფორმას იღებს და ჯავშანს არღვევს

საბჭოთა TM-83 ტიპის ნაღმი მიერ გარღვეული T-72 ტანკის

დაჯავშნო, არავითარი შანსი არ ექნებოდა, იფიქრებს მეთხველი.

თუმცა მთლად ასეც არ არის. ისევ როგორც კომუნალური ჭავლის შემთხვევაში, „დამრტყმელ ბირთვსაც“ ღიად ძალას აკარგუნებს დამატებითი ეკრანის გარღვევა, რომელიც ძირითადი ჯავშნისგან 20-50 სმ-ში აყენა.

ეკრანის გარღვევის შემდეგ „დამრტყმელი ბირთვი“ ფრაგმენტებად იშლება. კარგავს ძალას და ძირითად ჯავშანს უკვე ნაკლები ენერგიით და თანაც დანაწევრებული ხვდება.

სტატია ითხოვს მიგვაყავს, რომ ერაყში ქართულჯვრან „ჰამერებს“ ჯავშნის დამატებითი ეკრანები აუცილებლად უნდა დაუყენდეს, რომ მან მთაწინის „დამრტყმელი ბირთვების“ წინააღმდეგ დაშლა, სანამ ისინი „ჰამერის“ საღონის უშუა-

და მისი „დამრტყმელი ბირთვის“ ბორტის ჯავშანი

ლო ჯავშანს მაღალწევნ.

„ჰამერის“ ხუთკაციანი ეკიპაჟისთვის ძალზე სახიფათოა საღონში ნაღმის ნამსხვრევების შეღწევა გვერდიდან, თუნდაც იმიტომ, რომ მანქანაში მსხდომებს მხოლოდ წინიდან და უკნიდან ჯავშანფილებით დაცული ჯავშანფილებები აცვიათ. სხეულის გვერდები კი, ფაქტობრივად, დაუცველია (საღონის შუაში მდგარი მეტეფიანფრეკციის ფეხები ყველა შემთხვევაში დაუცველია). „ჰამერებით“ საბრძოლო დავალებაზე გასასვლელი ჩვენი ბიჭები უკვე ფიქრობენ დამატებითი ჯავშანფილებებით წაიღონ, რომლებსაც კარებს შვინიდან ააფარებენ, თუმცა დამატებითი დაცვის ეს კუსტარული მეთოდი ნაკლებეფექტიანი იქნება.

აუცილებელია „ჰამერის“ საღონის თითხვე კარს გარედან დამატებითი ჯავ-

შანერკანები დაუმარდეს, ისე, რომ ამ ჯავშანერკანსა და „ჰამერის“ კარების ჯავშანს შორის არანაკლებ 20-30სმ მაინც იყოს დარჩენილი.

სხვათა შორის, ეს აზრი გაამაგრა ერაყში ნანახმა რამდენიმე „ჰამერმაც“, რომლებსაც კარებზე დამატებითი ჯავშანი ჰქონდათ დამაგრებული.

ევი კომპოზიციური ჯავშნის დიდ ფილას წარმოადგენდა, რომელიც კარებიდან რამდენიმე ათწუნი სანტიმეტრზე დაცილებულ რკინის კონსტრუქციაში იყო ზეზიდან ჩადებული. კომპოზიციური ჯავშნის ფილის ახალი შეცვლა ყოველთვის შეუძლებელია.

როგორც ადვილზე გავარკვეით, დამატებითი ჯავშანერკანებიდან ვერ მხოლოდ იმ „ჰამერების“ ადუქრვა დაუწყეთ, რომლებსაც ამერიკული ეკიპაჟები გადაადგილებდნენ.

შეიძლება, ერაყში ამერიკულეკიპაჟთან „ჰამერებზე“ უფრო ნადირობენ (სხვათა შორის, ასეთ „ჰამერებს“, როგორც წესი, არავითარი განმასხვავებელი ნიშანი არ აქვს, მხოლოდ ზოგჯერის უფინა საჭარე მინის ქვეშ მინიატორული ამერიკული დროშა), მაგრამ ხუთჯვრიან ქართულეკიპაჟთან „ჰამერებს“ აუცილებლად სჭირდება კარებზე დამატებითი ჯავშანერკანების დაყენება, რათა შემციოდეს ტრაეკული შემთხვევების ალბათობა, თუკი ჩვენი „ჰამერების“ წინააღმდეგ კიდევ გამოიყენებენ EFP ტიპის მიმართული მოქმედების „დამრტყმელ ბირთვებს“.

ირაკალი ალადაშვილი

„ჰამერების“ კარებებზე დამატებითი ჯავშანფილების ჩამოკიდების შემთხვევაში ერაყში მოქმედ ქართველ სამხედროებს ნაკლები საფრთხე დაემუქრებოდათ...

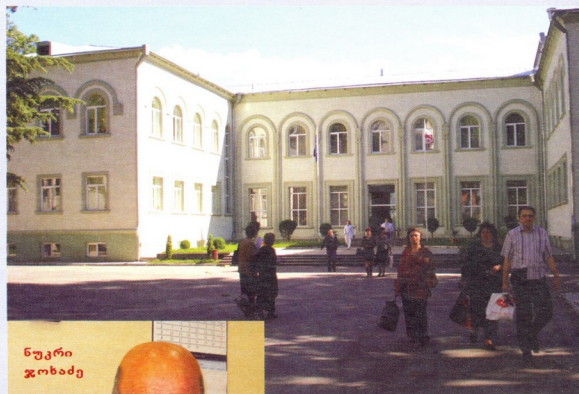
პოსპიტალი

რომელზეც არც ერთი წამყვანი სახელმწიფოს არმია არ იტყოდა უარს

სახელმწიფოს ძალისხმევამ, თავდაცვა ერთ-ერთი ყველაზე პრიორიტეტული და პრესტიჟული სფერო გამხდარიყო სახელმწიფოში, ნაყოფი გამოიღო. მაღალ დონეზე განვითარდა და ეკიპირებულ არმიას კი სამხედრო მომსახურეც შესაფერისი სჭარბდა, ამიტომ გამართლებულად უნდა მივიჩნიოთ ის უზარმაზარი თანხები, რაც ბოლო რამდენიმე წლის განმავლობაში სსიპ საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს სამხედრო პოსპიტლის განაშენიანება-განვითარებაზე იხარჯება. პოსპიტალი თითქმის ორი წელია, გორშია განთავსებული. ეს არის სამხედრო-სამოქალაქო დაწესებულება, რომლის ფუნქციონირების წესები თავდაცვის მინისტრის 2006 წლის 25 ოქტომბრის №297 ბრძანებით დამტკიცებულ დებულებასა და მიქმედ კანონმდებლობას ემყარება. თავდაცვის სამინისტროს ცენტრალური სამხედრო პოსპიტლის დისნლოკაციის გორში განსაზღვრის შემდეგ, ძველი პოსპიტლის ოთხმოცამდე თანამშრომელი, სამხედრო მომსახურის ოფიცრები და სერჟანტები, დღესაც (ოღონდ სამოქალაქო პირის სტატუსით) ემსახურებიან შეზარალებული ძალების პირადი შემაჯგუფების განმარტების დაცვას. პოსპიტლის დანარჩენი პერსონალი (დაახლოებით სამასი კაცი), ადგილობრივი და საქართველოს სხვა რეგიონების სამხედრო მოსახლეობის დაკომპლექტდა. 2008 წლის 15 მაისიდან სამხედრო პოსპიტლის უფროსად ნურკი ჯოხაძე დაინიშნა, რომელმაც ამ თანამდებობაზე ნიკა საინიშნული შეცვალა. ბატონი ნურკი 18 წლის განმავლობაში გორის ქალაქის საავადმყოფოს ხელმძღვანელობდა.

პოსპიტლის მიზნობრივ მოვალეობას თავდაცვის სამინისტროს სამხედრო, მთაწარის სამოქალაქო მოსამსახურეების, თავდაცვის სამინისტროს ოლარების პენსიონერების, აგრეთვე მათი ოჯახის წევრების სამხედრო მომსახურება წარმოადგენს. გარდა საქართველოს შეარბილებული ძალების თანამშრომლებისა და ჯარისკაცების მომსახურებისა, პოსპიტლის უფლება და საშუალება აქვს, სამხედრო დახმარება გაუწიოს სამოქალაქო მოსახლეობას რესპუბლიკის ნებისმიერი რეგიონიდან.

აღრევ ვესმენდა სამხედრო პოსპიტ-

ნურკი ჯოხაძე

ლის ულტრათანამედროვე დონეზე მოწყობისა და მისი მრავალფუნქციური დატვირთვის შესახებ, მაგრამ გაგონილ არ დავუვრდით და სამხედრო პოსპიტლის საზოგადოებასთან ურთიერთობისა და მარკეტინგის სამსახურის შედიამენეჯერს, რეზერვის ოფიცერს, სამხედრო სამსახურის ვიცე-პოლკოვნიკ ნურკარ გვიგორიშვილს დავუკავშირდით და ფორმალურად მოვკარგების შემდეგ „არსენალი“ გორში ჩავიდა. ნანახმა მოლოდინს გადააჭარბა. ჩვენ დავცხვდა უახლესი, თანამედროვე სტანდარტების კლინიკა, რომელზეც არც ერთი

წამყვანი სახელმწიფოს არმია არ იტყოდა უარს. ულტრათანამედროვე სამხედრო ად-კურვილობა, პროფესიონალიზმი, სისუფთავე და კომფორტი, – ეს არის ის მცირე დასასათება, რაც ერთ წინადადებაში შეიძლება მიქცეულიყო.

ვიცე-პოლკოვნიკმა გვიგორიშვილმა ყველაფერი გააკეთა, რომ ჩვენს მკითხველსა და ფართო საზოგადოებას პოსპიტალში არსებული რეალური ვითარება დაეჩინა. თითქმის მთელი დღის განმავლობაში დავდივარ დაწესებულებაში, თითქმის ყველა განყოფილება დავაგავადიერეთ და ვიცე-საუბრე მათ ხელმძღვანელებს. პირველ რიგში კი სამხედრო პოსპიტლის ახალ ხელმძღვანელ ნურკარ გვიგორიშვილს:

— ბატონო ნურკი, მართალია, თანამდებობაზე ახალი დანიშნული ხართ, მაგრამ, ალბათ, მანამდეც ადევნებდით თვალს სამხედრო პოსპიტალში მიმდინარე მოვლენებს. როგორ ფიქრობთ, გაამართლა პოსპიტლის გამამოტანამ თბილისიდან გორში?

— თავდაცვის სამინისტროს დაქვემდებარებაში მხოლოდ ეს პოსპიტალია. აქ უწევთ სამხედრო სამსახურს საქართველოს სხვადასხვა რეგიონის თავდაცვის

უწყებაში მომსახურე ცველა პირს. გორი საქართველოს შუა წერტილია და მის-
აფგომობის თვალსაზრისით, პოსაბტილის აქ
გადმოტარა სავსებით გამართლებულია მი-
მანია. არის ერთი სუბიექტური ფაქტორიც,
— გორში დაბადებული და გაზრდილი
კაცი ვერ და მისარია, რომ სამდიცინო
დახმარების ასე მნიშვნელოვანი ობიექტი
ჩემს ქალაქში აშენდა, უფრო სწორად კი
გადაკვიდე (1952 წელს აქ ვირის უძვე-
ლესი რაიონული საავადმყოფო იყო), რომელ-
იც აღჭურვილია ულტრაბინამერიფე აპარა-
ტურით.

**— რამდენია სამხედრო პოსაბტი-
ლის ბიუჯეტი და რაზე იხარავდა
მისი ძირითადი ნაწილი?**

— საკმაოდ სოლიდური თანხები ვე-
ჭებს გამოყოფილი. მით უმეტეს, ჩვენს ქვეყ-
ნის შესაძლებლობებს თუ გაითვალ-
ისწინებთ. ერთი ნაწილი ბიუჯეტისაა
უზრუნველყოფის მომსახურე პერსონალს და
მამდიარე პროცესებს, ხოლო მეორე ნაწი-
ლი ხმარდება პოსაბტილის განახლება-
გაფართოებას. მაგალითად, ახლა ვმუშაობთ
კარდიოქირურგიის განვითარების გეგმზე.
ეს საკმაოდ ძვირად ღირებული სერვისია,
აღჭურვილობა უკვე შექმნილია და გამო-
ტარები. წლებიანდელ ბიუჯეტს დაემატა
საქართველოში უნიკალური სისხლის ბანკ-
ის ფორმირება, რომელიც უკვე დამ-
აბთავებულ სტადიაშია, აღჭურვილობის
90% ადგილზეა, შენობა გამართულია, მიმ-
დინარეობს აპარატურის ინსტალირება, კა-
დრების შექმნა.

ბიუჯეტის ძირითადი
ნაწილი ისარგებდა თანამ-
შრომლების ხელფასებსა
და ცველა იმ საქსანიობის
უზრუნველყოფაზე, რაც თან
აბდავს სამდიცინო პრო-
ცესებს. ეს არის ინფრას-
ტრუქტურის ხარჯი, შუქი,
გაზი, კომუნალური გადა-
სახადები, ცეცხა (ჯარისკა-
ციებისა), მედიკამენტები და
სხვა.

**— როგორია პოს-
აბტილის სტრუქტურა,
რაზე გაქვთ აქცენტი
გაკეთებული?**

— ჩვენთან არის სამი ძირითადი მიმ-
ართულება: ქირურგიული, თერაპიული და
კრიტიკული მედიცინის, ანუ რეანიმაცია.
გვაქვს ინფექციური სამსახურიც, პოლიკლინი-
იკური განყოფილება. ცველაზე დატვირთი-
ლი მაინც ქირურგიაა. პოსაბტილში ძალიან
დიდი კონკურენტული ვარეობა, პრესტი-
ჟულია აქ მუშაობა. ვერ დამისახლებთ
ვერც ერთ სამდიცინო დაწესებულებას,
პერსონალი ასეთი ხელფასებით რომ იყოს
უზრუნველყოფილი. ექთანის ანაზღაურება
500-600 ლარია, უმცროსი მედიკა 340

ლარს იღებს, ექიმის საშუალო ხელფასი
კი 1.000 ლარზე მეტია. მიმართულების
ხელმძღვანელები კოტა უფრო მეტს იღებენ.

**— რამდენად გამართლებულია,
რომ ერთადერთმა სამხედრო პოსაბ-
ტილმა საქართველოში სამოქალაქო
სტატუსიც მიიღო?**

— ჩვენ ხომ მხოლოდ უწყებას ხომ არ
ვესახებოდით, ვეფასებოდით მოსახლეობასაც,
თუცა მათთვის მომსახურების ფასები იდნავ
ბევრია, რადან ტექნოლოგიები ვეაქვს საკ-
მაოდ ძვირი და მაღალხარისხიანი.

სავსებით გამართლებულია, რომ სამო-
ქალაქო პაციენტთა კონტინენტიც ვევაყვს.
რატომ არ უნდა იყოს ასეთი მაღალტექ-
ნოლოგიური სამედიცინო დაწესებულება
რეგიონი მოქალაქეებისთვისაც ხელმისაწ-
ვდომი? თანაც, სადენიწრად არ ვართ ძალიან
გადატვირთილი სამხედრო კონტინენტით.
სამხედრო და სამოქალაქო პირებისათვის
აშლები ცალკეაღკე. მთლიანად პოს-
აბტილში ერთდროულად 175 კაცი შეუ-
ძლია მკურნალობა. ახლა 70-პროცენტია
დატვირთვა ვეაქვს.

**— ძირითადად, რას უწივიან
ჯარისკაცებმა, რა შეგიძლიათ თქვით
კაბრალდება და სერვანტებზე, რომ-
ლებიც, ძირითადად, ყაზახმულ რე-
ჟიმში ცხოვრობენ?**

— ჩვენ კარგად მოვდილი ვართ ვევაყვს,
რომელსაც სრულფასოვანი ჯარა და საყ-
ოფაცხოველები პირობები აქვს. ამჟამად
დაჭრილი, პრაქტიკულად, არ ვევაყვს. ძირ-
ითადად, შემოდან პაციენტები, რომლებიც

ფიზიკურ დატვირთვას ვერ გაუძლებს. ჩვენ-
თან იტარებენ გამოკვლევას, რომლის შემ-
დეგაც ვეკცებთ ცნობას, მათი შემგვამი
სამსახური ვარში გამართლებულია თუ
არა.

— როგორია სტატუსტკაცა?

— ძალზე დატვირთულია პოლიკლინი-
იკა, სადაც ვადგერთ სამხედრო მოსამსახ-
რეების ვარეისიანობას. უნდაველსობა ვან-
მთიელია, ჩვენ მხოლოდ ვამოწმებთ, რომ
რამე არ გაიპაროს, შემდეგ ვარში არ
გამოვლიწვინდ და მათ ვანმორეობას სა-
ფრთხე არ შეექმნას. წლის დასაწყისიდან
დაახლოებით 2000 კაცამდე ვევაყვს ვა-
ტრანსული. დღეში საშუალოდ 60-70
ჯარისკაცს ვიღებთ.

**— როგორც ცნობილია, სამხედრო
მოსამსახურეების სამედიცინო მომ-
სახურებას სახელმწიფო აფინანსებს,
მათი ოჯახის წევრებზე თუ ვრ-
ცელდება შედგაბთებუ?**

— დაიხ, ვარისკაცის მკურნალობას
სახელმწიფო აფინანსებს, იქნება ეს ვადა-
უნებელი, ვეგმური თუ პროფილაქტიკური
სამედიცინო მომსახურება. სამხედრო მო-
სამსახურეთა ოჯახის წევრებს (მშობლი,
კოლი, შვილი) კი 45-პროცენტია ფას-
დაცლება აქვთ.

**— მიუხედავად იმისა, რომ დიდი
დაფინანსება და კარგი პირობები
გაქვთ, მუშაობის პროცესში, ალბათ,
მაინც ვექმნებთ პრობლემები.**

— რასაკვირველია, პრობლემები არის.
მაგალითად, ჩვენ ვეაქვს შესანიშნავი ექოს-
ოპური აპარატურა, მაგრამ ვამტარანობ
რომ ვავხარდით, კიდევ ერთი ვევაყვს.
აი, ასეთი სახის პრობლემები ვეაქვს.

როცა საჯარისო ნაწილებიდან შეს-
მოწმებულ მაკაცი ვარისკაცები, დღეში
30-50 კაცი და თან, მდინან მოქალაქეებზე,
აპარატურა ძალიან იტვირთება და პაციენ-
ტებს დისკომფორტი ვექმნებათ. ჩვენ დავი-
ნახეთ რეზულტატი, რომ ვავხდით მო-

**ამ უახლეს
ტომოგრაფიულ აპარატს
დღეში 20 პაციენტის
გამოკვლევა შეუძლია**

ითხვად დაწესებულება და ამიტომ ვაძლევთ ვარიანტს, სასწრაფოდ გაუფართოოთ პოსიტალები. დღეს ვითვალისწინებთ ერთი საოპერაციო დამატების თაობაზე.

რის შედეგს აღვივებთ?

— ვგეგმავთ გაცილებით მაღალტექნოლოგიური მომსახურების დაქვემდებარებას. პოტენციალი, რომელიც გვაქვს, უფრო დიდი ამოცანების გადასაწყვეტად უნდა გამოვიყენოთ. ბუნდოვანი ვარაუდია, რომ იმ პროცესებში ეფინანსივობა, რომელიც დღეს სამხედრო პოსიტალებში მიმდინარეობს.

როგორც ვაირკვა, პოსიტალებში მუშაობს სამხედრო-საექიმო კომისია. მოქალაქეს, რომელიც გამოთქვამს საკონტრაქტო სამხედრო სამსახურში შესვლის სურვილს, საბუთების შეგროვებისა და სამხედრო ნაწილში ორგანიზირებული კანდიდატის გავლის შემდეგ, სწორედ ეს კომისია ამოწმებს მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობასა და ჯერში სამსახურისათვის ვარჯისადასა.

რამაზ ტატიშნაშვილი,

სამხედრო-საექიმო კორდინატორი, სამხედრო-საექიმო კომისიის თავმჯდომარე, რეზერვის ოფიცერი, სამედიცინო სამსახურის უფროსი ლეიტენანტი: — მოქალაქე, რომელიც გამოთქვამს სამხედრო სამსახურში შესვლის სურვილს,

ფუნქციონირებს შემოსუბსაზე. მას უტარდება შემდეგი სახის გამოკვლევები: სისხლისა და შარდის საერთო ანალიზი, ანალიზი B და C ჰეპატიტზე, ათამანგა და მიღსურ, გულმკერდის რენტგენოკოპია; გაულის სხვადასხვა სპეციალისტებთან კონსულტაციები. ყველა სპეციალისტის დასვენება და გამოკვლევების შედეგები ფიქსირდება დანართში, რომლის საფუძველზეც კომისია დაადგენს სამხედრო სამსახურში კონტრაქტით მისაღები მოქალაქის, ანუ რეზერვის, სამხედრო სამსახურისათვის ვარიანტისათვის კატეგორიას. სამხედრო-სამედიცინო შემოწმების გადინა აგრეთვე ის სამხედრო მოსამსახურეები, რომლებიც ინტენსიურ მუშაობასთან სამხედრო პოსიტალებში, ამჟამად ორგანიზებული პაციენტები, სამშვიდობო მისიით საზღვარგარეთ გასვლათი სამხედრო მოსამსახურეები, თავდაცვის ერთეულებში აკადემიის აბიტურიენტები და საზღვარგარეთი სასწავლებელად წაშვებული სამხედრო მოსამსახურეები.

— ძირითადად, რა მიზეზით იწინებენ რეკრუტების სამხედრო სამსახურისათვის?

— წველს სამხედრო-საექიმო კომისია გაიარა 4879 პირმა, აქედან 427-ს ჰეპატიტი აღმოაჩნდა. შემდეგი მიზეზია სკოლაობი (ხერხეულიანი გარეუბანი), თვალის, ქორუხეობის და უფრო იშვიათად, ფსიქიკური პრობლემები. პრობლემას ქმნის ის, რომ სამხედრო სამსახურში მოსახვედრად რეკ-

ყველაზე მიმე ავადმყოფი ამჟამად სამხედრო მოსამსახურეა, რომელიც ავტოავარიის მიყვება. დღეისათვის მისი მდგომარეობა სტაბილურია.

ნონირება იმისა, ემუქრება თუ არა პაციენტს გულის იმპლანტი დაავადება, ხდება რისკის აფასების მიზნებისა და სურვილის შესთხვევაში, ოპერაციული მკურნალობა. ეს აპარატი სპეციალური პროგრამით მუშაობს. მონაცემები მუშაობს კომპიუტერული პროგრამით, რაც ავარტივებს დიაგნოსტიკას“.

უახლესი დანადგარი ტომოგრაფიის აპარატიც, როგორც ტომოგრაფიის სპეციალისტმა, რეზერვის ოფიცერმა, სამედიცინო სამსახურის ვიცე-პოლკოვნიკმა ირინა კაპანაძემ განეცხადება, ეს დანადგარი ორშობიანი, სპირალური კომპიუტერული ტომოგრაფიის გაკეთების საშუალებას იძლევა. კეთდება ყველა ორგანოს მრავალმობიანი გამოკვლევა, ასევე დანამკურნი ანგიოგრაფია. დღეში 20 პაციენტის გამოკვლევა დასაშვებია. ცენტრში ყველაზე დიდი დატვირთვით რენტგენოლოგიის კაბინეტი მუშაობს. არის აპარატი, რომელსაც 60 ათასი ლარი სჭირდება, ციფრულად რომ გადაკოდებს, რაც შეამუშავებს აპარატის დატვირთვას და სპეციალისტთა შრომასაც. როცა რეკრუტის შემოწმება მიმდინარეობს, ეს აპარატი დღეში 150-170 კაცს ემსახურება“.

პოსიტალების ადმინისტრაციული კორპუსის პირველ სართულზე საქმიად ვრცელდება ფართი უკავია ლაბორატორიული განყოფილება.

თამარ ბოლთიაშვილი, ლაბორატორიული განყოფილების ხელმძღვანელი: „ჩვენს ლაბორატორიაში აღჭურვილია ულტრაბინამდებრივი აპარატურით. ბიოქიმიური აპარატურის წარმადობა დღეში 100 ანალიზი, ჰეპატოლოგიისა დღეში 120, იმუნოლოგიური და ბაქტერიოლოგიური ანალიზატორების წარმადობა გაცილებით დიდია. ჩვენთან გამოკვლევას გადინა კო-

რუტები მაღავენ ქრონიკულ და ადრე გადატანილ დაავადებებს. ადრე თუ სიმალეცა-ავრავაციასთან გვექნა და საქმე, ახლა პირიქითა. ძირითადად, ისეთი დაავადებები ცდილობენ „გაპარავას“, რომლებიც ვიზუალურად არ ჩანს და არც საუბარებულ გამოკვლევებით გამოიღონება. ესენია ნერვოლოგიური და ფსიქიატრიული დაავადებები, კუჭის წყლული, შარბიანი დაბეჭდი, გულ-სისხლძარღვთა დაავადებები...“

ბატონ რევაზთან საუბრის შემდეგ დიავნოსტიკურ ცენტრში გადავინაცვლეთ, რომელიც აერთიანებს რადიოლოგიურ და ინტერვენციულ სამსახურებს (რენტგენოლოგია, ულტრაბინამდებრივი, კომპიუტერული ტომოგრაფია, ულტრაბინამდებრივი) და ლაბორატორიას. ეს განყოფილება ერთ-ერთი ყველაზე კარგად აღჭურვილია პოსიტალებში. რადიოლოგიური დეპარტამენტის ხელმძღვანელის, ცირა შაოშვილის თქმით, ულტრაბინამდებრივი სკანირება, რომელიც დღეს და გულსისხლძარღვთა მივლი სპექტრის გამოკვლევა შეიძლება, „ფილიპსის“ ფირმისაა. მაგრამ მხოლოდ ერთი ცალი აქვთ და, შესაძამისად, დატვირთვაც დიდია, რაც ექსპლუატაციის წესების დარღვევაა.

ირმა აღადაშვილი, ექიმი-კარდიოლოგი: „დავინოსტიკური ცენტრის ერთ-ერთი სამაგვე ე.წ. რადიოლოგიის ტექსტი, ანუ სტრუქსისტებს, რომელიც გულის იმპლანტირებული დაავადებების ადრეულ ეტაპზე გამოიღონება შეიძლება. ასევე, შესაძლებელია პროე-

მისაზე გამკვლევი რეკრუტები, სამხედრო მოსამსახურეები, რომლებსაც ეკუთვნით ეტაპობრივი გამოკვლევა, ასევე არაყსა და სხვადასხვა სამხედრო მისიები მონაწილე სამხედრო კონტინგენტი.

— დღემო, საშუალოდ, რამდენი პაციენტი გასტურდება გინეტი?

— არის შეზღუდვები, როცა დღემო 100 სამხედრო პირი მოდის, ამას დაუმატეთ ამჟღავნებელი პაციენტები, მოქალაქეები. ზოგჯერ დღემო 500-ზე მეტი ანალიზიც გავაგვიკეთება.

— რა არის ლაბორატორიის ბოლო შენაძენი?

— ეს არის RT – PCR – დიაგნოსტიკის (პოლიმერაზული ჯაჭვიური რეაქცია რეალურ დროში) აპარატი. ასეთი აპარატი საქართველოში სულ ორია. ის ინფექციური აგენტის გამოვლენის საშუალებას იძლევა DNM-ის ან RNM-ის დონეზე, ეს ეხება შიდსსა და ჰეპატიტებს. გარდა ამისა, გვაქვს: Elecsu 2010 – იმუნოლოგიური, Flexor junior – ბიოქიმიური, Start 4 – კოაგულოგრამის, ABX – ჰემატოლოგიური, Biomerux – ბაქტერიოლოგიური, Urise – შიდსის ანალიზატორები*.

კრიტიკული მედიცინის განყოფილება, ანუ რეანიმაცია, ქირურგიული კორუსის ორ სათულზეა განთავსებული და 20 პაციენტზეა გათვლილი.

ყოველი საწილი უზრუნველყოფილია კარდიომონიტორით, ხელფორები სუნთქვის აპარატით. ავადმყოფთა მდგომარეობის მონიტორინგი შესაძლებელია ასევე ცენტრალური მონიტორის საშუალებით, რომელსაც გადაეცემა ინდივიდუალური მონიტორების მაჩვენებლები.

ნიკოლოზ ჩაღუნელი, კრიტიკული მედიცინის მიმართულების ხელმძღვანელი, რეზერვის ოფიცერი, სამედიცინო სამსახურის უფროსი ლეიტენანტი: — ამჟამად განყოფილება დატვირთულია 40%-ით,

ყოველდღიურად დაახლოებით 8-9 ავადმყოფი გავიწვევს განყოფილებაში.

ვევლახე მძიმე ავადმყოფი ამჟამად სამხედრო მოსამსახურეა, რომელიც ავტოგარანიაში მოყვა. მას ჰქონდა ქალაქების დაზარული ტრავმა, ტენის შუშუბება, რბილი ქსოვილის დატვირლობა, ლავიქის, წინამხრის, წვივისა და ბარძაყის ძვლების, ნეკრების მოტეხილობა, სუნთქვის უკმარისობა. ავადმყოფი ახლა მართვით სუნთქვარეა. დღე-ისთვის მდგომარება გაუმჯობესებულია, სტაბილური.

— რამდენად დიდია სიკვდილიანობა?

— გასულ წელს 86 პაციენტიდან მხოლოდ ერთი დაიღუპა. წელს გატარებული გვაქვს უკვე 131 პაციენტი. სიკვდილიანობა II პროცენტია, ეს სამოქალაქო და სამხედრო პირებია ერთად აღებული. იმტა დაავადებების სიმძიმე. სიკვდილის მიზეზი, ძირითადად, არის ჰემორაგიული ინსულტი, ანუ სისხლის მიმოქცევის მოშლა, ტენიში სისხლის ჩაქცევა. იშვიათად იღუპებიან ტრავმით.

იმ იმედით, რომ რეანიმაციაში მყოფი ყველა პაციენტი მაღელ პალატებში გადაიდგა, ნეკროლოგიის განყოფილებას ეწვევთ, სადაც ფსიქიატრიულ პაციენტებსაც მუშაობენ. განყოფილებაში სიმშვიდე დავხვდა, გიოსისებანი პალატების დანახვით ცოტა შეშინებული რეზერვის ოფიცერმა, სამედ-სერვის სამსახურის მაიორმა მათა სიმხაიშვილმა იმით დავგაშვიდა, რომ ამჟამად ნეკროლოგიურში მძიმე ფსიქიატრიული პაციენტები არ ჰყავთ.

— ქალბატონო მია, თქვენთან პაციენტთა საკმაოდ მრავალფეროვანი სპექტრი მკურნალობას, აუდის მათი ის 24 საწილი, როცა განყოფილებას აქვს?

— ვჯერჯერობით, პრობლემს არ შევქმნია. სწორად აღინიშნა, ჩვენთან გარდა ნეკროლოგიური, ფსიქიატრიული პაციენ-

ტებიც არიან. ვარში ფსიქიატრიული და სტრესული პრობლემები ხშირია. საკმაოდ ბევრი ავადმყოფი გვაქვს ვევეტროლისტრინით, რადიკულიტათა და ტრავმის ნარჩენი მოვლენებით. ვარისკაცებში, ძირითადად, ანატაციის დაზარალებულები. ჩვენთან მიზეზების მიზეზი, აღბათ, მათთვის მოუწყველი ფსიკური დატვირთვაა. ამჟამად განყოფილებაში 13 პაციენტი გვაქვს. აქედან 3 სამოქალაქო პირია, 10 – სამხედრო.

ის რამდენიმე საათი, რაც ჰოსპიტალიზაციით, ისე იფიქურად იყო ყველაფერი, რომ განსხვავებულს არაფერს ევლიოთ, მაგრამ რეაბილიტაციის ცენტრში, ცოტა არ იყოს, იმედი გავაყვარე. განყოფილება, სულ რაღაც რამდენიმე თვისისაგან შეუდგა.

რეაბილიტაციის განყოფილების უფროსი, მედიცინის მეცნიერებათა დოქტორი, რეზერვის ოფიცერი, სამედიცინო სამსახურის ვიცე-პოლკოვნიკი 606(1) მპრპაშ-073302: — NATO-ს წევრი ქვეყნები დღე თანხებს ხარჯავენ აღდგენითი თერაპიის განვითარებისთვის. მე მქონდა სარეაბილიტაციის პროგრამით მუშაობა გერმანიის ერთ-ერთ წამყვან სარეაბილიტაციულ კლინიკაში, ციციბოს, ასევე ლატვიის თავდაცვის სამინისტროს სამხედრო-სარეაბილიტაციულ ცენტრს (იმ დროისთვის ლიტვის შეარაღებული ძალების კონტინგენტი სულ რაღაც 5 ათას სამხედრო მოსამსახურეს ითვლიდა) და ვისურვებდი, ქართულ ვარსკაცებშიც ადგენილი თერაპიის ასეთივე სრულყოფილი ცენტრი.

ჩვენ გვაქვს ულტრააიანამდროვე აპარატურა ფიზიოთერაპიული მკურნალობისთვის. კერძოდ, ლაზეროთერაპია, ელექტროთერაპია, ულტრაბერითი მკურნალობა და ა.შ. გვაქვს კვალიფიციური მასაჟისტები, მაგრამ ვგვირდება სამკურნალო ფიზიკულტურის, რეზერვისაბიის აღჭურვილობის გადახალისება. არ გვაქვს წლების პროცედურების ჩატარების საშუალება.

იმედია, ჩვენს ვარისკაცებს, მათ შორის საერთაშორისო სამშვიდობო მისიებინად დაბრუნებულებსაც, მალე ექნება ნატოს სტანდარტების შესაბამისი სარეაბილიტაციო სამსახური, რომლის გარეშეც პაციენტის, მათ უფრო, ვარისკაცის სრული გამოჯანმრთლება, მშვიობრში დაბრუნება წარუდგენელება.

პრობლემებზე ნაკლებად ვეკუსებარა ზოგადი თერაპიის განყოფილების ხელმძღვანელი, რეზერვის ოფიცერი, სახელმძღვანელო სამსახურის ვიცე-პოლკოვნიკი 606(1) მპრპრინო73302. განყოფილებაში არსებული 24 საწილიდან, 4 ინტენსიური ბოლიკისაა. აქ კარდიოლოგიური პათოლოგიის მქონე მძიმე ავადმყოფებს მკურნალობენ. პალატა აღჭურვილია უახლესი ტექნიკით.

მედიკამენტები უზრუნველყოფა მაღალ

ჰოსპიტალს აქვს ყველა ის ლაბორატორიული დანადგარი, რომელიც შეიძლება დასჭირდეს

ფელგა 75 საწილზეა გათვლილი, თუმცა ფეციტელების შეზღვევაში ფიზიკური მოძიება ორჯერ გაიზარდოს. ქირურგთა კოლექტივი დაკომპლექტებულია თადარიგში გასული სამხედრო და გამოცდილი სამოქალაქო ექიმებით. აქ ავადმყოფს უწყვეტ სპეციალიზებულ და კვალიფიკურ ქირურგიულ დახმარებას, რაც მოიცავს: ზოგად ქირურგიულ, ტრავმატოლოგიურ-ორთოპედიულ, ნეიროქირურგიულ, უროლოგიურ, მიკროქირურგიულ, ანგიოქირურგიულ, გინეკოლოგიურ, პათოქტოლოგიურ, ყსა-სახის, ცელ-ჟურ-ცხვირისა და თვალის სწულვებათა ქირურგიულ მკურნალობას. თანამედროვე სამედიცინო აპარატურა სრულფასოვანი გამოკვლევისა და მკურნალობის საშუალებას იძლევა. განსაკუთრებით აღსანიშნავია ცეცხლსაბრუნო და ნადმეფოქებადი ტრავმების ქირურგიული მკურნალობა ტრავმების სრული პათოგენეზი და სამკურნო-საველე ქირურგიის პრინციპების გათვალისწინებით.

ღონეზე, საამისოდ პერიოდულად ცხადდება ტენდერები, რომლებშიც მონაწილეობს თითქმის ყველა წარმავნი ფარმაცევტული ფირმა. თუ კლინიკას რაიმე პრეპარატი არ აქვს, ის შესტად 2 საათში ადგილზე იქნება. ერთდერით პრობლემა, რაც ამ განყოფილებას აქვს, პაციენტების სიმრავლეა.

ში ჯერ არ არსებობს.
შალვა მაღლაკაძემ, რეზერვის ოფიცერი, სამედიცინო სამსახურის მართი: - ეს არის საწარმოო ტრანსფორმაციული ოლოგიური დაწესებულება, სადაც სისხლის კომპონენტები დამზადდება: ერთიორც-იტული მასა, ახალგაყენული პლაზმა და თრომბოციტული მასა. სისხლის კომპონენტები მსოფლიოში არსებული თანამედროვე პრინციპებით დამზადდება.

ინვექციური განყოფილების ხელმძღვანელი, რეზერვის ოფიცერი, სამედიცინო სამსახურის მართი **ნაწიკაძე** 2003 წელს ერთში სამედიცინო მისამინ მუდიკოსთა ასეულში 7 თვის განმავლობაში მსახურობდა. „ანაკინდის“ ბაზაში ჩვენს სამხედროებთან ერთად ადგილობრივ მოსახლეობასაც მკურნალობდნენ. საბედნიეროდ, იმ იშვიათ ინვექციურ დაავადებებს, რაც ერთადელებს კვირდათ, საქართველოში ნაკლებად შეხვდებით. განყოფილებაში არის 22 ნახევრად ბოქსირებული და 2 ბოქსირებული საწოლი, რომელთაც განკუთვნილია განსაკუთრებით სამინი ინვექციების მქონე პაციენტთათვის. ქალბატონი ნელის განმარტებით, განყოფილებაში ყველა ტიპის ინვექციას მკურნალობენ. დაავადების სვეცივიდან, სეზონობიდან გამომდინარე, პაციენტთა რაოდენობა ხან მკვეთრად მატულობს, ხან იკლებს. ძირითადად, აქ მკურნალობენ ჰეპატიტებით, რეპრატორული დაავადებებით, კუჭ-ნაწლავის ინფექციებით, კვებით ინტოქსიკაციებით, მეჩინფიტებით და ა.შ. დაავადებულები. გარდა ჰეპატიტიანი პაციენტებისა, ყველა 100 პროცენტით განკურნებული მიიღის. რაც შეეხება ჰეპატიტით დაავადებულ სამხედრო პირებს, თავდაცვის მინისტრის ბრძანებით მათ დათხოვენ სამხედრო სამსახურიდან.

სისხლის ბანკის შერბა პოსპიტლის ტერიტორიაზე, აპარატურა შეხებილია და მონტაჟდება. პროექტი ძლიან სწრაფად, დაახლოებით 8 თვეში განხორციელდა. სისხლის ბანკის ექსპლუატაციაში გაშვება უახლოეს მომავალში იგეგმება.
 გული ვეწვდებოდა, რომ პოსპიტლის ყველაზე დიდი, ქირურგიული განყოფილების უფროსს, რეზერვის ოფიცერს, სამედიცინო სამსახურის მართი გონა კანწურაშვილს ვერ გავესაუბრე, რადგან რადღინე საათის განმავლობაში როულ ოპერაციას აკეთებდა. საბედნიერად, მანც მოვახერხე მისთან შეხვედრა. როგორც ბატონმა გონამ განვცხადრტა, ქირურგიული განყოფილებაში მისი მისამინ მუდიკოსთა ასეულში 7 თვის განმავლობაში მსახურობდა. „ანაკინდის“ ბაზაში ჩვენს სამხედროებთან ერთად ადგილობრივ მოსახლეობასაც მკურნალობდნენ. საბედნიეროდ, იმ იშვიათ ინვექციურ დაავადებებს, რაც ერთადელებს კვირდათ, საქართველოში ნაკლებად შეხვდებით. განყოფილებაში არის 22 ნახევრად ბოქსირებული და 2 ბოქსირებული საწოლი, რომელთაც განკუთვნილია განსაკუთრებით სამინი ინვექციების მქონე პაციენტთათვის. ქალბატონი ნელის განმარტებით, განყოფილებაში ყველა ტიპის ინვექციას მკურნალობენ. დაავადების სვეცივიდან, სეზონობიდან გამომდინარე, პაციენტთა რაოდენობა ხან მკვეთრად მატულობს, ხან იკლებს. ძირითადად, აქ მკურნალობენ ჰეპატიტებით, რეპრატორული დაავადებებით, კუჭ-ნაწლავის ინფექციებით, კვებით ინტოქსიკაციებით, მეჩინფიტებით და ა.შ. დაავადებულები. გარდა ჰეპატიტიანი პაციენტებისა, ყველა 100 პროცენტით განკურნებული მიიღის. რაც შეეხება ჰეპატიტით დაავადებულ სამხედრო პირებს, თავდაცვის მინისტრის ბრძანებით მათ დათხოვენ სამხედრო სამსახურიდან.

დღეს სამხედროებთან ერთად პოსპიტალში მკურნალობენ ავადმყოფები საქართველოს სხვადასხვა რეგიონიდან. სამხედრო მოსამსხურეებს შუღლით მშვიდად იმსახურენ. გორის სამხედრო პოსპიტლის კოლექტივი მზად არის მათ დასახმარებლად.

პ.ს. სტატეაში ხშირად ვგაუკვამოვებულები ფრანზა „სამედიცინო სამსახურის რეზერვის ოფიცერი“. საქე ის არის, რომ სამხედრო პოსპიტლის მინიშნელოვან ნაწილს წარმოადგენენ ის ოფიცერები და სერჟანტები (საექიმო და საშუალო სამედიცინო პერსონალი), რომლებიც წლების განმავლობაში მსახურობდნენ საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს ცენტრალურ სამხედრო პოსპიტალში და 2006 წელს თავდაცვის სამინისტროს სამედიცინო სამსახურში გატარებული რეფორმის შედეგ დათხოინელ იქნენ თადარიგში.

ენიწ მამუშაძე

ამერიკელი კონგრესმენები მომავლის ხმებს ასრულ იარაღს გაუხნენ

ამერიკის არმაამ კონგრესმენტებს მომავლის მალალტექნოლოგიური ცეცხლსასროლი იარაღი გააკნო. გამოფენაზე ერთ-ერთი ცენტრალური ადგილი მოდულურმა დამზარე საფანტანამ თოფმა M-26 MASS-მა დაიკავა.

ახალი გლუველუიანი თოფი M-26 შეიქმნა, როგორც დამზარე იარაღი ქვეითი, სამხედრო პოლიციისა და სპეციალურ ოპერაციათა სამხედრო მოსამსახურეებისათვის. მგრდება საიერიშო შსშანა M-4-ის ან M-16-ის ლულის ქვეითი ან დამოუკიდებლადც შეიძლება მისი გამოყენება. ამერიკელი სამხედროების აზრით, საფანტანანი თოფი ვაზრდის ჯარისკაცის საბრძოლო შესაძლებლობებს და შეამცირებს ეკიპირებაში შემავალი შეიარაღების ცალკეულ სისტემას.

12-კალიბრიანი M-26-ს ხუთვახნიანი მჭიდი აქვს და შეუძლია მაქსიმალურად ვაზრდული ან შემცირებული დამაზიანებელი ზემოქმედების განხების სროლა.

წონა 1,22 კილოგრამს შეადგენს და შეიარაღებაში 2009 წლიდან შევა. პირველი პარტია 35 ათასი ერთეულით არის განსაზღვრული.

აგვ ახალი სქემის თვითფრინავს ქმნის

საქართველო
2007 წლის 10 თვე

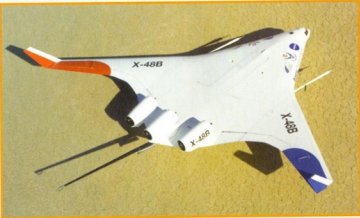
გასული საუკუნის 90-იანი წლების შუახანებიდან კომპანია McDonnell Douglas-მა მუშაობა დაიწყო Blended Wing Body (BWB) სქემის თვითფრინავის შესაქმნელად, რომელიც ცნობილი „მფრინავი ფრთის“ ერთ-ერთ ნაირსახეობაა.

1997 წელს კომპანიამ NASA-თან ერთად თვითფრინავის 5,2 მეტრი ფრთავალილობის მქონე მოდელი აგო. გამოცდების წარმატებით დასრულების შემდეგ კომპანია უფრო დიდი უბილოტო მოდელის აგვას შეუდგა, რომელიც მომავალი თვითფრინავის ზომების 14%-ს შეადგენდა. მოდელი სამი პატარა ტურბორეაქტიული ძრავითი აღიჭურვა და პროექტმა ოფიციალური სახელწოდება X-48A მიიღო. მასზე მუშაობა 2002 წელს შეჩერდა, როცა მართვასთან დაკავშირებული პრობლემები გაჩნდა.

მუხუცეავედ ამისა, კომპრაცია Boeing-მა, რომლის შემადგენლობაში McDonnell Douglas-ი შევიდა, ბრიტანულ კომპანიასთან ერთად განაგრძო მუშაობა და ორი ახალი მოდელი X-48B აგო. ორივე მოდელის წონა 500 კილოგრამია და ფრთების გარსამოსი კომპოზიტური მასალებითაა განაზრდილი. პირველი გაფრენა 2007 წლის 20 ივლისს შესრულდა.

კვლევის თანახმად, BWB-ის სქემს კლასიკურ სქემასთან შედარებით საწვავის 20%-ის ეკონომიას იძლევა, ხოლო ძრავების ფრთის ზევით განლაგება ძრავების ხმაურის მანქნებულს შესაძინევად ამცირებს.

თვითფრინავის დიდი მფინთია მოცულობები მრავალფუნქციური საჰაერო მართვის პუნქტის შექმნის პრობლემს ქმნის, რომელიც ერთდროულად სახმელეთო, საჰაერო და საზღვაო ძალების მართვაზე იქნება გათვლილი.

საქართველო 2007 წლის 10 თვე

საქართველო 2007 წლის 10 თვე

„სტრაიკოლი“

თავაზი უფროსებისათვის

„სტრაიკოლი“, იგივე AIRSOFT-ი გუნდური არაკომერციული სამხედრო-სპორტული თამაშია. მონაწილეობა შეუძლია თერაპეუტ წელს ზებით გველა მსურველს. თამაში გამოიყენება პნევმატური იარაღები, რომლებიც ისერის ექვში მილიმეტრის დიამეტრის მქონე პლასტმასის ბურთულებს.

სტრაიკოლი თმის შემდგომ აბაინაში დაიბადა. კაბიტულაციის შუბლზე გამოარეგებულმა ქვეყნებმა აბაინას აუკრძალეს ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენება, მაგრამ სამხედრო საქმე ხომ უნდა

ესწავლიათ. ამიტომ გამოვიჩინა იარაღების გამოსავალი მონახეს – ნამდვილ საბრძოლო იარაღთან მაქსიმალურად მიახლოებული ასლები გააკეთეს, რომლებიც ტყვიების ნაცვლად მსუბუქ და უვნებელ ბურთულებს ისროდა. ასე რომ, „სტრაიკოლიში“ გამოიყენებული იარაღი ნამდვილის ასლია – AIRSOFT არის MILSIM (სამხედრო სიმულატორი).

ეს თამაში ხშირად ეწელებით აფრიკაში 1981 წელს შექმნილ თამაშ „პეინტბოლში“, რომელიც სპორტის ერთ-ერთი სახეობაა. მისგან განსხვავებით, „სტრაიკო-

ბოლს“ სპორტის სახეობას ვერ მიკუთვნებთ. ამ ორ თამაშს შორის ძირითადი განსხვავება თვითიარაღებაა. აქ მოთამაშეები საკუთარ თავს ცდიან, „სიკვდილის“ აღიარება მოთამაშის სიწმინდისთვის, ვისაც ეს არ შეუძლია, მისი ადგილი „სტრაიკოლიში“ არ არის.

„AIRSOFT“-მა საქართველომდეც ჩამოაღწია. მისი ერთ-ერთი დამარსებელი უნდა იყოს, მეტსახელად „Cyborg-Mcloud“, რომელიც 2001 წლიდან ცდილობს თამაშს „შეგნას“.

– ვველაფერი დიდი ხნის წინ დაიწყო, უნას აკვირებული იდეთი, „შპიურში“ გასართობად ჩვენი ასაკისთვის შეუფერებელი „სტრაიკოლი“ ვითამაშეთ. ბავშვობაში ამ თამაშს ომობანას ვეძახდით. ბერი სიხნელ ახლდა თან იღვის სორც-შესხმას. იარაღად პლასტმასის პისტოლეტებსა და „კინესტერებს“ ვიყენებდით. ამიტომ ხალისი ნელ-ნელა გვეკარგებოდა და წაიზრებდა საბოლოოდ დალუკვის პირას მივღა. იღვის გადასარჩენად საჭირო იყო რელოვანიზაცია. უნას და მისი მეგობრების დახმარებით „სტრაიკოს“ ისტორიაში ახალი ხანა დაიწყო, – გვიამბობს ეტერანი სტრაიკოლი მეტსახელად „ზვიგანა“.

მას შემდეგ კიდევ რამდენიმე რეორგანიზაცია გაიარეს და დღეს ორმოცდაათზე მეტი აქტიური მოთამაშე ჰყავს „სტრაიკოლიში“, რომელთა უმრავლესობას უცხოური ძვირად ღირებული იარაღი და სხვა სამხედრო აღჭურვილობა აქვს. სს-

საბრძოლოვად გასამგზავრებლად ხალხმრავალ ადგილებში ვგროვებდით და ხშირად გამგლელების რეაქციით ვერთობით...

ვათა შორის, იარაღების ფასები 150-დან 2.000 დოლარამდე მერყეობს.

თამაში იმდენად ემოციურია, რომ სიტყვით შეუძლებელია ახსნა, რამდენად საინტერესოა. ამიტომ გადავწყვიტეთ, საკუთარ თავზე გამოვვეცადა.

როგორც წესი, კვირადღეს, დილით ვიკრიბებით დაითქმულ ადგილას. აქ ყველა ერთმანეთს იცნობს, ესალმება, სანამ შეკრიბებან, ერთმანეთს უხიარებენ აზრებს, ერთმანეთის იარაღებს ათვალიერებენ და ა.შ. ბოლოს, დაითქმულ ადგილას მივბრუნებან, ძირითადად, მონაწილეობა მანქანებით, იშვიათად სამარშრუტო ტაქსით.

ჩვენი მიზლი იმდენი ნაწილი იმდენივე გამოირიდა, - დაძაბულობა თამაშის დაწყებამდე შეინიშნება, მხდის გამაღებელი შხადება, იარაღების შემოწმება, ტყვიების მომარაგება, სამხედრო კეპიტანების მოწვევები.

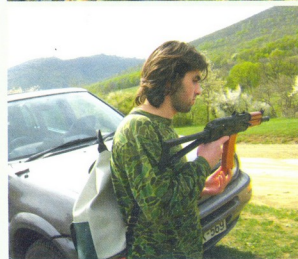
ჯგუფი ორად გაიყო. სცენარის სახე-ლია: „ამერიკა და კოლუმბიელი პარტი-

ზანები“. „კოლუმბიელი“ აჯანყებულების სამიო ბაზიდან რამდენიმე დღის წინ გაიპარა სამი ტყვიად ერთ-ერთი, რომელმაც დასახლებულ პუნქტს მიაღწია და დაახლოებით რუკა მიაწოდა „ამერიკელ სპეტრაზმს“. აჯანყებულებს კიდევ ორი მძევალი ჰყავთ. ამავე ბაზაზე ინახება აჯანყებულების იარაღი და ფული. „ამერიკის სპეტრაზმი“ შეადგენს ჯგუფს, რომელიც გადასხდება დასახლებულ პუნქტის ახლოს. „ამერიკელით“ მისიაა, გაიკვილონ გზა პუნქტამდე, გაათავისუფლონ მძევლები, განადგურონ შეიარაღება და ფულის ტომრები. მგრამ რადგან რამდენიმე დღის წინ მძევალი გაიქცა, „კოლუმბიელმა“ ბაზის დაცვა გაამკაცრეს.

სამხედრო ოპერაცია დაწყებულია. „კოლუმბიელის“ ბაზას და „ამერიკელის“ საწვის წერტილს რამდენიმე კილომეტრი ამორებს. ჩვენ „კოლუმბიელთა“ რიგებში ვართ. თავდაპირველად დახვეწავენ გაუმეცს ჩვენი ჯგუფები. ყოველ წუთს

იარაღების ფასები 150-დან 2.000 დოლარამდე მერყეობს.

ასლ რამეს ვსწავლობთ: მიმიკას, ხელით მინიშებებს, სამხედრო ტერმინებსა და ქუედებს გამოცდილი მოთამაშებისა და მოქმედი სამხედრო პირებისგან. „კოლუმბიულების“ ჯგუფის ნაწილი დაზვერვაზეა, მათ შორის ჩვენც. თავის მხრივ, დაზვერვაც გაყოფილია. დიდხანს ველოდებით მტერს, ვინიცობა გამოჩნდეს, ბაზას შევატყობინებთ რაციებით ან ხელსაყრელ შემთხვევაში პირდაპირ შეტყევაზე გადავლით. თუმცა, არც „ამერიკელები“ ჩამოვყრნენ, სწორად შერჩეული ტაქტიკის შემდეგობით (მაგრამ დიდი მოთმინების, ხანგრძლივი მარშის, მდინარეში წელამდე დგომის და ა.შ.) ავეცდნენ და ბაზას სამხრეთით მოაღვინ. ამასობაში, ჩვენი ჯგუფი დანარჩენების დასახმარებლად უკან ბრუნდება. ბაზაში სამი მნიშვნელოვანი პუნქტია, სხვადასხვა შენიბაშია იარაღი, ფული და მძველები. სტატიის ავტორებს იმ შენიბის დაცვა დაეკუვალა, სადაც ფული ინახებოდა. ეს იყო ყველაზე დაძახული მომენტო ჩვენივს. ამერიკელთა სპერაზში, ჩვენს მოთმინებას ცდიდა, საათობით ველოდით, რა მოხდებოდა. სიძარითლე ვითხნათ, ინტერესს კარგავდა საბრძოლო მოქმედება, რადგან დაზვერვაში ნაყოფიები ისე დაღლილები ვიყავით, რკინის ნერვები იყო საჭირო, კიდევ რამეზე კონცენტრირება

რომ მოვევხდინა.

ნერვიულობა პიკს აღწევს, მოვალუნეთ ყურადღება, მაგრამ უცხად ორმა „კოლუმბიულმა“ შეკვივრა: — „მოგვედი, დაჭრილი ვარ!“ გვესმის ყვირილი: — „გაგემოვრებს, გადავედით იერიშზე!“ — და ბაზის მამართლებით სროლა ატყდა, თიანში ტყეები სეტყვასავით ცვივა, „ამერიკელი სპერაზის“ ნაწილი სწორედ ჩვენს გამაგრებულ პუნქტს უტყვს. თავის გაყოფაც სახიფათო და საშიშა, „ამერიკელები“ გაცილებით მეტნი არიან და შესაბამისად, ტყეებოც წვიმასავით მოემართება ჩვენკენ. ვცდილობთ, ვუპასუხოთ სროლით, მაგრამ „ამერიკელები“ ბუჩქებს ეყარებიან და ძნელია გარჩევა, ვინ სად დგას. ისმის ჩვენი გუნდლების შეძახილები: „დამჭერეს! ექიმი!“ „მოგვედი!“ და ა.შ. ეს კიდევ ამბავრებს სიტუაციას. „კოლუმბიულები“, რომლებიც საათობით ბუჩქებსა და ხე-

ტყეში ჩასაფრებული ველოდით მტერს, უკან ვიხევეთ, მაგრამ ბრიოლას არ ვიბობთ. არანაკლებ დაღლილი „ამერიკელები“ წინ მოიწვევენ. ჩვენს რაზმში გამოცდილი სამხედროები იბრძვიან (მაგრამ არა ჩვენ) და ეს დავევხმბრა დაკარგული პოზიციების დაბრუნებაში.

საბოლოოდ? საბოლოოდ გაისმა: „მეგობრობამ გაიმარჯვა!“ თუ გაეთვალისწინებთ იმას, რომ ომში გამარჯვებული არ არსებობს, ნათქვამი გამართლებულია, ეს ნუმბობით, ისე ყ ვეღანი კსაყოფი ვართ. არ ვითვლით, ვინ რამდენი მოკლა, უბრალოდ, კარვად გავერთით. ზოგს სისხლი მოსდის სახეზე, ზოგს დაღურავები ატყს, ზოგს ფეხი ატყს ნატყეში, ბეჭვი წყალს ითხნის, მაგრამ ყველა ბუნდინირია. ვისაც მეტი გაინტერესებო, თავად გამოცადეთ ტყეის სიმწარე...

თამაში მორჩა, სავალი ყველას ვეატყს წამოღებული, ახლა დასვენებაა გვინდა. უკან დაბრუნდით, ისევ შეხვედრის ადგილას, და ვიშლებით დროებით, შეძვედ კვირამდე.

მიხეილ ფოცხიშვილი
მიხეილ ნანოპაშვილი

(გაგრძელება)

დასაწყისი იხ. „არსენალი“ №12

ავტონომიების საბურავები და მასი

უპირველესად ყურადღება უნდა მიექცის შესაგავსენი ავტონომიების საბურავების მახასიათებლებს. მოთვლით სულ რამდენიმე კომპანია აწარმოებს ე.წ. ტყვიამძლე საბურავებს თვითდასწებელი კაპრითა და ძირითად საბურავის შიგნით მოთავსებული მთელი მთელი საბურავით (თუ გართია დაეშვება, შიგნით არ მისცემს მანქანას დისკზე დაჯდომის საშუალებას და ავტონომიული მწვერდებას გააგრძელებს). იმისთვის, რომ ავტონომიის დასწებულ საბურავებშიც კი არ დაკარგოს მართვის უნარი, წველითაგანის შიგნით ხშირად ათავსებენ მძლავრ, პლასტიკურ დისკს. ეს საშუალებას აძლევს ავტონომიის, გაიაროს კიდევ ოდნავად კლიმატი თავდასხმის ადგილიდან. ოღონდ არ დაგვიწყდოდ, რომ თბის ტყვიამძებრი საბურავის კომპლექტი, სულ ცოტა, 2000 დოლარი დაგიჯდებათ. თუცა ფული არ დანახით, რადგან სწორედ ტყვიამძლე საბურავებს გადააჩინა საფრანგეთის პრეზიდენტი, გენერალი შარლ დე გოლი სიკვდილს.

თავდასხმა საფრანგეთის პრეზიდენტზე

მოხუცი ვერნოსის კარიერის შემდეგ 1962 წლის 22 აგვისტოს საღამოს დასძლია წერტილი. იმ დღეს ალჟირში ნარბილი განაწყვეტილი ფრანგი ოფიცრების (ე.წ. ალჟირელების) საფრანგეთის პრეზიდენტზე თავდასხმის წარმატებით რომ დასრულდებოდა, შესაძლოა, მოთვლით უახლესი ისტორია სხვაგვარად განითავსებოდა.

საფრანგეთის პრეზიდენტ შარლ დე გოლის მთავარი სტრატეგიული შეკლამა ის იყო, რომ მან ძალზე ხერხი მტერი გაიხიზნა მან და გართო. ერთდროულად დაუპირისპირდა მოთვლით რამდენიმე ქვეყანას (ისრაელს, აშშ-სა და დიდ ბრიტანიას). ისრაელის და არაბების მრავალწლიანი დაპირისპირებაში გენერალი აშკარად უჭერდა მხარას არაბებს. მას ისრაელის, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფოს შექმნაც კი არასწორად მახინდა. 50-იანი წლების ბოლოს, საფრანგეთის პრეზიდენტად არჩევის შემდეგ, ფაქტობრივად, მან შეწყვიტა ისრაელთან დადებული ყველა სამხედრო ხელშეკრულება, ხოლო რამდენიმე წლის შემდეგ გარეის სხდომებზე გამოსვლისას ისრაელელებს თმში ისრაელი გამოაცხადა აგრესორად, რითაც საპლითო კამპიონის აღფრთოვანება და მორიგება დაიხსნა.

გარდა ამისა, დე გოლის მრავალწლიანი ანტიამერიკული პოლიტიკით დადავდა უკმაყოფილო იყო აშშ-ის ადმინისტრაციაც. საფრანგეთის პრეზიდენტი საჯაროდ გამოხატა

რად რომ იმავნება პრეზიდენტები

ამერიკის პოლიტიკას ვერტანაში, ღიღინის პრევიდენტებულ მდგომარეობას და მოთხოვდა კანადის ფრანგულენოვანი პროვინციის – კვებეკის დამოუკიდებლობას. შემდეგ კი საფრანგეთი სურითდა გაიყვანა ნატოს სამხედრო სტრუქტურებიდან და პარალელურად საპლითო კამპიონად „შეიბიბობის და თანამშრომლობის“ ხელშეკრულებას მოაწერა ხელი.

დე გოლის საგარეო პოლიტიკით დიდი ბრიტანიეთი შეშფოთებული იყო, რადგანაც მან რამდენჯერმე დაბლოკა ამ ქვეყნის ეფრისტურულტურებში გაწვევება. საერთაშორისო ასპარეზზე აშკარა დაპირისპირებას ემტებებოდა საფრანგეთის შიდაკამპიონები და სოციალური პრობლემები (ინფლაციის სწრაფი ტემპი, უზუსტობის ზრდა, არქაული განათლების სისტემა და ა.შ.). ალჟირულად პოლიტიკაც მძლავრ ბეჭი მტერი გაუჩინა ვერტ პრეზიდენტს.

ყველაფერი ამას კი ავივრებინდა დე გოლის მართვის ავტორიტარული სტილი, რაც უკვე მის თავდასწებულ მომხრეებსაც კი აწუხოვდათ.

1962 წლის 22 აგვისტოს საღამოს პრეზიდენტის სასახლედ გამოხული ესკორტი ალჟირის ომების ვეტერანის, პოლიკონიკი ვორჯე ვენტის ცხრაკაციანმა გუნდმა ავტონომიული დაცხრილა. გასაკერია, მაგრამ დე გოლის „სიტრუონის“ მინები და კორპუსი საიანდოდ დაევიწყნული არ აღმოჩნდა, ამიტომაც რამდენიმე ტყვიამ მანა, ავტონომილის ძარა გახვრიტა და პრეზიდენტის

მოხრდილი ცხვირის წინ წივლით ჩაიარა. ტერიორისტები სპეციალურად საფრანგეთის პრეზიდენტის „სიტრუონის“ საბურავებს უმხნებდნენ, რათა ავტონომიული შექმრეიანა და შექმდე დე გოლი ჩაცხრილიყო. თვითდასწებელი საბურავები ავტონომიის გრეგოლისებური ცეცხლის შემდეგ რამდენიმე ადგილას გაიხვრიტა, თუცა კაქრის ატმოსფერული წნევის რვეულირება მაინც შეძლო და ავტონომილმა მანქანის უნარი არ დაკარგა. პრეზიდენტის გამოცდილი მძლილი ფრანსუა მარო თავდასხმელებს ხელიდან დაუსხლტა და „სიტრუონის“ მუხავრები – პრეზიდენტი, მისი მუკლედი იფინა და მათი სიძე, საფრანგეთის ვაეშმასტანკო ვარების შტაბის უფროსი ალენ დე ბუასი სამშვიდობოს გაიყვანა.

რადიკალიზმის დეკავენმა

პრეზიდენტების და სხვა ვიპ-მუხავრების დასაცავად და უსაფრთხოდ გადასაადგილოდ აღუკვეთელა არა მარტო ავტონომილის მძებრისა და კარების შეკვეთა, არამედ ავტონომილის მრავალ, სიჩქარის გადაცემათა კოლეჯის, ელექტრომეწიფობილების, სფერისა და ა.შ. დაცვა. ამიტომ უპირველესად საჭიროა ავტონომილის რადიკალიზმის და კაპიტლის დაცვა წინიდან და შემოდან, რისთვისაც იყენებენ მეტლის ტიხრებს ან კრამიკულ პარულებს. მათ შეუძლიათ აისხლიტონ ტყვიები, რომლებიც რადიკალების ახიანებენ. ავტონომიის მწკობრდანი გამოხული რადიკალიზმით კიდევ რამდენიმე წლის

ივლის, სანამ ძველს არ გადაცხდებოდა და არ გაჩრებოდა. კვების ან კრამბის პარკულში დამორწყებული ძრავის და სხვა კომპონენტების ტყვეობისგან დასაცავად.

ოფიციალური ვერსიით, სწორედ შეჯავნებული რადიატორის გადაარჩინა ცუდრად შევარდნადის სიცოცხლე ერთ-ერთი ტერაქტის დროს.

ორი შემთხვევა „ელვარო აუფენტეხტის“ ცხოვრებიდან

1995 წლის 29 აგვისტოს, 18.30 საათზე, საქართველოს პარლამენტის შედგენის კომიტეტის დიდიან განიერებული ავტომობილი „ნივა“ აფეთქდა, - უთუოდ ყველას კარგად ახსოვს ჯერ კიდევ ბურუსით მოცული ეს ისტორია.

ოფიციალური ვერსიით, სახელმწიფოს მეთაური ელვარ შევარდნაძე ვოცენსაკური გასტანე რეჟელიშვილი და სახელმწიფოს მეთაურის აბრატის უფროსი პეტრე მამრაცე პიონერთა სასახლეში, საქართველოს კონსტიტუციის მიღების საზეიმო ცერემონიაზე მიმჩროდნენ. სწორედ ისინი ისხდნენ შუე „ავა-31“ ავტომობილში, რომელიც „ნივას“ ოდნე ეგვიტოდა თუ არა, აფეთქების ხმაე გაისმა. ყველანი მსუბუქად დაიკვნენ მინის ნამსხრევებით.

შემდეგ კი იყო „ისტორიული“ გაღვები - „ელვარე აუფენტეხტი“ მისურის ახარა ივლა ტელეკამერების წინ, სახესა და ხელეზე ნაყარები ეტყობოდა. ირავლე ივანის წევრები და „კარის ვაზირები“ ეხვია. სწორედ მამნ თქვა შევარდნაძე „აბრბული“ ფრიალა: „აუფენტეხტი კი არ ივანე ამ სოციალემბა“.

ამ ამავემ ჩვენთვის ყველაზე საინტერესო ის არის, რომ ავტომობილი, რომელიც შევარდნაძე ოვდა, დაეაფეთქებოდა არ იყო. ეს მით უფრო გასაკარია, თუ გავიხსენებთ, რომ ამ პერიოდში საქართველოში უამრავი შიდასაზღვრული ფორმირება დათარგმნობდა. ამ ვთარგმნაში რამდენად სასწრაფოა, რომ ქვეყნის პარლემ პირს დაეაფეთქებოდა ავტომობილით ამ ესარებოლა? მით უფრო, „დედე ბაბუს“, რომელიც ზედმძიწვენი ფრთხილი გახლდით. რა იყო ეს - სახელმწიფო დაცვის ნაწარმის შეცდომბ თუ წინასწარ დადგენული „საექვეტილი-ტერაქტი“? ამ იქნებ ეს ტერაქტი შევარდნადის ერთგვარი ვაფრთხილება იყო?

ამ ტერაქტს დიდი საყარო გადაადგილებები მოჰყვა საქართველოს ძალიერან სტრუქტურებში. უმშირობის მინისტრი, გენერალ-ლეიტენანტი ივარ ვიორჯიძე, რომელიც ამ ტერაქტის ორგანიზების და მოწყობის პრავლით დელსაც იმუშავა, „ინტერპოლის“ წითელი ცირკულარი, 1995 წლის სექტემბრის დასაწყისში გაიქცა. ვაზიანის ტერიტორიაზე მდებარე რუსეთის სახმდრო ბახიან აფრინაძე AH-72-მა („მეგრავაქა“)

კაორავებე მშვიდობიანად ჩაივინა მოსკოვში. სამი წლის შემდეგ, 1998 წლის 9 თებერვალს, ასიოვე „ტერაქტი-ვაფრთხილბა“ განმეორდა, რომელსაც სამწურაროდ სახელმწიფო დაცვის საექნისასურის ორი ახალ-გაზრდა თანამშრომლის სიცოცხლე ემსხვერპლა. „აუფენტეხტი“ შევარდნაძე ახერავდ ერთი ნაყარის ვარშე გამოძიერინეს(?)

აფეთქებული შეჯავნული Mercedes-Benz S-Guard ოდანი, ოფიციალური ვერსიით, ყუმბარსატყონები PИГ-26-დან ნარბოლილი მურეგები ავტო-

მეგობერი პრემიაკოვი

1999 წლის 21 ოქტომბერს, სამშინს ერთიოვე უმშირობის საეცეტის ყოველი დინეექტორმა ულიად ოლქმა რალით „თავისუფლებასთან“ ინტერეუმბ დაადანაშაულა რუსეთის ყოველი პრევიდ-მინისტრი ევენი პრბიკოვი შევარდნადის წინააღდეგ ტერაქტის ორგანიზებაში. ოლქმა სიტყვაისტყვი ვანაცხადა: „რუსეთის სივლითუფლება ამ პერიოდში, როდესაც პრბიკოვი ხელმძღვანე თანამებობებზე იყო, სულ მცირე ორავტო ცდილობდა შევარდნადის დიკვიტაცას საქართველოს მიავრბამ მსოფლიოს ზოგიერთ ქვეყნას წარუფინა ამის დასაყრტეული დასაბუთება. პრბიკოვი იყენებდა ბულორუსაში არსებულ რუსეთის სადასყვერე

შევარდნადის დაჯავშნული მერსედესი

მობილის წინა მარჯვენა კარს ქვემოთ და კაბოტის ცენტრალური ნაწილის მოხდა, რის შედეგადც ავტომობილი მწყობრიდან გამოვდა, თუც ინტრკით რამდენიმე ათლეუტბრი კარს ვასრავდა. შევარდნაძე მოგვიანებით ამტყველებდა, რომ სწორედ ამან გადაარჩინა მისი სიცოცხლე. ავტომობტების სოლიდური შედეგი მძიხე შეჯავნებული დიშეზინისთვის უფრო კოლის ნაყებრით იყო. სურათზე კარგად ჩანს, რომ საბურავებზე კი არ დაჩანებულა.

ამ ტერაქტებს ძალიერ დიდი საერთაშორისო რეზონანსი გამოიწვია.

1998 წლის 9 თებერვლის ტერაქტდანი რამდენიმე დღის შემდეგ რუსეთის ერთ-ერთი სახმდრო ნაწილში სტუმრად მუშავა ქვეყნის პრევიდ-მინისტრმა ევენი პრბიკოვმა რუსული წარმობების ყუმბარსატყონების დავაფორებისას იბრბოულად ჰკითხა ერთ-ერთი თანამშლებე იოყვერს:

- დაეაფეთქებოდა „მერსედესის“ აფეთქებას ხომ შეუტლებს?
- რა თქმა უნდა, - უპასუხა იოყვერმა. თბილისში, პულხანოზე ვასრბოდა პრბიკოვმა კი კმეყოფილმა ჩაივინა.
- ამით პრბიკოვმა, ალბათ, მანიშნა, შევარდნადის დიკვიტაცია ვინებეს მართლაც არბი დლოდა, და გუმკნირდებოდა.

ქელს, რათა მოკლავთ შევარდნაძე და მისი მიავრბობის ზოგიერთი წევრი“. ბერი ელქსეტის აზრით, ამ სკანდალური განცხადების საყვეტელი შეიძლება ყოველივე ამშის კომისიური დაზერების მერ საქართველოს უმშირობის ექსმინისტრ ივარ ვიორჯიძის საექველირი სურბრების ფარული მოსტანა.

ტერაქტმა კარგი რეკლამა გაუქვია „მერსედესის“ ფირმას, ვასაკოობით კი ამ განყოფილებას, რომელიც შეჯავნული ავტომობილებს ამზადებს.

„შეჯავშნული საბანი“

ვიპ-კლიენტების დაცვის დამტებით ტექნიკური საშუალებებზე არსებობს. ასეთა ეწე. შეჯავშნული საბანი, რომელიც სპეციალუტით თავდასმხის დროს შეიძლება გამოეფერიო. ავტომობილზე შეტყვის ობის კლიტბი აფეთქებულად უნდა დაწვეს დატყბე, მუხუტავად იმისა, აქვს მას „შეჯავშნული საბანი“ თუ არა.

„საბანი“, რომელსაც ზოგჯერ დიპლომატ-კონსიგ“ ათავსებენ, ხმორად იყენებენ პოლიტყონური დიდერების საყარო გამოსივლების დროს სნაბურის ტყვიისგან დასაცავად.

დაიკვიით ბაღანსი!

აუცილებელია დავიკეთ ბაღანსი უს-

ფრონტისა და ავტომობილის მანქანებზე მის შორის ჯავშანი ხელშეუხებელი გადამტაროული ავტომობილი შეზღუდული მანქანების დროს, ასევე შემცირებულია მისი სიწრაფე. გარდა ამისა, თუ წინ ძალიან დავაძვინთავთ ავტომობილის კორპუსის ზედა ნაწილს, ის შეიძლება გახდეს არამდგრადი და მოსახვედრად გადართუნდეს კოლეჯ. მძიმე შეგავრუნული ავტომობილი ტრანზეცია გათვლილი არე თუ მისი მოძრაობის შესაფერისებლად წინ სხვა მსუბუქი ავტომობილი სურდა, მან სულა არ უნდა შეანდოს და ტრანზე წავიდეს. შეგავრუნის გამო იზრდება ავტომობილის საზურგეუკი მძიმდები.

ასე რომ, შეგავრუნული ავტომობილის მართვა საკმაოდ რთულია, ამიტომაც მას პროფესიონალი მძღოლი უნდა მართავდეს.

სამუხარად, შეუძლებელია (ყოველ შემთხვევაში ამჟამად) ისეთი ჯავშნის შექმნა, რომელიც ყველაფერისაგან დაგიცავთ. უმაღლეს დონეზე შეგავრუნული ავტომობილები კი ვერ გაუმდებს გზის საფარს ნაწილზე და ამინტრეფული ფეავსურ ნაწილზე აფეკტებს.

პრეზიდენტების დაცვის ეროვნული თავისებურებები

აშშ-ის პრეზიდენტ ვორჯე ბუშის დაცვის შესახებ „არსენალის“ წინა ნომერში უკვე ვაიყიე. ამჟამად კი ვინახი, როგორ იცავენ რუსი ქვეყნის მეთაურებს.

ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკების, შემდეგ კი დამოუკიდებელი სახელმწიფოების ხელმძღვანელების დაცვის სტილი დიდდ არ განსხვავდება კომუნისტურიდან. ამ დროს ქვეყნი იცავება, სავალი პოლიცია პატრულები ყველა გზაჯვარედინსა და შესასვლელს, ხშირად კახიანი ლილიდით დადილი

მძღოლებსა და სამართალდამცვეებს შორის და ა.შ.

თურქეთის ანუ გარდაცვლილი პრეზიდენტის, თურქეთის ესკორტის ნახვა კრთი სიამაფეება იყო. რამდენიმე ათეული წელი, მძიმე შეგავრუნული დიშუხინი და „ვიკი“ ელიუსოსრაველად მჭირდა აშშ-სადაც დაცვარეფულ ქვეყნში. ნიაზოვი ხშირად თავად უნდა „მკრესდეს ბუღმანის“ საყეს.

ტყობა, გაძღვრებულმა დაცვაც ვერ უშეგლა ნიაზოვი – გავრცელებული ვერსიი, ის მოწამლეს.

როგორ იცავენ ვლადიმირ პუტინს

ამჟამად რუსეთის სექსამსახურების მთავარი თავისებურება ის არის, რომ ქვეყანაში თითქმის აღდენილია საბჭოთა კავებას ირგანიზაციული სტრუქტურა. რუსეთის ყოფილმა პრეზიდენტმა და ამჟამინდელმა პრეზიდენტმა სტრამ ვლადიმირ პუტინმა ბევრი გააკეთა იმისთვის, რომ კავებაზე ფრეფლდინ აღდენა და კვლე მომსტრად, მისი მუკიორე ვეუსებე კი ყოფილი შემუქმულ ფარულ პოლიციად ექცია. პუტინმა დაცვის ფლერალური სამსახური (ყოფილი კავებას მე-9 მთავარი სამსახური) ცალკე სტრუქტურად დატევა, რომელიც თავად აორგანიზებებს.

ასევე ცალკე სტრუქტურა პრეზიდენტის უშიშროების სამსახური, რომელიც ეტყნაელი ვიტორ ხოლინოვი, თავის დროზე, სანქტ-პეტერბურგის მერის, ანატოლი სობჩაკის პრადი მჯელი ხელმძღვანელობს. ის 1999 წელს პრად დაცვაში აფეგნა რუსეთის მაშინდელმა პრეზიდენტ-მინისტრმა ვლადიმირ პუტინმა.

მოუხედავად იმისა, რომ რამდენიმე თვეა, რაც პუტინი რუსეთის პრეზიდენტი აღარ არის, მას მინც ძველებური „პატეიტი“ იცავენ.

პუტინის დაცვა რეიტი ღინისძიებების (მე, სამსახურში წასულა ან შინ დაბრუნება) დროს რამდენიმე ათეული კაციისგან შედგება. ესკორტი 5-7 სექციალური (როგორც წესი, ყველა შეგავრუნული) და 3-4 ავტონისსექციის ავტომობილისგან შემდგენილია.

საბოლოო ვასილისა დაცვა გაძღვრებულია. მარშრუტის მოსუ მარაგეფრზე შეარადებული დაცვის თანამშრომლები მორიგეობენ. აღინისტრაციული და სავსებურეფული შერბების სახარეფული ნიაზიგების არან ჩასაფრებული. პრადი დაცვა სამ პრეზიდენტულ რეოლაციად განლაგებული. ისინი მსუბუქი და მძიმე ცეცხლსასროლი იარაღი არან აღჭურვილია.

პრადი დაცვა (ეწ. ლიჩიეები) შეარადებული არან „გორუზის“ ტიპის 988 პისტოლეტებით, რომლის წინა (ვაზნების გარეშე) 955 გრამია. მჭილი 18-გაზნანია. სროლის სექციალური მძიმელი 100 მტრის აღწვეს. წუთში 40 ვასილამ ამ პისტოლეტის მინიშენელებინ დირსება. 50 მტერიდან „გორუზის“ ვაზნა ვაგუნაფილეს, ხოლო 100 მტერიდან კი მსუბუქი ავტომობილის კორპუსს ხერტეს.

პუტინის პრადი დაცვის მერბოლები შეგავრუნული „ვიკები“ მოძრაობენ. ამ დროს ფანგრები აუცილებლად ჩაწულია, იარაღი კი მოძრაოულია.

როგორც წესი, AK-74 და AKC-74Y, „დრაგუნოვის“ ნიაპრული შშშანი, კლამნიკოვის ხელის ტყვიამურეფეტი, ტანკაწინააღმდეგეი ვუმარსატეციენტები და „ოსას“ სისტემის გადასატანი საწინტო კომპლექსი არან შეარადებულია.

დაცვის მერბოლები კვლარის ჯავშნულეტებით არან აღჭურვილი, რომელიც ავტომატის ვაზნას უძლებს. პუტინის ვეფრედი ხშირად შეამწრეი მესაოთეადან ან-მასებს, რომელიც ხელთ დეპოლიმტეციეზი აქეი. ზოგს იმინი ეწ. ატორიოი დილაცის გადასატანი კეისები ჰქვინა. სინამდვილეში კი ჯავშნადეფიდა, რომლებიც სულ რამდენიმე წამში შეიძლება გადააფარინ დასაცე იბიქტეს.

(გაგრძელება შემდეგ ნომერში)

გაზის ალალაზილი

გაიორნაჟის სიიფელო

- დაპირი აღაზრუნული
- აღაზრუნული მარსალეფაზი
- გორიორ, შუგნა
- სახარეფეი ვალკარაილაზა
- მინაზი გაზის ურდისა შინააღმდეგ
- რუსეთის პრადი საზარეფა
- რუსეთის საზარეფი დავაზრეფა
- კომპიკაჟორე მამლირეფის საზარეფი
- გორიორ, დავაზრეფი თაპი
- შარეფი შუგნადასაზარეფი
- ტელეფონი – საზარეფის შუგნადასაზარეფი
- კონსაჟორე სიიფელოი იარაღი
- შინადასაზარეფი „ვიკები“

იკითხეთ ნიგნის ვალაზიგაჟი
 ან დარეფი 42-43-40; 38-26-73; 38-26-74
 და ვიილით ნიგნი სასლოი, ფანსაგაჟის გარეფი
 www.elva.ge

სისლის ფასად შექმნილი გაემსხვებება

ისტორიული ცნობარი

დიდი ბრიტანეთის საგანგებო დანიშნულების ძალები, როგორც ვარის სახეობა, 1987 წელს შეიქმნა. ეს არის საგანგებო დანიშნულების ჯგუფი, რომელიც შედგება საგანგებო ავიასადესანტო (SAS) და საგანგებო-საზღვაო (SBS) სამსახურებისაგან. პირველი, სპეცრაზმის სხვა შემადგენელი კომპონენტებისაგან განსხვავებით, წარმოადგენს ვეღვალზე მსხვილ შენაერთს და შედგება 21-ე, 22-ე, 23-ე ლევიონებისაგან და 63-ე საკავშირო ესკადრონისაგან. მათგან მხოლოდ 22-ე პოლკი კომპლექტდება ხელშეწყრულებით აფხაზილი ვარისკაცებისაგან.

დიდი ბრიტანეთის საგანგებო დანიშნულების ძალები აშშ-ის სამხედრო ძალების მავალითზე ჩამოყალიბდა, სადაც ერთი წლით ადრე საგანგებო ოპერაციათა ძალების შეთაურება (SOCOM) შეიქმნა. მისი ჩამოყალიბება მიზნად ისახავდა მოქმედებათა უფრო მკაფიო კოორდინირებას. ძალიან მალე ეს ქვედანაყოფები ჯერ კოლუმბიაში, შემდეგ კი 1891 წელს ერაყის პირველ ომში ბრიტანული კონტინგენტის დამრტყმელ ძალებს წარმოადგენდნენ. მაშინ SAS და SBS-ს ამოცანათა რავგარობა ქვეყნიისა და ერაყის ტერიტორიებზე დღევანდელის შესრულებით,

ლილი ბრიტანეთის საგანგებო სამხედრო სამსახური

2001 წლიდან დღემდე ბრიტანეთის შეიარაღებული ძალები ავღანეთისა და ერაყის ტერიტორიებზე მიმდინარე საომარ მოქმედებებში მონაწილეობენ. ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი როლი სპეციალური დანიშნულების ქვედანაყოფებს ეკისრებოდა. ამ ქვეყნებში ყოლციერ ძალთა სამხედრო მოქმედებების დაწყების პირველ პერიოდთან შედარებით ამოცანათა ოდენობა და შინაარსი შეიცვალა, რაც დღემდე ბრიტანეთის საგანგებო დანიშნულების ძალთა სტრუქტურაზეც აისახა.

დაზვერვა და პატრულირებით შემოიფარგლებოდა. სადაზვერვო და საპატრულო სამუშაოებისათვის SAS-ელები მასიურ ვიპებს – „ვარდისფერ პანტერებს“ იყენებდნენ, რომელიც „ლენდროვერის“ ბაზაზე შეიქმნა. მათზე დამონტაჟებული იყო მსხვილკალიბრიანი ტყვიამფრქვევები. SBS-ის მეთოდები უდაბნოში პატრულირებითა და ქვეყნიის ახალშექმნილი არმიის წრთვით იყენებ დაკავებული ვეღვალე ცნობილი ოპერაცია მათ ბალადიდან 40კმ-ს მოშორებით ჩაატარეს. SBS-ელების მიზანი იყო, გაენადგურებინათ საკომუნიკაციო კაბელი. ორმა შეკვლმფრემმა 36 ვარისკაცი უდაბნოში გადასხა. ისინი ორ ნაწილად დაიყვნენ და რამდენიმე საათში ამოცანა შესრულებული იყო. კაბელის ნაწილი შემდგომი შესწავლის მიზნით ამოიღეს, ხოლო ნაწილი რამდენიმე ადგილას ააფიქეს.

სპარსეთის ყურეში ომის შემდეგ საჭირო გახდა მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის სრულყოფა, ასევე საზრდოლო მომზადების ხარისხის ამაღლება. გაფართოვდა შეუქმნალების პარკი და დაიწყო ვიპების მოდერნიზაცია. პირადი შემადგენლობის მომზადებისას უფრო დიდი მნიშვნელობა მიეცა საპარაშუტო მომზადებას. 90-იან წლებში SAS-ისა და SBS-ის რამდენიმე ჯგუფი მუშაობდა ბოსნია-შიც. მითითად ამოცანებთან ერთად, როგორცაა საპატრულო და სადაზვერვო სამუშაოები, მეთოდებს კიდევ ერთი – ბოვეეების შეყვრობა დაემატა, რომლებიც მასობრივი მკვლელობების ორგანიზებაში იყვნენ ექვმბიტილი. SAS ოპერაციებს როგორც SBS-ის, ასევე ვეროპის სხვა ქვეყნების სპეცსამსახურების დახმარებით ატარებდა. 2000 წლიდან სა-

განგებო დანიშნულების ძალების ეს ორივე დანაყოფი ერთობლივად მოქმედებდა, ოღონდ ამჯერად სიერა-ლეონეში. სადაც პოვეკებს ბრიტანელი ჯარისკაცები ჰყავდათ დატყვევებული. ოპერაციის ცველაზე რთული ნაწილი სწორედ SAS-ის სპეცრაზმელებს დაწვავთ კისერზე, რაც შეეხება SBS-ს, ის, ძირითადად, ინფორმაციის შერეოვებით იყო დაკავებული.

ახლა უკვე ტერორისტების წინააღმდეგ

2001 წელს ამერიკაში ტერაქტების სერია დაიწყო, რამაც აღვანთა შვედრა განაპირა. ქვეყნის ტერიტორიაზე პირველი ამერიკელი სპეცრაზმელები გადასხდნენ, ბრიტანელები მათ მოვიანებთ, ნიუგერში შეუერთდნენ. ურთიერთშეთანხმებული მოქმედების დაგეგმარებისათვის საგანგებოდ შეიქმნა ოფიცერი, რომელიც შტაბში პასუხს ავებდა დაზვერვითი ინფორმაციის გაცვლასა და ოპერაციის მსვლელობისას სპეცრაზმელთა კოორდინირებაზე. SAS-ის ერთ-ერთი ოფიცერი ნათქვამს თუ ვინძობთ, ბრიტანელები პირველები იყვნენ, ვინც გამოცილებდა სისხლის ფასად შიძინის. ერთ-ერთი პატროლი, რომელიც საგანგებო ინტენსივობის ატარებდა, ყანდარის რაიონში „თალიბანის“ ბოვიკებს პირისპირ შევეჯახა. შეტაკებაში ოთხი ბრიტანელი მიმდებ დაიჭრა. ამის შემდეგ SAS-ის სპეცრაზმელები ტორა-ბორას რაიონში გადაიყვანეს, სადაც ბინ ლდენის სამძებრო სამუშაოები მიმდინარეობდა. ერთ-ერთ მორავ შეტაკებაში მათ დაახლოებით ოცი ბოვიკი გაანადგურეს და რამდენიმე როული სადაზვერვითი სამუშაოც ჩაატარეს. ერთ-ერთის მიმდინარეობისას SAS-ის ვაკუუმი მოწინააღმდეგეის ზურგში პარაშუტებით დაეშვა.

მშინ როდესაც SAS ურთულეს საბრძოლო ამოცანებს ასრულებდა, SBS პატროლირებასა და დაზვერვითი სამუშაოებს ასრულებდა, სწრაფი რეაგირებ-

ის ვაკუუმი კი მუდამ საბრძოლო მორიგებაზე იმყოფებოდა. მას აქტიურ მოქმედებებში მოუწია ჩართვამ, როდესაც ქალაქ მაზარი-შარიფის რევიონში ტყვედ აყვანილი ბოვიკები აჯანყდნენ.

SAS აღვანთიდან ერაყში გადაისროლეს, რაც, ალბათ, მათი მაღალი ქმედუნარიანობის მიზეზი უნდა იყოს. ერთ-ერთი უტყუარი წყაროს ცნობით, ეს დანაყოფები საბრძოლო გამოცდილებითა და მომზადებით ცველაზე მეტად შეესაბამებან იემენის ტერიტორიაზე საგანგებო ამოცანების შესრულებას.

2000 წლის დასაწყისში იემენში მყარად მოიკიდეს ფეხი „ალ-ქაიდას“ მიმდევრებმა, რომლებიც შესაბამისი მომზადების შემდეგ თავიანთ ხალხს სომალისა და სხვა ქვეყნებში გზავნიდნენ. ოფიციალური მოხატვებით არ არსებობს, მაგრამ ცნობილია, რომ SBS-ის მეომრები ამ დროს ადენის ყურეში იყვნენ, სადაც საეკვიპო ხომალდებსა და სხვა საზღვაო ტრანსპორტს ზედმეყენით ამოწმებდნენ, SAS-ის რამდენიმე ვაკუუმი კი ფრანგულ სამხედრო ბაზაში, ჯიბუტში იყვნენ. აქედან მოქმედება გაცდილებით იილი იყო. ყურადღება უნდა შევაქვიროთ ერთ საოცარ დამთხვევებზე, - სწორედ 2002-2004 წლებს შორის პერიოდში იემენში „ალ-ქაიდას“ რამდენიმე აგენტი დაიღუპა, მათ შორის რამდენიმე მათგანი საეკვიპო ერთარებაში.

ახლაჲ ყრავი

ბრიტანელ სპეცრაზმელებს დიდი გამოცილებება შესძინა ერაყის სამხედრო კამპანიაში. SAS და SBS-ის მეომრებს უკვე ჰქონდათ ხანგრძლივ მისიებში მონაწილეობის გამოცილებება (მაღალია, იემენი, ჩრდ. ირანთან), მაგრამ მათი გამოყენების ინტენსივობა ისეთი არასილენს ყოფილა, როგორც ერაყში იყო. ამან კი განაპირობა ადამიანური რესურსის უკმარისობა, შეყვრებები წრთვებისას, რაც შედეგზეც აისახებოდა. პირველი ამოცანები,

რომლებიც მეომრებს დაუსახეს, სადსწავრვო და საპატრულო ოპერაციებებს ჩატარება იყო. ამ უკანასკნელის შესრულებისას SBS-ის ერთ-ერთი პატროლი, რომელიც 10 მეომრისაგან შედგებოდა, მოწინააღმდეგე აღმოაჩინა და სპეცრაზმელები იძულებულნი გახდნენ, მიეკრებინათ სატრანსპორტო საშუალება. ორმა მათგანმა სირიის საზღვრამდე ფეხით მაღწია, სადაც ისინი დაპატრონეს, შემდეგ კი გაათავისუფლეს. ერაყის პირველი ომისაგან განსხვავებით, მეომრები არ მხოლოდ უდაბნოში, არამედ ქალაქებსა და სამხედრო ბაზების ახლოსაც მოქმედებდნენ, რასაც კარგი შედეგი მოჰქონდა. მოპოვებული ინფორმაციის საფუძველზე ავიაციას შეეძლო ზუსტი დარტყმა მიეყენებინა მიზნისთვის. შვედრა-ეთა ტაქტიკა შედგენილი იყო: შეუდეგმერებები ერაყისკაცებს ბაზიდან ან დასახლებული პუნქტებიდან რამდენიმე ათეული კილომეტრის დაშორებით ჯიბუტით ან მოტოციკლებით გადმოსხადნენ. მეომრები დღისით ისვენებდნენ, ღამით კი არჩევდნენ ზელსაგრულ ადგილს თვალთვალისათვის და ინფორმაციის შეგროვებას იწყებდნენ. დამის პატრულდება, როგორც წესი, რამდენიმე დღე გრძელდებოდა, მაგრამ თავად რელი შეიძლებოდა ერთი კვირასაც კი გაგრძელებულიყო. ერთ-ერთი ამგვარი ოპერაციის ჩატარებისას ადგილობრივი ენის კარგად ცოდნის წყალობით მოწინააღმდეგეის მაღალჩინოსანი ოფიცერი შეიპყრეს. მოვიანებთ SAS-ელები ბაღდადის, ბასრისა და მოსულის რაიონში გადაიყვანეს, სადაც სამხედრო შეტაკებები ძალზე ინტენსივობით იყო. ერაყის შეიარაღებული ძალების წინააღმდეგობა მაღლევ გატეხეს და დაახლოებით ერთი თვის მანძილზე მიიღეს ერაყის აკოორდინებდნენ. თუმცა ვითარება მაღლევ შეიცვალა და დაიწყო მისის ახალი ეტაპი - სადაც ჰუსეინის მომხრეების, ტერორისტებისა და მეამბოხეთა წინააღმდეგ ბრძოლა. ამოცანათა ცვლელბამ, რა თქმა უნდა, ტაქტიკის ცვლილევ

სამი ტერორისტი-კამიკაძის გასანადგურებელი ოპერაცია სახელწოდებით „მალბორი“ ჩაატარეს. ყველა ტერორისტი სნაიპერმა გაანადგურა. შარშან SAS აქტიურად მონაწილეობდა ბასრისა და ბაღდადის ოპერაციებშიც. სამუხაროდ, მათ მსხვერპლის გარეშე არ ჩაუვლია. ბასრამი შენობის იერიშისას ბრიტანელებმა დაკარგეს ერთი სპეცრაზმელი. კიდევ ერთი მებრძოლი ბაღდადში შეუღლებურების ჩამოვარდნის შედეგად დაიღუპა. მოუხდავად ამისა, უნდა აღინიშნოს მეომრების მაღალი პროფესიონალიზმი საიერიშო ოპერაციების წარმართვისას. ბევრი მათგანი ისეთ ობიექტებზე მიმდინარეობს, რომლებიც შესაძლებელია საკმაოდ რთულია, რადგან ბოევეები უმეტესწილად იყენებენ არა სახეობურებელ სახეებს, არამედ თითქმის ციხესიმაგრეებს. 2006 წლის შემოდგომაზე ბასრამი ჩატარდა ოპერაცია, რომლის დროსაც SAS-მა შენობის მცხირიერი იერიშით ექვსი ბოევიკი გაანადგურა. SBS-ის მეომრებმაც ბევრი შედეგადანი რეიდი ჩაატარეს.

შეუერთდნენ საზღვაო ქვეითები. ახალშექმნილ ფორმირებას ეწოდა Special Forces Support Groupe, ანუ საგანგებო დანიშნულების ძალთა მხარდამჭერი ჯგუფი. მეთრე ნაკლებინობილი ქვედანაყოფი შეიქმნა 2005 წელს – ეს იყო საგანგებო დაზვერვის პოლი. ის მე-14 სადაზვერვო რაზმის ბაზაზე შეიქმნა, რომელიც ცნობილი თავისი ოპერაციებით ჩრდილოეთ ირლანდიაში.

მაღალჩინოსანი ოფიცრების აზრით, სპეცრაზმის გაძლიერება საპკრო დესანტის ქვედანაყოფებისა და სამეფო-საზღვაო ქვეითების დასუსტებას გამოიწვევს, რადგანაც ახალშექმნილი ფორმირებები სწორედ ამ ქვედანაყოფებიდან კომპლექტდებათ.

დაღდა რეორგანიზაციის დროს

ვერ კიდევ 2004 წელს ოპერაციათა ინტენსივობის მატებამ ადამიანური რესურსის მოხიზვა განაპირობა. საჭირო გახდა ერთი ესკადრონის მუდმივ მობილიზებაში ყოფნა, თუკი დიდი ბრიტანეთის ტერიტორიაზე ტერორისტული აქტის საფრთხე შექმნილობდა. კიდევ ერთი დაკავებულია სამხედრო მომზადებით. ამასთან, სიტუაცია პერიოდულად მითითებს, მეომრების გადასროლას მსოფლიოს სულ სხვადასხვა წერტილში, მაგრამ ბრიტანელი სპეცრაზმელების ჩატარებული ოპერაციების უმეტესობა დიდ ძალების მოითხოვდა, რომელიც SAS-ის 22-ე პოლკს არ გააჩნდა. ყოფილა შემთხვევა, როცა ბოევიკებმა მოწყობადლევეებს თავი მხოლოდ მათი მცხირეაქტივობის ხარჯზე დააღწიეს. საგანგებო დანიშნულების ძალების მეთაურობამ 22-ე პოლკში ახალი ესკადრონის შექმნაზე დაწყეთი ფიქრი, მაგრამ ლეგიონის მოცულობის გაზრდამ აურზაური გამოიწვია როგორც მთავდ ლეგიონში, ასევე ვებტერანებს შორის. მათი აზრით, პოლკის გაზრდა ხარისხის გაუარესებას გამოიწვევს, ეს კი, რა თქმა უნდა, აისახება SAS-ის უნაღრო რეპუტაციაზე.

ამგვარად, დიდი ბრიტანეთის საგანგებო დანიშნულების ძალთა რეორგანიზების შედეგად ის მოიცავს: საგანგებო ავიაციას, საზღვაო (SAS), საგანგებო საზღვაო სამსახურს, საგანგებო დანიშნულების ძალთა მხარდამჭერი ჯგუფს, საგანგებო დაზვერვის ლეგიონს, საკავშირო 18-ე პოლკსა და ასევე სამეფოს სამხედრო-საპკრო ძალების მე-7 და 47-ე ესკადრონებს.

უკანასკნელ წლებში მკვეთრად გაიზარდა მეომრების გადინება ელიტური ქვედანაყოფებიდან. 2004 წლიდან SAS და SBS რამდენიმე ათეულმა მეომარმა დატოვა, – ისინი კერძო დაცვის კომპანიებში გადავიდნენ. ჯარისკაცების შენარჩუნების მიზნით შეთავაზობამ მათ ხელფასებიც მოუმატა, თუმც, ალბათ, ეს თანხა ახლოსაც ვერ მავა იმ თანხასთან, რასაც მათ კერძო კომპანიები სთავაზობენ.

რეორგანიზების დადებითი და უარყოფითი მხარეები

რა თქმა უნდა, საგანგებო დანიშნულების ძალთა მხარდაჭერის ჯგუფისა და საგანგებო სადაზვერვო პოლკის შექმნამ სპეცრაზმს საშუალება მისცა, ოპერატიულობისგან განტერორულიყო და გავრცელებული სრულყოფილი წარმოად. დიდი ბრიტანეთის საგანგებო დანიშნულების ძალების სამეთაურო სტრუქტურაში ახალი ქვედანაყოფების შექმნამ სპეცრაზმის ოფიცრებს საშუალება მისცა თავიანთ დარგში კარიერა გაეკეთებინათ. თუკი აქამდე სპეცრაზმელები კარიერული წინსვლის მიზნით იძულებული იყვნენ, დაბრუნებულიყვნენ იმავე ქვედანაყოფებში, სადაინაც სპეცრაზმში ამოკვესთ თავი, ახლა ეს აღარ არის საჭირო. ახლა მათი გამოცდილებით სარგებლობა მეთაუროების ახალ ქვედანაყოფებს შეუძლიათ. თანაც, SAS-ის 22-ე პოლკი უწინდებურად შეძლების ყველა დანაყოფის სამხედრო მომზადების დონის გაკონტროლებას. დიდი ბრიტანეთის თავდაცვის სამინისტროს

ერაყსა და ავღანეთში ვაგეოტერისტებს, რომ ახლო აღმოსავლეთში ვითარება კიდევ და კიდევ უფრო გართულებდა. შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ ეს ქვეყნები არ იქნებიან უკანასკნელი იმ საიში, სადაც ფენს დადგამს ამერიკელი თუ ბრიტანელი სპეცრაზმელი. ამერიკელები უკვე საჯაროდ დააპარაკობენ ირანთან გართულებულ ურთიერთობას და მასთან მოსალოდნელ ომზე, და თუკი SAS-სა და SBS-ს ოფიციალურად ვერ არ დაუწყიათ სპეცსადაზვერვო სამუშაოები ირანის სასაზღვაო რაიონებში, სამავიციოდ, ამერიკელი სპეცრაზმელები მუშაობენ ინტენსიურად. ახალი ძალით იფეთქა ომს მიაღლიში, ასევე ცნობილია, რომ ამწევან ბერეტიხსა და SAS-ის მცირე გუნდმა დახმარება აღმოუჩინა ფოთაპის არმაის. საჭიროა ვაგისხნოთ, რომ აშშ-ის და დიდი ბრიტანეთის ინტერესები ახლო აღმოსავლეთში და აფრიკის ტერიტორიებზე საკმაოდ შორისმდებარეა, ხოლო საგანგებო დანიშნულების ძალები წარმოადგენენ ყველაზე მინიჭნელოვან და რეალურ იარაღს მათი მიზნის მიღწევის საქმეში.

სანაპირო დაცვა

P-24 „სოხუმი“

ცოტა ხნის წინ სასაზღვრო პოლიციის სანაპირო დაცვის მცურავ საშუალებებს ახალი საპატრულო კატარღა „სოხუმი“ შეემატა. ეს ძალზე მნიშვნელოვანი მოვლენაა, რადგან სანაპირო დაცვა და საზღვაო ძალები დღემდე მხოლოდ მოძველებულ მცურავ საშუალებებს იღებდნენ და, როგორც იქნა, გვედინრა მცურავი საშუალება, რომელიც სპეციალურად სანაპირო დაცვისთვის 2008 წელს აიღო.

კატარღა მიწინავე ტექნოლოგიებისა და მასალების გამოყენებით სტამბოლში თურქულმა ფირმა „იონჯუ იონჯემ“ აიღო, რომელსაც პატარა წყალწვევის მცურავი საშუალებების მშენებლობაში წამყვანი პოზიცია უკავია.

თურქმა სპეციალისტებმა KAAN-ის პროექტით კატარღების მთელი სერია შეიმუშავეს, სადაც გაერთიანებული

KAAN-15 (სიგრძით 7,7 მეტრი), KAAN-29 (სიგრძით 31 მეტრი) და KAAN-33 (სიგრძით 35 მეტრი).

KAAN-ის პროექტის პირველი კატარღები თურქეთის სანაპირო დაცვას 1999 წელს გადაეცა.

2004 წლიდან „იონჯუ იონჯემ“ ყველაზე დიდი KAAN-33-ის სერიის კატარღებს ავებს, რომელმაც კარგი საექსპლუატაციო-საბრძოლო თვისებების გამო დანტერესება სხვა ქვეყნებშიც გამოიწვია.

მიმდინარე წელს თურქეთში ავებული საბრძოლო ვერსიის KAAN-33-ის სერიის კატარღა პაკისტანის სამხედრო-საზღვაო ფლოტს შეემატა.

კატარღის კორპუსში მთავლად არის გამოყენებული კომპოზიტური მასალები, რაც წინასთან ერთად რადიოლოკაციური შემწვევლობის შეძენიერებას იწყვეს.

მართვის, სანავიგაციო, რადიოლოკაციური და კავშირის საშუალებები მთლიანად წამყვანი დასავლური ფირმების აპარატურით არის დაკომპლექტებული. ზღვის წყლის გამამტკნარებელი მოწყობილობა ეკიპაჟს მაღალი ხარისხის სასმელი წყლით უზრუნველყოფს. კატარღაზე საუკეთესო საყოფაცხოვრებო პირობებია, რასაც ზღვაზე სამსახურისთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს.

კატარღები სანაპირო დაცვის სამსახურებისა და სამხედრო-საზღვაო ფლოტებისათვის განსვავებული შიარალებით ივება. საპატრულო კატარღები სწრაფმსროლევი მსხვილკალიბრანი ტყვიამურქვევებით არის აღჭურვილი, ხოლო საბრძოლო ვერსიაში ზომად-საწინააღმდეგო „პარპუნის“ ტიპის რაკეტებია გამოყენებული.

ენერგეტიკული დანადგარი ცნობილი დიზელმშენებელი ფირმა MTU-ის ორი 2740 კილოვატის სიმძლავრის დიზელის ძრავისაგან შედგება. კორპუსის სრულყოფილი გარემოსაზღვრლობა კატარღას 45 კვანძზე მეტი სიჩქარით (კურვის საშუალებას აძლევს, ხოლო ეკონომიური 33 კვანძით 800 მილის სიშორეზე ცურვა შესაძლებელია.

115 ტონა წყალწვევის „სოხუმს“ ბორტზე 20 კაცის მიღება შეუძლია. აქვს დამატებითი ღია სავალი ჯიხური, საიდანაც სამშველო ოპერაციების წარ-

თურქეთის დროშის ქვეშ მცურავი KAAN-29 სერიის კატარღა

მოება ბევრად გაიზარდა. „სოხუმი“ ერთი, დისტანციურად მართვადი და ორი ჩვეულებრივი მსხვილკალიბრიანი ტყვიამფრქვევებით არის აღჭურვილი.

„სოხუმი“ დანიშნულება საზღვაო საზღვრების კონტროლი და სამაშველო ოპერაციებში მონაწილეობაა. კატარდის საპოლიციო ფუნქციებზე სამხედრო კატარლებისაგან განსხვავებული თეთრი შეფერილობაც მითითებს.

ძველი გვაქვს, სანაპირო დაცვის ახალი კატარლებით შევსების ტრადიცია გავრცელდება და მალე ეხილავთ „ვაგრას“, „გულდოუს“, „პიჭვინიასა“ და კიდევ სხვა თანამედროვე კატარებს.

თქვენი ჩაჩანძი

პაკისტანის შეიარაღებაში
მიღებული KAAN-33 სერიის
კატარა

კატარა სტაპელებზე
დგომისას, შენების
პროცესი

„სოხუმი“ თურქეთის
სანაპიროსთან
ცურვის დროს

P-24 „სოხუმი“

ქართველის შექმნილი რუსული ბირთვული უარი

ალექსანდრე ნადირაძე

ჯერ კიდევ მჭირე მსოფლიო ომის მსვლულობისას, მოკავშირეებს და საბჭოთა კავშირმა სათანადოდ შეაფასეს ვერმანული ინჟინრის, ვერნერ ფონ ბრაუნის გამოგინებული მსოფლიოში პირველი ბალისტიკური რაკეტა V-2-ის შესაძლებლობები.

მჭირე მსოფლიო ომა 1945 წლის 9 მაისს დასრულდა, მაგრამ ერთ დღოს ბარაკების ერთ მხარეს მჭირე ორი ქვეყანა პოტენციურ მოწინააღმდეგეებად იქცნენ, — დაიწყო „ცივი ომი“. ორივე მხარე ისე ცდილობდა ვერმანული V-2-ის გაუმჯობესებას, რომ მას მოწინააღმდეგეის ტერიტორიაზე მღწევა შესაძლებელია. მაგრამ V-2-ს ჰქონდა ერთი დიდი ნაკლი — მისი სასტარტო პოზიციების განადგურება საკმაოდ იოლი იყო, ამიტომაც ცოტა ხანში სამხედროებმა რაკეტების კონსტრუქტორებს ისეთი რაკეტების შექმნა დაეკავს, რომლებიც სტარტს მწინსჭეკვმა შესტებიდან აიღებდნენ, რადგან შესტებში შენახული ბალისტიკური რაკეტების განადგურება ბეერად უფრო რთული იყო თუკც, უსაფრთხოების ილუზიას დღესანს არ უკოცხლდა. მღლე მოწინააღმდეგე

ქართული
ინფორმაცია
„ტოპოლის“
სტარტი

რუსეთის ბირთვულ გრიადაში სტრატეგიული შეკავების უმნიშვნელოვანეს ელემენტს კომპლექსი **Тополь**-ი წარმოადგენს, რომლის შექმნა ალექსანდრე ნადირაძის საკონსტრუქტორო ჯგუფის დამსახურებაა.

საბტოთა კავშირში შექმნილი ერთ-ერთი პირველი მობილური სტრატეგიული კომპლექსი **РТ-20П** ნითელ მოედანზე ადღუმინას

შარების შეარაღებაში ზუსტი დამზნების ბროველი იარაღი გამოიხდა, რომლის მოხვედრისას რაკეტის ვეღარ შახტის კვლეუბი ვერ დავივდა.

დღის წესრიგში დავდა ბალისტიკური რაკეტის მოძრავი გამშვები დანადგარის შექმნა, რათა მიწინააღმდეგის დხვევრვას არ ქჩინდა ზუსტი ინჟომრმცეა რაკეტის სს-ტარტო პოხივანჯე.

60-იანი წლების დასაწყისში აშშ-ში შექმნა პროექტი, რომელიც რაკეტა ამინტგრების“ სარკინოზო პლანფორმასზე დამონტაჟებას ითვალისწინებდა. უფრო მოგვიანებით, 1985 წელს შექმნილი პროექტის თანახმად, 15-ტონიანი რაკეტა „მოდულიტმნი“ ავტობობლის შასიზე უნდა განთავსდებოდა. მიუხედავად ამისა, ამერიკელებს დღემდე არ აქვთ მიზიღური სტრატეგიული კომპლექსი.

ანალიოგიური მკვლელობები საბჭოთა კავშირშიც იყო. დაწყებული იყო კომპლექსი P-12-ის რველური ვასელები წინასწარი მომხადელები სავლე პოხივანჯეზე, მაგრამ იხვედასწავივანი რაკეტების სსწავებს საკმაოდ ვერსიოელი კომპონენტების გამოყენების გამო ვასელები საკმაოდ სამშბო და ტექნიკურად შრომატყვედი იყო.

1965 წელს მიხედი ანგლის საკონსტრუქტორი ბორონი წარმოადგინა საკონსტრუქტორი ბორონი ЮЖНО-ს შექმნილი რაკეტა PT-20-ის პობრადელი ვარანტის ტანკ T-10M-ის ბაზაზე შექმნილი მოძრავებულხანი დანადგარზე დავწყების ვარანტი. მისი პირველი სავეზური მყარსაწვავიანი ძრავით იყო ავტოვრედილი, მორე და შესამე კი – თხევიანით, რაც ტანკის ბაზაზე შექმნილი სარაკეტო დანადგარის მაქსიმუმ 30-ტონიანი ტვირთაშეწიოთი იყო ვანბრობებული. მაგრამ რაკეტის პირველი სავეზურის დავლი საბძელობის გამო, 1967 წელს დავწყებული სავრეზისონი ვაძივლები რთულად მიმდინარეობდა. ამიტომ 1969 წელს, 12 ვაძივების შემდეგ, პროექტი დაიხურა. წარუმატებელი იყო რაკეტის ტანკზე დავწყებულ კონტენერში ტრანსპორტარების იღაცე – ვანბარვების გამო თხევიან სსწავებს ავტების ტანკებში შარბები წნელობდა.

60-იანი წლების შოკურ ნახევარში მყარსაწვავიანი რაკეტების შექმნა კვლეუბზე წინ წავიდა 1-ელი სამეცნიერო-კვლევიით ინსტიტუტი (დღეს მოსკოვის სიბიბტექნიკის ინსტიტუტი), რომელიც 1965 წელს ოპერატოულ-ტექტიკური კომპლექსი TEMP-C-ის შექმნისას მიღებულ ვაძივლებებს იფრეხდა ამ დავწყებულებას წევი თანამებრძულ ავლესანდრე ნადირაძე ხელმძღვანელობდა.

ავლესანდრე ნადირაძე 1914 წლის 20 ავისტოს ქალაქ ვოროში დაიბადა. 1936 წელს ამერიკავკასიის ინჟუსტროული ინსტიტუტის დამთავრების შემდეგ საცხოვრებლად მოსკოვში ვადადის და იქ მოსკოვის საავიაციო ინსტიტუტში აბარებს. 1938 წლიდან

ნადირაძის მიერ შექმნილი Т0П0Л-ნი დღესდღეობით რუსეთის ბიროთუვული ტრიადის მთავარი შემადგენელი კომპონენტია

კი სწავლის პარალელურად ცენტრალურ აეროპოდროინდამბიკურ ინსტიტუტშიც მუშაობს, – თვითმფრინავის ასფორმ-დასაფრეი მასსაიბელებს ვასაუბეობესხელად ტრადიციული შასის ნაცვლად სასკერი ბალმის იფრებს, რომელიც თვითმფრინავ YT-2H-ზე იყო დავწყებული.

1941 წელს ნადირაძე მოსკოვის №222 ქარხანაში კვციდი შასის ვანყოვილებში მთავარ კონსტრუქტორად დანიშნეს, თუქ მალევე ვადართო სარაკეტო ტექნიკაზე.

1945 წელს ნადირაძეს, მიხედი ინცივაციით, მოსკოვის ტექნიკური ინსტიტუტის რეაქტიული აარალის ვაკულენტის ბაზაზე შექმნილი საკონსტრუქტორი ბოროის მთავარ კონსტრუქტორად ნიშნავენ. აქ ის ტანკ-სწინააღმდეგე რეაქტიული ტყუვეების შექმნაზე მუშაობს.

1950 წლიდან ნადირაძე სხვინტო ქუჩის ტრეხ-სტრიხ-ის შექმნას იწყებს, 1951 წელს კი პირველად გაუმშვს მიხედი შექმნილი პირველი საბჭოთა მეტეოროლოგიური რაკეტა MP-1. 1955 წელს შეარაღებაში შევიდა მისი დაბროექტებული 2240კგ-იანი რადი-

ობროვიდი ვრეგასური ბოში YB-2D.

1958 წელს სრგეი კოროლიოვის რეკომენდაციით ნადირაძე ვლადიმერ ჩელომის საკონსტრუქტორი ბოროდან 1-ელ საკონსტრუქტორი ბოროში ვადავფენეს და 1-ელი სამეცნიერო-კვლევიით ინსტიტუტის მთავარ კონსტრუქტორად დანიშნეს. ნადირაძის მიხედავად სატყნიერო-კვლევიით ინსტიტუტში ავიბოშებისა და ტროპელების შექმნაზე მუშაობდა, შემდეგ კი ახალი კლასის შეარაღებაზე – ოპერატოულ-ტექტიკური რაკეტების შექმნა დაიწყო. რაკეტის სსწავებს ვასამართავად საწორო დროის დასაზოგად ნადირაძის ვადაწვევებლებით რაკეტა მყარსაწვავიანი უნდა ყოვილიყო.

უბრეულს დროში შექმნა მოძრავი სარაკეტო კომპლექსი TEMP-C, რომლის სროლის მინბილიც 800კმ-ს შეადგენდა. მისი შექმნისთვის მოსკოვის სიბიბტექნიკის ინსტიტუტე ლენინის ორდენით დაველოდგა, თავად ნადირაძე კი ლენინის პრემიით.

სწორედ TEMP-C-მა ვანბარბოა TEMP-2C-ის შექმნა. ამ საქმეში მთავარი პრბლემა რაკეტის წონისა და ვაძბროტის შეტყირ-

ნადირაძის მიერ შექმნილი TEMP-2C მსოფლიოში პირველი მაინბლურ სარაკეტო კომპლექსიად იქცა

ეს იყო. წინასწარი გათვლების თანახმად, თუ რაკეტა სამსაფრთხიანი იქნებოდა, მისი მასა 32ტ-ს მიაღწევდა, სიგრძე კი 198-ს. საბოლოოდ რაკეტის მასამ 37ტ-ს გადააჭარბა, რის გამოც მის გადასატანად უფრო ძლიერი შასის მოძებნა შეიქნა საჭირო. თავდაპირველად, ალტერნატივის სახით განიხილებოდა როგორც მუხსუნხაზი, ასევე თვლიანი შასი, მაგრამ ნადირაძემ არჩევანი თვლების სასარგებლოდ გააკეთა, რადგან რაკეტის მართვის სისტემის მოწოდებისთვის შეძლებოდა ვერ გაეხლეჩა სატანკო შასის ვიბრაციისთვის ძველ მინსკის ავტოქარხნის ბორბლიანი სპეცგამწეების საკონსტრუქტორი ბიუროს დაველა მაღალი გამავლობის ექსპლუატაციის შასის - MA3-547-ის შექმნა.

ოფიციალური მუშაობა სტრატეგიული დანიშნულების საკონტინენტთაშორისო კომპლექსი TEMP-2C-ზე 1966 წლის 6 მარტს დაიწყო, 1967-ში კი კომპლექსის მოვარ შეარბიულად მოსკოვის სითობტექნიკის ინსტიტუტი აირჩიეს.

კომპლექსის მუშავებაში რაკეტა 15K42 სამსაფრთხიანი სტეის მიხედვით იყო შექმნილი და მას 940 ტონა მინიმალური ტვიპის პირველი სარბილი ქაბინის სიღრმე 10000 კმ-ზე შეეღო. თავად ქაბინის სიმაღლე კი 0.65-1.5მ-ს შეადგენდა.

რაკეტის კონსტრუქციამ ბევრი ნოვატორული იდეა იყო. მაგალითად, ფრენის საწყის ეტაპზე პირველი საფეხურის სამართავად გამოიყენებოდა ეისოსებრი აეროდინამიკური და კოლერამის აბრეო სპეცია.

თავად რაკეტა ექსპლუატაციის მოვლა პერიოდში მინადასტაციისგან დამზადებულ, პერმეტულ სატრანსპორტ-გამწეებ კონტინერში ინახებოდა. სტარტის წინ რაკეტის სატრანსპორტ-გამწეები კონტინერი პირველი ეტაპის ამძრავების საშუალებით ვერტიკალურ სარბილი მდგომარეობაში დგებოდა, შემდეგ სპეციალური პაროტექნიკური საშუალებით კონტინერის ცხვირა გარშემოჭრილი სცილდებოდა.

თავად რაკეტის სტარტი ნაფოსტორ-

კომპლექსი TEMP-2C-ის რაკეტის საბრძოლო ნაკვეთიში 1000-ტონიანი საბრძოლო ქაბინი ინახება

ნის პრინციპზეა დაფუძნებული და მისი კონტინერიდან „ამოღება“, ამ უკანასკნელში ჩამონტაჟებულ დროის მუტის საშუალებით ხდება. რაკეტის პირველი საფეხურის სამართავ მრავა გამწეები კონტინერის დაზიანების თავიდან ასაცილებლად მისი ამ უკანასკნელთან ამოსვლის შემდეგ ჩაირთება. სწორედ ამ პრინციპზეა დაფუძნებული მილიანად კომპლექსის მრავალჯერადობა.

რაკეტის სტარტისას მანქანის შასიზე მოქმედი დატვირთვის შესამცირებლად და გამწეები დანადგარის მდგრადობის გასაზრდელად გამოიყენებოდა ოთხი პირველი ეტაპი დამკრატე.

რაკეტა პირველად 1972 წლის 14 მარტს გაუშვეს, გამოცდების ფარგლებში კი სულ ბოლოს - ოცდამეათე - 1974 წლის 29 დეკემბერს. შემდეგ წელს კი მსოფლიოში პირველი სერიული მიბოლერი საკონტინენტთაშორისო სტრატეგიული კომპლექსი TEMP-2C შეარაღებამი მიიღეს.

TEMP-2C-ის შექმნისთვის მოსკოვის სითობტექნიკის ინსტიტუტი ლენინის მეორე ორდენით დაჯილდოვდა, ალექსანდრე ნადირაძე კი - სოციალისტური შრომის გმირის წოდებდა.

კომპლექსის ძირითად ეროვნულ რაკეტ-

ული პოლიტი წარმოადგენდა, მის შემდგენლობაში სამი დეფიხონი შედიოდა. ეს უკანასკნელი კი ცხრა მანქანისგან შედგებოდა ორი მიბოლერი გამწეები დანადგარი, ორი დონულ-ელექტროსაფურისა და უზრუნველყოფის მანქანა და სამი დაცვის მანქანა.

პირველი ორი სარაკეტო პოლიტი საბრძოლო მორგებაზე 1976 წლის 21 თებერვლის დადგა აშშ-ის მონაცემებით, 1978-85 წლებში მორგებაზე დაყვეს 50-დან 100-მდე TEMP-2C, საფარგულოდ მათთვის 200 რაკეტა გამზადდა. მოსკოვის სითობტექნიკის ინსტიტუტის განცხადებით კი სერულად მხოლოდ 70 რაკეტა გამოუშვეს. კომპლექსი იმდენად გასაიდუმლოებული იყო, რომ მისი ავტოფარებიდან გამოსვლისას ვარისკაცები მისგან ზურგით უნდა დაღვარიყვნენ.

საბჭოთა კავშირის შეარაღებამი ახალი მიბოლერი სარაკეტო დანადგარების გამოჩენამ, რომელთაც დასავლურების SS-16 Sinner („ცოდველი“) უწოდეს, აღამოთა აშშ - მას მანქანელთადაც გაუნდებდებოდა რაკეტის ადგილმდებარეობის ავტორბოლდა. 1979 წელს „სტრატეგიული ვარების შექცევა 2“-ის პროგრამის ფარგლებში სელმორული ხელშეკრულების თანახმად საბჭოთა კავშირმა უარი განაცხადა TEMP-2C-ის შემდგომ წარმოებასა და განლაგებაზე. ამერიდან მათი გამოცდა და გადაღებდა მხოლოდ პოლიგონ პოესეკიკოზე შეიძლებოდა. 1980 წელს კი (მეორე მონაცემებით 1986) კომპლექსი მოიხსნა შეარაღებდნ, მისი რაკეტებს კი უტვილიზავა ნაურადგა.

რაც შეეხება მოსკოვის სითობტექნიკის ინსტიტუტს, იქ ახალი მიბოლერი სარაკეტო კომპლექსებზე მუშაობა ერთი წუთითაც არ შეჩერებულა.

70-ან წლებში მკვერად იცვლება ერთარტა ევროპაში კონტინენტის დასავლეთ ნაწილში ამერიკული სტრატეგიული დანიშნულების რაკეტა „პერმანენტის“ განთავებას საბჭოთა კავშირის დაცემებული რეჟივა მოყვა. 1973 წლის 28 აპრილს, სადულთ დადგინების თანხმად, ადელსანდრე

მოსკოვის სითობტექნიკის ინსტიტუტში ნადირაძის ხელმძღვანელობით შექმნილი ოპერატიული ტაქტიკური კომპლექსი TEMP-2C

ნადრატს დავადა საშუალო მოქმედების რადიუსის მქონე მობილური სახმელეთო რაკეტული კომპლექსი РСД-10 Пионер-ის შექმნა განკუთვნილი საბრძოლო ნაწილით. ამგვარ დღევანდების თანახმად, ჩასატარებულ სამუშაოების შესაძლებლობად, ახალი რაკეტა 15Ж45, Temp-2C-ის რაკეტის პირველ და მეორე სეგმენტების ბაზაზე უნდა შექმნილიყო.

ტექნიკურ-ტექნოლოგიური თვალსაზრისით განსხვავება ამ ორ კომპლექსებს შორის მნიშვნელოვანი იყო. სავსებურების გარდა Temp-2C-დან ნახესხები მქონდათ მართვის სისტემაც. მონობლოკური საბრძოლო ქაბინის და მატყურა საბრძოლების ნაცვლად კი საბრძოლო ნაკვეთრში ინდივიდუალური დამზნების საბი ქაბინი იყო განთავსებული. სახმელეთო აღკვერტილობის ყველა დანარჩენი აგრეგატი და საბრძოლო დანაყოფების სტრუქტურა უცვლელი დარჩა.

რაკეტის პირველი სავსებური მონაბლასტისგან დამზადებულ კორპუსს წარმოადგენს, რომელშიც მალაქტერეფული მყარსაწვანო მუხტება გამოაქვს. კორპუსის წინა ფსკერი ფოლადისაა, ქვედაზე კი საქმენა დამზადებული. ამგვარ სავსებურის კუდის ნაკვეთრში სამუხრუვტ მრავები და საკუბო რაბოების ამბარება განთავსებული. სავსებურის გარე, ქვედა ნაწილში კი გეოსიებრი პროდინამეტრი საკუბი მგვრდება, რომელიც რაკეტის კონტინერიდან ამოვლის შემდეგ იშლება.

მეორე სავსებური ანალიოგიური კონსტრუქციისაა, მგვრამ მის საბრძოლავ სხვა მეთოდებს გამოყენებული. რაკეტა ტრანგაუსს და სრალის კუბების მიხედვით აირენ-ტრატორიდან საქმენის უკრატეკულ ნაწილში არის დაბრეით იმართებოდა, დავკრ-ლების მიხედვით კი - არის გადაშვებით სპეციალურ მოწყობილობაში. სტარტის შემდეგ პირველი ორი სავსებურის მრავა ნწიპის განმვლობაში მუშაობდა. სავსებურის ნაწიგების გამოვლის შემდეგ კი მისი მომარება სპეციალური განმცალკეველები მოწყობილობითა და პიროსაშუალებებით ხელ-

საშუალო მოქმედების სტრატეგიული სარაკეტო კომპლექსი Пионер-ი მარშზე

ბოდა წამების შემდეგ მომდევნო სავსებურის მრავა ირთებოდა. Пионер-ის რაკეტის ფრენის სიჩქარე 3-5,5კმ/წმ-ს შეადგენდა.

ორსავსებურიანი რაკეტის საბრძოლო ბლოკში, რომელიც რაკეტის ერთგვარ მესამე სავსებურს წარმოადგენდა, MIRV-ს ტიპის ინდივიდუალური დამზნების საბი საბრძოლო ქაბინი იყო განთავსებული, რომელივანაც თითოეულის სიძლიერე 1,5 მეტატონის (მტ) შეადგენდა. პირტზე საბი ქაბინის არსებობის მიუხედავად, რაკეტა არ იყო აღკვერტილი რაკეტსაწინააღმდეგო სისტემების გადალახვის საშუალებებით.

სპეციალურად Пионер-ისთვის, 1974 წელს მინსკში Temp-2C-ის შასის მოდერნიზაცია ჩატარდა და მის ბაზაზე ახალი შასი МА3-547В შეიქმნა. საკმობო სოლიდური წინის (84ტ) და გაბარტის (სიგრძე - 19,3მ) მიუხედავად, კომპლექსის გადაადგილების სიჩქარე 40კმ/ს-ს შეადგენდა, მიხედვის რადიუსი კი - 218-ს.

კომპლექსი Пионер-ის პირველი სტარტა, პოლონის კაპუტინ-არში 1974 წლის 21 სექტემბერს შედგა. მისი გამოცდა კი 1976 წლის 9 ანგარს ბოლო, ოცდაშვიტოდ და შედგებანი (ისევე როგორც ყველა წინა) გამშვებით დასრულდა. ამგვარ წლის II მარტს კი საშუალო მოქმედების მობლოკური სტრატეგიული სარაკეტო კომპლექსი РСД-10 Пионер შეთარაღებაში მიიღეს.

დასავლური კლასიფიკაციის მიხედვით არსებობდა РСД-10-ის საბი ვარიანტი:

Mod 1 - მონობლოკური საბრძოლო ქაბინით და 5000კმ-ანი ფრენის მანძილი;

Mod 2 - ამ ვარიანტს ინდივიდუალური დამზნების საბი ქაბინი მქონდა;

Mod 3 - მონობლოკური საბრძოლოქაბინიანი ამ ვარიანტის სროლის მანძილი 7400კმ-მდე გაიზარდა, მგვრამ ის სეროლად არ გამოეშვათ.

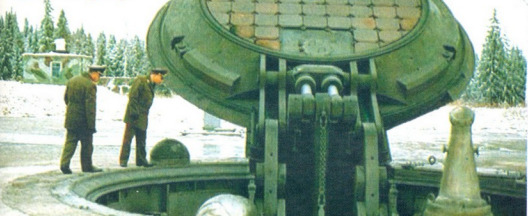
სინამდვილეში ნადრადის შემქნილი Пионер-ის მიღვივაციები (საცვლელი ნიმუშების გამოკლებით) მტეტი იყო:

- 1 - Пионер - 15П645, რაკეტა 15Ж45, ერთი ქაბინი, 1976 წელი;
- 2 - Пионер - 15П645, რაკეტა 15Ж45, საბი ქაბინი, 1977 წელი;
- 3 - Пионер УТХ - 15П65, რაკეტა 15Ж53, საბი ქაბინი, 1980 წელი;
- 4 - Пионер-3 - 15П157, რაკეტა 15Ж57, საბი ქაბინი, 1988 წელი.

შეთარაღებაში მიღების შემდეგ Пионер-ის საბრძოლო მოტივობაზე დავცენბა სწრაფი ტემპებით მიმდინარებოდა. პირველ რგში ისინი მიბეკლებულ P-14 რაკეტებოვინ. ახალი კომპლექსებით სრულად დავომდეგტებულ პირველ პოლავ (ცხრა გამშვებით დანაღვარი) ბელორუსიაში დისლოკირებოლი 396-ე რაკეტული პოლავ გახდა. 1977 წლის ბოლოსთვის სტრატეგიული ვარების განკარგულებაში 18 გამშვებით დანაღვარი იყო, 1980 წელს - 135, ორი წლის შემდეგ კი - 300. ამ უკანასკრლის გამოჩენამ NATO-ს ქვეყნებში დიდი აურზაური გამოიწვია და მალე მობილური სარაკეტო კომპლექსი Пионер მიულ მოლოლოში ცნობილი გახდა როგორც SS-20 - ეფრასის რისხა.

წველებსამგერ, Пионер-ის პოლავები, საბი დივიზიონისგან შედგებოდა, რომელთა განკარგულებასაც საშ-საბი გამშვებით დანაღვარი იყო. კომპლექსების დისლოკაციის ადგილის თანამშვარებისგან დასამოლად, მთი სპეციალურ მტკალის ანგარებში 15Y111 Крона ათავსებდნენ. ანგარში კომპლექსი 24-სათიანი საბრძოლო მდგომარებაში იყო. ის წინასწარ დავცენეს დომკრატებზე, რაკეტაში კი მისი მდგარობის კოორდინატებში იყო შეყენილი. მგვრამ აჭარის მთავარ თავისებურების ის წარმოადგენს, რომ რაკეტის გამშვება კომპლექსის გარე გამოხვლის გარეშე შესაძლებელი. ამისთვის Крона-ს სახურავი გასაშუალო სიქების მიხედვითაა შესრულებული და რაკეტის სტარტის წინ მისი ორი ნაწილი ელექტროლი ამბარების

კომპლექსი ТОПОЛ-ის მახტური ვარიანტის მახტის სახურავი

სამუალები გვერდზე გადადის.

გამწევი დანადგარების გარდა დღეობინის შესავალბობაში დიხელ-ღექსროსადგურების, საბრბოლო მართვის, კვბრბის, სამორიფო ცვლის, დაცვის, საწოლი საცხიფურბლის და ნაფიციის მანქანები შედის.

ბოლორუსაში განლაგებული სამი დივიზიის გარდა **ПИОНЕР**-ები კოდეე II დივიზიის შეარადებაში იფი.

ამგვარად ამწისა და საბჭოთა კვბრბის შობის სამუალო და ახლო მოქმედების რაკეტების შესახებ შეთანხმების ხელმოწერის დროისთვის საბრბოლო კობინის ძალური დანადგარებ კომპლექს **ПИОНЕР**-ის 650 რაკეტა იფი.

სამწერო ნაწილებში **ПИОНЕР**-ის ექსპლუატაციის პირველ წლებში მისი რამდენიმე ნაკლი გამოვლინდა. **ПИОНЕР**-ის პირველ ვარიანტში საბრბოლო კობინის ძალური დანადგარებ **ТМП-2С**-ისგან იფი აღებული, სადც საწვავის მარაგი საბრბოლო კობინის საფეხურიდან განცალკევებული განისაზღვრებოდა. მგვრამ იმის ვაბო, რომ **ПИОНЕР** სამი კობინით იფი აღჭურვული, მათი ინდივიდუალური დამხმენბა ერთმანეთისგან ახლები მფივი სამხმენებზე ყოველივის ვერ ხერხებოდა. ამიტომც სამწერდების და ნაკლის დაუყოვნებელ გამოწერობას მოითხოვდნენ.

1979 წლის 10 აფრისტოს საფრენისონი გამოცდებზე წარადგინეს რაკეტა **15Ж53**, რომელიც წინამორბედისგან გაუმჯობესებული მახასიათებლები გამოირჩეოდა. 1980 წლის 17 დეკემბრის კი კომპლექსი ნინმულით **ПИОНЕР УТХ** (გაუმჯობესებული ტაქტიკური-ტექნიკური მახასიათებლები) შეარადებაში მიიღეს. მას იფივე პირველი ორი საფეხური კობინა, ძირითადი ცვლილებები კი მართვისა და კობინების განცალკების სისტემებს შეეხო.

1979 წლის დიწვი მუშობა მოფრინებულ **ПИОНЕР-3**-ზე, 1986-90 წლების საცვლესაონსტრუქტორი გვებებში კი სრულიად ახალი **ПИОНЕР-4** ფეფურბრებდა.

ПИОНЕР-3-ის საფრენისონი გამოცდები

წარმტებით მიმდინარებოდა, მგვრამ სამუალო და ახლო მოქმედების რაკეტების ლიკბი-დაციის შესახებ ხელმოწერილი შეთანხმების ფარგლებში, 1988 წელს მასზე მუშობა შეტერდა.

ორივე კომპლექსის ექსპლუატაცია (**Пионер** და **Пионер УТХ**) 1991 წლამდე ვრცელდებოდა, რის შემდეგაც ზეის-სტრუქტული ხელშეკრულების ფარგლებში დიწვი მათი უტილიზაცია. კომპლექსის ექსპლუატაციის 15 წლის განმავლობაში არ მომხდარა რაკეტის არც ერთი აფრია. გამოცდის, ექსპლუატაციის და ლიკბი-დაციის დროს რაკეტები 190 რაკეტა შეთანხმების თანხმებ, საბჭოთა კვბრბმა განადგურა **ПИОНЕР**-ის 650 საბრბოლო, 42 სასწრაფო და 36 წარბების სტადიაში მფივი რაკეტა. მათი ბრბი-ეული კობინები კი დაციონსტრუქტურა. უკანასკნელი რაკეტა 1991 წლის 12 მისი განადგურდა. რამდენიმე გამწევი დანადგარი თავისვე რაკეტებით (რა თქმა უნდა, არასაბრბოლო მფივი-ბრბოლო) ვადგურნა დაცვისა და დღეს სამუალო ექსპონატები არიან.

70-იანი წლების დამდეგს შოილითში მიმწელონად იცვლება სამწერო ტექნიკა და სტრატეგია. საჭირო ვახდა აფრინობური გამოწევი კომპლექსების შექმნა, **ПИОНЕР**-ის კი ამის ვაკეციის მოთლოდ დივიზიონის შემადგენლობაში შეტელო. ითქმის ამვე დროს აფრინებლებმა ვერობაში ახალი საშეხიტო-სარაკეტო კომპლექსი **Patriot**-ი განალაგეს. მოფრინბაციის შეხმხვევაში მას რაკეტასწინააღმდეგო ამცანების შესრულებაც შეუტელო. ამიტომც მომავალი კომპლექსი აუცილებლად უნდა აღჭურვილი იფი და სისტემების ვადალახვის სამუალებით.

1977 წლის 19 ივლისის მოსკოვის სობოტენიკის ინსტიტუტში აღექსნადრე ნადირაბის ხელმძღვანელობით დიწვი მუშობა ახალი თაობის მობოლორ სტრატეგიულ სარაკეტო კომპლექს **Тополь (РС-12М)**-ზე, სამსაფეხურიანი საკონტინტროლო-ბალისტიკური რაკეტით.

ნადირაბის ვადწვევბლებით, **Тополь**-ის რაკეტა **15Ж58** სამსაფეხურიანი საბრბო სტეების მიხვევი იფი შესრულებული. რაკეტის ფრენის მანძილის ვახსარდელად სამივე საბრბო საფეხურში ვახრბილი კურიბი იმბოლისის მწინე შეტევილი სახის მჭარი საწვავი იფი გამოყენებული. პირველი საფეხურის კედა ნაწილის ვარეოა ზეპირზე განლაგებული ვახსარდელი ოთხი ვიისისსებრი აფრინბამცური საცე და ამ-დღივე ვიისისსებრი აფრინბამცური სტრატეგიული რაკეტის მფივი საფეხური კონსტრუქციული თვალსაზრისით პირველის ანალოფორია, მგვრამ მას საბრბოვად აფრინბამცური საცეების ნაცვლად არბჭეული საცეები გამოიყენება. მოლიანობაში კი **Тополь**-ის რაკეტის პირველი ორი საფეხურის მართვის სტემა პრატეკულიად, **ПИОНЕР**-ის ანალოფორია. მგვრამ ამ უკანასკნელისგან ვახსარდელი მათი კორუხები ორგანული პლასტიკისგან უწვევები ვადხვევის მფივილით, „პარკის“ სტეების მიხვევითაა შესრულებული.

რაკეტის შესახებ საბრბო საფეხურზე, სტეკალური ვახსარბის სამუალებით, დან-ლოებით სტ-ის მასის მობოლოკური საბრბოლო კობინი მგვრად. ვაუმჯობესებული მართვის სისტემების წყალობით კობინის სამხმინდნ საფარული ვადახრბის მანძილი 4000-ს შეადგენს, რაც **Тополь**-ის სრლის მანძილისას, რომელიც 10500-მ-ს შეადგენს, ნულიის ტოლად მიიწევა. **ПИОНЕР**-ისგან ვახსარდელი, **Тополь**-ის რაკეტა რაკეტასწინააღმდეგო სისტემის ვადალახვის საშეალებებითაა აღჭურვილი.

თვადარბრებდა, რაკეტის ექსპლუატაციის საფარბოტი ვადა 15 წელიწადს შეადგენდა. შემდეგში ეს ვადა 15 წლამდე ვახსარდა.

ПИОНЕР-ის რაკეტასთან შედარებით, რომლის სასტარბო მასაც 37-ტ-ს შეადგენდა, **Тополь**-ისა 45,1-ტ-მდე ვახსარდა, რის გამოც მისთვის ახალი მასის შექმნა ვახდა საჭირო. მღვეე მანკის აფრინბარბის თვ-ლიანი სვეცამწევივის საკონსტრუქტორი

მასის მდგვრადობის ვახსარდელად სტორბის ნინ ოთხ მბოლორ დომკრატს იყენებენ

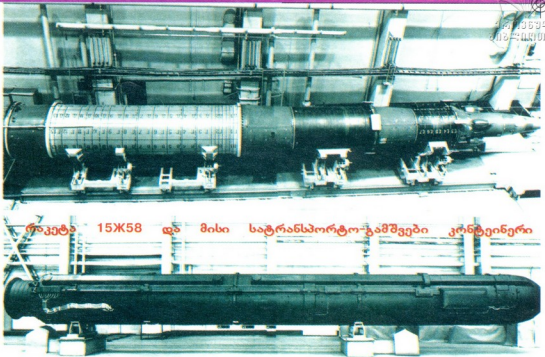
ბორომ Тополь-ისთვის ახალი მავალი გამოვლით შეადგინა შპს МАЗ-7912 შუქნა მანქანზე 710ცხის სიმძლავრის დიზელის ძრავა იყო დაყენებული. რაკეტაზე კომპლექსის სიგრძე 224-ს შეადგენს, საერთო მას კი 100ტ-ს უახლოვდება. ვარდა ახისა, რაკეტის მასის გაზრდის გამო, საჭირო გახდა სტრატისას მისი სატრანსპორტო კონტეინერიდან ამომდებელი დროის მუხტის სიმძლავრის გაზრდაც.

წინამორბედის მსგავსად Тополь-ის გასრულა სოციალური ანგარი კრონა-ინფი-ე არის შესაძლებელი, რომლის სახურავზე გასაშლილი სქემის მიხედვითაა შექმნილი. მდლანიაში, Пионер-ისა და Тополь-ისთვის 408 ასეთი ანგარი შეიქმნა. სხვა-დასხვა სისტემის გაუმჯობესების შედეგად, წინასტარტო მომზადების დრო ორ წუთამდე შემცირდა.

1983 წლის 8 თებერვალს კომპლექს Тополь-ის პირველი სტარტი შასტრიდან შედგა. გამოცდების პირველი ეტაპის წარმატებით დასრულების შემდეგ, 1985 წლის 23 ივლისს, კომპლექსი ქალაქ იოშკარ-ოილისან განლაგებულ სტრატეგიულ პოლკში საბრძოლო მორიგეობაზე დადგა. 1987 წლის 28 აპრილს კი ჩამოყალიბდა Тополь-ებით სრულად აღჭურვილი პირველი სარა-ცტო პოლკი. საბოლოოდ კომპლექსი 1988 წლის 1-ელ დეკემბერს შეთარაღებაში მი-იღეს. სამუშაოზე, აღექმნა დანარჩენი მოვსწრო თავისი მორიგე ქმნილების შეთარაღებაში მიღეს - ის 1987 წლის 3 სექტემბერს გარდაიცვალა.

ნადირაძემ ძალიან ბევრს მაიღწია - სოციალური შრომის ორგზის ვაბრი (1976, 1982) ლენინური (1966) და სახელმწიფო (1987) პრემიების ლაურეატი, საბჭოთა კავ-შირის მეცნიერებათა აკადემიის წევრი, ტე-ქნკურ მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი, საბჭოთა კავშირის დამსახურებული გა-მომწივებული.

„სტრატეგიული ვარების შექმნაზე 1“-ის ხელმძღვრელების ხელმწიფის დროისთვის,

რაკეტა 15Ж58 და მისი სატრანსპორტო-ტარაშეები კონტეინერი

1991 წელს, საბჭოთა კავშირის პეინდა 288 კომპლექსი Тополь-ი, 1996 წლისთვის კი მათმა რიცხვმა 360-ს მაიღწია.

ყოველწლიურად პლესკეცკის პოლი-გინიდან Тополь-ის თითო რაკეტას უშ-ვებნენ. კომპლექსის მავალ საბრძოლბაზე მტკცველებს ის ფაქტი, რომ ცველა გაშეუბამ წარმატებით ჩაარა.

საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ Тополь-ების ერთი ნაწილი დამოუკიდებ-ელი ბულორუსიის ტერიტორიაზე აღმოჩნდა და მათი გამოყენა 1996 წელს დასრულდა.

2008 წლის ანგრის მონაცემებით, რუსე-თის სტრატეგიული ვარების შეთარაღებაში კომპლექსი Тополь-ის 213 რაკეტაა.

1993 წელს რუსეთმა ახალი საკონტი-ნენტათამონისო სტრატეგიული რაკეტის შექმნა განაცხადა. ახალი რაკეტა 15Ж65 (РС-12М2) Тополь-ის რაკეტის გაუმ-ვობესებულ ვარიანტს წარმოადგენდა, მოდ-ერნიზებულს კომპლექსს ნაშთული Тополь-М მაიღ. რა თქმა უნდა, მისი მოავარი შექმნეული მოსკოვის სითბოტექნიკის ინ-სტიტუტში იყო.

Тополь-ის რაკეტის საფეხურების

რადიონისა და რაკეტის საერთო სქემის შენარჩუნებისას, ძირითადი ცვლილებები 15Ж65-ს საფრეონსო-ტექნიკურ მასას-ათილებს შეუხო. ახალ რაკეტას 1,2ტ-მდე გაზრდილი მასის მონობოლოკური საბრძოლო ქობინის ვადატანა 11000კმ-ზე შეუძლია. მარათალი, მოდერნიზაციის შედეგად რაკ-ეტის სასტარტო მასა ვაიზარდა 47,1ტ-მდე, მაგარი საშეფიროდ გაუმჯობესებული მარ-თვის სისტემის წყალობით ვადახრის სავარ-აულო მანძილი 200მ-მდე შემცირდა. წინამორბედისგან განსხვავებით Тополь-М-ის რაკეტას არ აქვს ვაისოსებური სტაბი-ლიზატორები და საყუები. პირველი საფეხ-ურის მუშობისას ფრეონთ მაროვა კი ელას-ტიკური სახსრის ბაზაზე შექმნილი და ნახ-ვერად ჩაივლული მაროვაზე ცენტრალური საყმითი ხეზა. უფრო მარტევიდ რომ ფოქ-ვათ, რაკეტის მაროვა ძრავას წეის ექცობრის ცვლილებით ხეზა. მორე და მესამე საფეხ-ურების მაროვის სქემა ანალოგური.

Тополь-М-ის რაკეტა მონინაღმდეგის რაკეტსწინააღმდეგო სისტემის ვადალბ-ვის საშეულებებითაა აღჭურვილი. მისი აქ-ტური და პასორი ცრუსამონევი ელექტრო-

რაკეტის სასტარტო პოზიციამი ანა პიდრო ამბორაივით ხდებია

რაკეტა კონტეინერიდან დენონის მუხტის საშეულებით ამოიდის...

... და მოლოდ ამის მერე ხდებია სამარშო ძრავის ჩართვა

მაგნიტური გამოსხვების ცველა დაასონ-ში საბრძოლო ქობინების იმპლაციას ახდენენ. რუსი სპეციალისტების განცხადებით, ამის წყალობით საბრძოლო ქობინების გზის გადაკრის ალბათობა თითქმის ნულის ტოლია.

1994 წელს შედგა ახალი რაკეტის პირველი სტრატეგიული მშენებელი დანადგარი. 1998-ში Тополь-М-ის პირველი პოლიკ საბრძოლო მოდიფიკაცია შედგა. 2000 წლის 28 აპრილს კი საკონტრენტაშიოსის ბალისტიკური კომპლექსი Тополь-М მიღეს რუსეთის ფედერაციის სტრატეგიული ვარჯიშის შეარაღებაში. დასაწყისში ახალმა კომპლექსმა მიაღწია ნიშნულს SS-X-27.

Тополь-М-ის ექსპლუატაცია, როგორც სტაციონარული (15П065), ისე მობილური (15П165), სარაკეტო კომპლექსების შემდგენლობაში ხდება. ამასთან, თვანსურია დანასარგების შესაძლებლად კომპლექსის სტაციონარულ ვარიანტში შეიარაღებიდან მოხსნილი რაკეტების მშენებელი გამწვები დანადგარები გამოიყენება, რომლებშიც Тополь-М-ებს აყენებენ. მშენებელმა 15Ж65-ის ამოღება, ისევე როგორც მობილური დანადგარისა, ღწნის მუხრების საშუალებით ხდება.

სტაციონარული სარაკეტო პოლიკის შემადგენლობაში 15П765-35-ის ტიპის მშენებელი დანადგარები განთავსებული ათი რაკეტა და ერთი უნიფიცირებული საკომანდო ბუნქში შედის.

რაც შეეხება Тополь-М-ის მობილურ ვარიანტს, ის მალეი გამცვლილის რეაქტორთან მასიხე МЗКТ-79221 (МАЗ-7922), მაღალტვიკვე მინაჰლასტიკის კონტეინერშია განთავსებული. მობილური გამწვები დანადგარის მასა 120ტ-ს შეადგენს და მასზე

800ტ-მანაი დიხლის ძრავა დაყენებული. ამასთან, Пионер-ისგან განსხვავებით, Тополь-М-ის სტრატეგი ავტონომური მდგომარეობაში, მარშზე ყოფნისასაც შეუძლია.

2000 წლის 27 სექტემბრის პლუსეცკის პოლიგონზე მობილური გამწვები დანადგარიდან გაუშვეს Тополь-М-ი. 23წთ-ის შემდეგ რაკეტამ კამიტაკაზე, პოლიგონ კურანზე მდებარე სამხრეველ მაღლია.

2008 წლის იანვრის მონაცემებით, რუსეთის სტრატეგიული ვარჯიშის შეარაღებაში კომპლექსი Тополь-მის 48 მშენებელი და 6 მობილური ბაზირების რაკეტაა.

ნაღიდაუსა და მის რაკეტებზე საუბროსას უნდა გავიხსენიო კოდეც ერთი ქარიყელი - გალაქტიონ ალფაიძე. პლუსეცკის პოლიგონის უფროსი საბოთა კემპრის გმრა, გენერალ-ლეიტენანტი ალფაიძე 1975 წელს რეზერვში გასლის შემდეგ, თითქმის 20 წლის განმავლობაში საგარანტიო თვალყურის საკითხში მოსკოვის სიბოილტვნიკის ინსტიტუტის დირექტორის მოადგილე იყო. მან დიდი წვლილი შეიტანა კომპლექსი Пионер-ებისა და Тополь-ების ექსპლუატაციის უზრუნველყოფაში.

Тополь-ის გამოყენება არა მხოლოდ სამხედრო მიზნით არის შესაძლებელი. 90-იან წლების დასაწყისში, მოსკოვის სიბოილტვნიკის ინსტიტუტში სერიული მობილური კომპლექსი Тополь-ის ბაზაზე, მცირეგაბარტანი კომპოსურია აპარატების დაბალ ორბიტაზე გასაყენად, შეიქმნა მყარსაწყვანი რაკეტა-მატარებელი Старт-ი. არსებობს მისი ორი ვარიანტი - Старт-ი და Старт-1-ი. აქედან პირველი ოთხსაყენურიანია და მისი სასარგებლო დატვირთვა დაბალი ორბიტებისთვის

(400კგ) 500კგ-ს შეადგენს, Старт-1-ის კი - ხუთსაყენურიანია (მცირე საყენური ორეკრ გამოიყენება), 570კგ-იანი სასარგებლო დატვირთვით. მათი სასტრატეგიო მასა, შესაბამისად, 47 და 60ტ-ის ტოლია. Старт-1-ი პირველად 1993 წლის 25 მარტს გაუშვეს. მთლიანობაში, დღემდე შეიღი გამწვება შესრულებული, სადაც წარმოსტეგბელი მხოლოდ ერთი იყო.

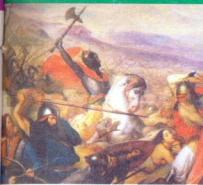
პერსპექტივაში განიხილება Тополь-ის რაკეტის აღკურვა მანევრირებადი განცალკეული ქობინებით 3 ან 6 ცალის ოდენობით. 2008 წლის 1-ელ ნოემბრს პოლიგონ კაუსტინ-არიდან სტრატეგიული რაკეტა РС-12М1-მა მანევრირებადი საბრძოლო ქობინით, 2007 წლის 29 მაისს კი კოსმოდრომ პლუსეცკიდან ინდივიდუალური დანიხების განცალკეული ქობინით აღკურვალი პირველი რაკეტა გაუშვეს. გვერის თანხმად, მისი შეარაღებაში მიღება 2010 წლიდან დაიწყება.

2008 წლის 9 მაისს რუსეთი მთელ მსოფლიოთან ერთად ფაშინზე გამოარჯების 63-ე წლისთავს შეიმობდა. მოსკოვში წითელ მოედანზე განდიოხული ადღუმს გაიძარბა. პირველად 17-წლიანი პაუზის შემდეგ წითელ მოედანზე მიხე ტექნიკა გამოიყენეს. მათ შორის მობილური სარაკეტო კომპლექსი Тополь-ი, ოთხი ერთეულის ოდენობით. მათამ გამოჩენამ დიდი ფერორი გამოიწვია. ადღუმის კომენტატორებს კი ერთი სიტყვიც არ უხსენებია მათი გენერალური კონსტრუქტორი - ალექსანდრე ნადირაძე.

თეშურ პულუზაშვილი

2008 წლის 9 მაისს რუსეთი ფაშინზე გამოარჯების 63-ე წლისთავს შეიმობდა. პირველად 17-წლიანი პაუზის შემდეგ წითელ მოედანზე გამოიყენეს მობილური სარაკეტო კომპლექსი Тополь-ი, ოთხი ერთეულის ოდენობით. მათამ გამოიჩენამ დიდი ფერორი გამოიწვია. ადღუმის კომენტატორებს კი ერთი სიტყვიც არ უხსენებია მათი გენერალური კონსტრუქტორი - ალექსანდრე ნადირაძე.

„არსენალი“ ცდილობს სულ უფრო და უფრო საინტერესო იყოს ევლინათვის, ამიტომ გათავაზობთ ახალ რუბრიკას, რომელშიც განვიხილავთ ზოგადად ომების ისტორიას კონკრეტული ბრძოლების მაგალითზე, რომლებიც VI-XV სს-ებში გაიმართა. ვინაიდან თემა ძალიან ტყვადია, რუბრიკა გაგრძელებებით იბეჭდება.

კავადრიის როლი შუა საუკუნეებში

გაგრძელება

ომი არის ფიზიკური ინტელექტუალური და მორალური ძალების დაპირისპირება, რომლის დროსაც დიდი მნიშვნელობა ენიჭება შეიარაღებსა და ბრძოლის ტაქტიკას. თანამედროვე სამხედრო ხელოვნება, რომელიც საკმაოდ განვითარებულია ტექნიკური მიღწევების გამოყენებით, დიდად განსხვავდება მისი განვითარების პირველი საფეხურებისაგან. საბრძოლო ხელოვნების განვითარების საწყის ეტაპზე მთავარი და უმნიშვნელოვანესი როლი ადამიანის ფიზიკურ შესაძლებლობებს ენიჭებოდა. სამხედრო ტაქტიკა სამხედრო ხელოვნების შემადგენელი ნაწილია, რომელიც არმიის თეორიულ და პრაქტიკულ მომზადების გულისხმობს. საბრძოლო ხელოვნების ისტორიის მანძილზე ის გადამდებით იცვლებოდა, რასაც ადამიანთა კულტურული თუ ტექნიკური ევოლუცია განაპირობებდა...

ჰარლონ ლიდი და ჰარლონგბაი

დასავლეთ ევროპის არმების კვალიერების გაძლიერებაში დიდი წვლილი მიუძღვის კარლოს მარტელს, მაგრამ მხოლოდ მისი შვილიშვილის, შარლემანის, ანუ კარლოს დიდის დამსახურებაა, რომ კვალიერებამ ბრძოლის ველზე მოწინავე პოზიცია დაიკავა. კარლოს დიდმა მიიღო ცხოვრება, პრაქტიკულად, ბრძოლის ველზე გატარა. თუკი კარლოს დიდის თანამედროვე ისტორიკოსი რძე იყავდა ვერსუხენი, კარლონგების არმის მისი მეგობრის დროს მხოლოდ ერთი წელი გაუტარებია საბრძოლო მოქმედების ვარსკვლავში მან დაიკავო პრიანტალები, აუტონი, ლანგობარდები და საქსები, რომლებიც თავის ვასალებად აქცია. ვადავიდა პირენეის ნახევარკუნძულზე, სადაც ესპანელ მამკლანტონმა მოუწია შერყობა. ალფა შემოარტყა და გაძარცვა ბარსილონა, გაანადგურა ბასკების კონტრილირებადი მამკლონა. კარლოს დიდის პოლიტიკამ ფრანკებს საშუალება მისცა, თავიანთი ტერიტორიები გაფართოებინათ და საშვიო იმპერია შექმნიათ. 800 წელს ბაპს ლე III-მ იტალიაში ლანგობარდების დამარცხების გამო, რომელიც ეწინააღმდეგებოდა ბაპს, მად-

ლობის ნიშნად კარლოს დიდი იმპერატორად აკურთხა.

კარლოს დიდი გამუდმებით ცდილობდა თავისი არმიის სრულყოფას, განსაკუთრებულ ყურადღებას კი სწორედ მხედრობის აქცედა. შარლემანს კარგად იცოდა, რომ უზარმაზარი იმპერიის დაცვასა და ახალი ტერიტორიების დაპყრობას პროფესიონალი ჯარი ესაჭიროებოდა. მის მიერ შექმნილ კანონთაგან ერთ-ერთი ყველაზე პრველი, რომელსაც *Capitulare Missorum* ეწოდება (792-793 წწ.) ნობილიტეტსა და თანამდებობის პირებს სრული აღჭურვილობის, დარაისა და ცხენის ყოფას აკისრებდა. 802-803 წწ-ში გამოქვეყნებული კაპიტულარებში თითოეულ ცხენოსანს მუზარადის, ფარისა და ჯავშნის ქონას სთხოვდა. 805 წელს შარლემანს მიიღო კიდევ ერთი კანონი, რომლის მიხედვითაც, ის, ვისაც კი 12 მანტი მჭა ჰქონდა, ვალდებული იყო, ემსახურა კავალერიაში თავისივე ახვრით. დემონრჩილებლობის შემთხვევაში მას ჩამოერთმეოდა მიწაც და აღჭურვილობაც. ქვეითებს მხოლოდ შუბის ქონა მოეთხოვე-

ზოდა. ყველაზე დიდი მნიშვნელობა კარლონგების არმიაში ჯავშნის ჰქონდა. მეთორმეტისთვის ის იყო ყველაზე ძვირფასი იარაღი. 779 წელს შარლემანმა სახელმწიფოს სახეურებს იქით ახერხის გაყვდა აკრძალა კოლც. 803 წელს კი მეომრებს აკრძალა ვაჭრებისათვის დროებით საკუთრებაში გადაცემა, რადგან მათ შეეძლოთ გამოუსყიდოთ ახვარი საგარაულო მოწინააღმდეგე-სათვის მიყვიათ.

ისტორიკოსები ხშირად კამათობენ იმის თაობაზე, თუ რას წარმოადგენდა ჯავშანი კარლონგების დროს. ისინი, ძირითადად, ეყრდნობიან ნასატებსა და წერილობით წყაროებს. არქეოლოგიური მასალის უქონლობის გამო ზოგიერთს მიაჩნია, რომ ეს უნდა ყოფილიყო სქელი ტყავის ქურთუკი, რომელსაც მეტალის ფენები ჰქონდა მამგრებული. სხვანი კი ფიქრობენ, რომ კარლონგების ჯავშანი ნამდვილი ჯავშნის პრანჯი იყო, საკმაოდ გრძელი და მჭიდროდ ნაქსოვი.

კარლონგების სამხედრო პოლიტიკა

IX-X საუკუნეებში დიდი ზეგავლენა იქონია მუხობელ სასულიერო ცენტრზე. კაროლინგური თავდაცვითი შეარაღება სტანდარტულად იქცა ესპანეთისათვის, სკანდინავიისათვის, აღმოსავლეთი ევროპისა და ინგლისისათვის.

შარლემანს განსაზღვრა კავალერისტების შექმნით შეარაღებაც. ძირითად შერტყე არადავ რჩებოდა შუბი როგორც კავალერიისათვის, ასევე ქვეითებისათვისაც. 792-793 წ-ის *Capitulare Missorum* ითხოვდა, რომ შუბი ყველა მხედარს უნდა ჰქონოდა. ასევე უნდა ჰქონოდათ ხმალიცა და ცხენიც. სართობაც, ბევრ წრილობით წყაროში ხმალი მხედრის მთავარ იარაღად არის მოხსენიებული, რომლითან ერთადაც მეომრები მიკლავდნენ ხმალს და ხანჯალსაც იყენებდნენ. კაროლინგებს ჰყავდათ მხედარი მშვილდოსნები და მათი შეარაღებაც შესაბამისი იყო, თუკი ჩვენ არ ვიცით, როგორ ისროდნენ. ცხენზე მხედარი თუ ჩამოეციოთ ბუღნი, კარგი საჭურველი იქნებოდა ძვირი იყო – მაგალითად, საომარი ცხენი შეიძლეოდა ძირის ფასი ღირდა, ხმალს – სამი ძროხის ფასი, ყველაზე ძვირად ღირებული კი იყო ვაგონი, რომლის ფასი 12 ძროხის ფასს აღწევდა. ყველაზე იაფი იყო შუბი და ფარი, რომელთა ფასი ორი ძროხის ფასს არ აღემატებოდა.

კარლოს დიდის არმიამ კავალერიის ტიპტეკა მიხტობიერ იყო დაფუძნებული, რაც ვერ კიდევ არ გახლდათ ის, რასაც ცხენოსანთა დარტყმით ივრთბი ეწოდებოდა. მისი უმთავრესი მამანი იყო ძლიერი მტკეცი თუკეციკია მოწინააღმდეგე. ერთ-ერთი ცნობილი ისტორიკოსი, ბერნარდ ბაკრაკი, რომელიც კაროლინგთა იმპერიის არმიას სწავლობდა, ტრადიციული მოსაზრებისაგან განსხვავებულ აზრს აფიქსირებს. მისი აზრით, კარლოს დიდს კავალერია ბრძოლის ველზე შოქმრის წინააღმდეგ კი არ გამოჰყავდა, ამოცანა მჭერ რაზმების განსაზღვრებოდა. რაც შეეხება უშუალოდ ბრძოლას, აქ მტკეციერის აზრით, მხედრები ქვეითად იბრძოდნენ.

კაროლინგური სამხედრო ტიპტეკა ძალიან ფართოდ გავრცელდა ევროპაში ახლა უკვე ითიქის ყველა მუხობელი სასულიერო ცენტრის არმიამ უპირატესობა კავალერიის მიქეცბოდა. ძლიერი მხედრობა რომ გჰყოლიდათ, უპირველეს ყოვლისა, საჭირო იყო ბევრი ცხენი. მოუხდევად იმისა, რომ კაროლინგები ხარკად იღებდნენ ცხენებს, უმეტესად – ულავებს, ბრძოლისათვის შესაფერისი პირველს ნაკლებობას განიცდიდნენ. VIII საუკუნის მიწურულებს მეფის საეკლავიური სამხრები, სავაჯ საფანგებოდ ბრძოლისათვის გამოსალვები ცხენები გამოჰყავდათ. სამხრების მუკატორნი ვაგონიანი მწიქთმობებლუ-

ბი იყვნენ, რომელთაც ჰქონდათ საცინიბოუბი და საძობრები. რაც მოავრია, მათ ჰქონდათ საციმუ ფონდიც. ჩანს, ცხენსამხრების მუკატორნი საბრძოლო ცხენების ამტარიბის გასაძლიერებლად ექსპერიმენტსაც ატარებდნენ და უფრო ძლიერი ცხენები გამოჰყავდათ. XII საუკუნეში, ხანგრძლივი და როული სელეკციის შუდეგად, ცნობილი დესტორები ბატკრიანული, ანუ არაბული ცხენის ვიშებისაგან გამოიყვანეს. ეს იყო 173 სმ-ის სიმაღლის ცხენი მამინ, ოცეა შუა საუკუნეების ცხენი ჩვეულებრივ 122-132 სმ-ს არ აღემატებოდა.

ნორმანთა კავალირია

შუა საუკუნეებში კავალერია ჰყავდათ ვიკინგების შიამბავლებსაც – ნორმანებს, რომლებიც წინაპართაგან განსხვავებით ცხენებს არა მხოლოდ გადაადგილების საშუალებად, არამედ ბრძოლაში ძირითად დამრტყმელ ძლიადაც იყენებდნენ. როდის და როგორ შეიძინეს კავალერიული გამოკვლევა ნორმანებს, ზუსტად არ ვიცით, მაგრამ ცხადია, რომ ეს მოხდა მას შემდეგ, რაც ისინი საფრანგეთის ტერიტორიაზე დასახლდნენ. ნორმანები ოდიოგანვე მომბაძარე ცხოვრებას ეწოდებდნენ. მომბაძარიბამ და ნაოსნობამ გამოკვლეობამ ნორმანები გრეჯანდისა და აბრიკის პირველ აბომრტყმელად აქცია. ისინი არ გრადებოდნენ შორეულ საზღვაო დამკვრებებს. VIII-ის, განსაკუთრებით კი IX-X საუკუნეში ინგლისის აღმოსავლეთ სანაპირებს, მოტკლანდის, ირლანდიას ესხმოდნენ თავს. მძაღწივს ფერების კუნტებულებსა და ისლანდიას, სავაჯ კოლინები დაარსეს. X საუკუნეში (დაახლოებით 582 წელს) ისლანდიელმა ერთკ ვრალამ გრენლანდ აბომრტყმა, ხილო დაახლოებით 1000 წელს მისმა შვილი მათეა აბრიკის აღმოსავლეთ სანაპირის მათეა. სწორედ საფრანგეთისკენ დაარსეს პირველი ევროპული დასახლებები აბრიკაში. ნორმანები თავს ესხმოდნენ გერმანას, საფრანგეთს, ხილი XI საუკუნის დასაწყისში, 911 წელს, საფრანგეთის ჩრდილოეთით მდ. სენის შესართავში დაიკავეს ტერიტორია და ნორმანდის საჰერცოგო დაარსეს, რომლის დელეკალატად რუანი გამოცხადდა.

ნორმანდიელ ჰერცოგებს შორის ყველაზე სასულიერანი თულამ დამკვრელი იყო, რომელმაც ეს ტიტული არასრულწიკვანს მიიღო. ამ პერიოდისათვის ნორმანდიელი მხედრებს უკვე მიიღო ევროპა იცნობდა, როგორც ერთ-ერთი საუკეთესოებს. თულამ დამკვრებული ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი მბრძანებელი და მეომარი იყო შუა საუკუნეებში, ხილი მისი ყველაზე დიდი და მიწველენი სამხედრო მძღვე 1066 წლის

ბასტიმვის ბრძოლაში მოპოვებული გამარჯვება. ეს წარმტება მისი სამხედრო ნიჭის დამდასტურებელია. გარდა იმისა, რომ ულიამბს არასრულწიკვანს დაიკავა ჰერცოვის ტახტი, ამას ემატება ისიც, რომ ის უკანონოდ შიბილი გახლდათ, რამაც, რასაკვირველია, აღმშობიება გამოიწვია. ტახტის სხვა პრეტენდიტებს მბრძანებლის ახალგაზრდობით ისარგებლეს და თავიანთი საძულობილების გაფართოება დაწვეეს, თან, მძღვედაც შეთქმულებებსა და აჯანყებებს უწიკვებდნენ.

ინგლისი VII-IX

მას შემდეგ, რაც რომიკლებმა V საუკუნის დასაწყისში ბრიტეთი (კელტები) დასახლებული ბრიტანეთი დაბრკვეს, მის ტერიტორიაზე მასიურად იწყეს შემოადინება ვერმანულმა ტომებმა – საქსებმა, ანგლებმა და თუტებმა. ანგლოსაქსების მბერ ბრტყნეთის დაბრკობით კამანა 150 წელზე მეტსანი ვაგობელა და დასრულდა VII ს-ის დასაწყისში, მიუხედავად იმისა, რომ ადგილობრივი მოსახლეობა – კელტები მთი დიდ წინააღმდეგობას უწიკვებდნენ. კელტები ძალზე დიდი ნაწილი ამიწვდა ხანგრძლივი ბრძოლების შუდეგად, ნაწილი ვაბრეცდა კუნტობლიან კონტინენტზე, ნაწილი კი მბრბედა აქციეს დამოკვლებლობა მხოლოდ მბიანმა რეგონებმა: უელსმა, კორნუოლმა და მოტლანდთან შეზარაწრეს, რომლებიც თანდათან თვითმბეუად კელტურ სამეფოებად ჩამოყალიბდნენ. სრული დამოკიდებლობა შეზარაწრება კელტურ სამეფოებულმა ირლანდიამ (XII ს-ის მეორე ნახევრამდე). ანგლოსაქსებისაგან დაბრკობილ ბრიტანეთში რამდენიმე ანგლოსაქსური სამეფო წარმოიშვა: კენტის, რომელიც უკლებრეს

სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში იტყობს დაარსეს უსუქსი, სუსქსი და ესექსი, რომლებსაც სასქემს ჩაუყვარეს საფეხელო; აღმოსავლეთ ინგლისისა და ნორთუმბორის სამეფოები, რომლებიც ანგლებს დაფურესენ. ამ სამეფოებს ერთმანეთში გაუთავებელი ქმნი ჰქონდათ. მათ შორის ყველაზე გავლენიანი უსუქსის სამეფო გახლდათ, რომელმაც ყველა დანარჩენი დაიქვემდებარა და 829 წელს, ებერტის მეფობის დროს, ანგლოსაქსების სამეფოების ერთ სახელმწიფო გააერთიანა და ინგლისი უწოდა. სამეფოების გაერთიანება განიბრებულ იყო როგორც შიდა, ასევე საგარეო პოლიტიკური პროცესებითაც. საქმი აის არის, რომ VIII საუკუნდამ მათი შევიწროება ნორმანებს დაიწყო. ნორმანები, რომლებიც მოელ ვერმაას აწიუტდნენ, ინგლისის, ბორიადე, დანის მხრიდან ესხმოდნენ თავს და ამიტომაც ინგლისის ისტორიაში დაიწყო მისი სახელი არიან ცნობილი. თავდაბრეველად, მათი შეშინებელი წმინდა ვინალორი იყო, დროთა განმავლობაში კი მათ დაპყრობილ ტერიტორიებზე დასახლებაც დაიწყო. მე-10 საუკუნის მერე ნახევარში, მეფე ედვარდის მეფობის დროს (959-975), ანგლოსაქსებმა შეძლეს მათ ტერიტორიებზე მოსახლე დასახლებებს დაბრუნება და მართალა, სამეოკლე. მაგრამ მანც მოახერხეს ერთიანი ინგლისის აღდგენა. XI-ის ბოლოს დაიწყო შემოტევილი კაცე უფრო გაძლიერდა. 1016 წელს ინგლისი მეფეებმა, რომლებიც იმ დროისათვის არა მხოლოდ დანიაში, არამედ თითქმის მთელ სკანდინავიაში მრძანებულობდნენ, ინგლისზე შეტევა განახლეს.

პასტინგის ბრძოლა

ევროპის ისტორიაში ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი და საბედისწერო ბრძოლა 1453 წელი, როდესაც დაცა ბანანტა და კონსტანტინოპოლი თურქებმა დაიკავეს. მის ნაცვლად ოსმალეთის ძლიერი ამერა შექმნა. თავისი მნიშვნელობით მერე აფელს იყავეს პასტინგის ბრძოლა, რომელიც ნორმანდიელებსა და ანგლოსაქსებს, ულამ და მდამკვირვებლსა და მეფე პაროლდ II ვიდენისონს შორის მოხდა. 1066 წლის გამარჯვება ძალზე მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა ნორმანდიელებისათვის, რადგან მან გზა გაუხსნა ულიამს ინგლისის სამეფო ტახტისათვის. პასტინგის ბრძოლაში სომ არა მხოლოდ პაროლდი, არამედ მისი ორივე მს დაიღუპა და სამეფო ტახტი ცარილი დარჩა.

ინგლისის ისტორია იმ ნახევარი საუკუნის მნიშვნელოვანი, რომელიც წინ უძღოდა პასტინგის ბრძოლას, საკმაოდ შუიითანი იყო. XI საუკუნის დასაწყისში ინგლისის ტახტზე

ივდა ეტელრედ II, რომელმაც 978 წელს მისი - ელვარდ II-ის სიკვდილის შემდეგ 10 წლისამ დაიკავა სამეფო ტახტი. ეტელრედი დაეკმაოდ სუსტი მონარქი გახლდათ. მას თავდაც ვრძობდა და, აღბათი, მდგომარეობის გასამყარებლად 1002 წელს ნორმანდიის ჰერცოგის, რიჩარდ I-ის ქალიშვილი ემა თხოვა. თუმცე, ამას დიდი სარეგული არ მოუტანა ეტელრედისათვის. 1013 წელს დანის მეფე სეფ I და მისი ვაჟი კრუტე თავს დაესხნენ ინგლისის და ხელისუფლებას ხელი ჩაიდეს. ერთი წლის შემდეგ, როდესაც გარდაიცვალა სეფ I, კრუტემ დანისა და ინგლისის სამეფო ხელისუფლება მიიღო, ხოლო 1017 წელს ეთორწინა დაქირებულ ვახზე (ეტელრედი 1017 წელს დაიღუპა). კრუტე ინგლისის 1035 წლამდე, სიციცხლის ბოლიდემ მართავდა. როგორც ჩანს, მას მექვედრე არ დაუსახლება, რადგან მეფის გარდაცვალების შემდეგ ინგლისის სამეფო ტახტზე ორი პრეტენდენტი აცხადებდა პრეტენზიას. პირველი გახლდათ პაროლდ I, რომელიც ყოფილი მრძანებლის უკანონო შვილი იყო, ხოლო მერე - კრუტისა და ემას კანონიერი ვაჟი პარკრუტი. ამ უკანანქელს მამამ სიციცხლემდე გადასცა დანის მართვის უფლება, მისი ნახევარმამ პაროლდი კი ინგლისში იყო და მისი სიკვდილის შემდეგ ინგლისის მრძანებელი შექმნა. 1039 თუ 1040 წელს გარდაიცვალა პაროლდ I, მისი აფელი ახლა უკვე ნახევარმამ დაიკავა, თუმცე დიდი ხნით არა. 1042 წელს ისიც გარდაიცვალა და თანაც, ისე, რომ მექვედრე არ დარჩენია. ამგვარად სამეფო ხელისუფლება ეტელრედის ვაჟს, ელვარდ ამბრეტელს გადაეცა, რომელმაც თითქმის მთელი სიციცხლზე დეფილიბაში, ნორმანდიაში გაატარა. ელვარდის გამეფებას დიდი აურხაური არ მოჰყოლია, პირიქით არისტოკრატმაც და ხალხმაც სიხარულით მიიღო, რადგან არც ერთი მისი წინამობრედი დიდი პატრონისკენით არ სარეგებლობდა ინგლისში. ელვარდი დაბრუნებისთანავე დაქორწინდა ინგლისის ერთ-ერთ ყველაზე გავლენიანი და ძლიერამოსილი ერლის ქალიშვილზე - ელტზე. მეუღლის ორივე მამს მან ერლის ტიტული უპოდა. უსეროსამ - პაროლდმა მამის სიკვდილის შემდეგ მექვედრობით უსუქსი მიიღო და სიციცხლის ბოლიდემ მეფის მთავარი მრეგველი იყო.

როგორც უკვე ვთქვით, ულიამ დაამკრობილი ნორმანდიის ჰერცოგი 1035 წელს გახლა, მას შემდეგ, რაც მამამისი - როგორც II წმინდა მიწის მონახულების შემდეგ სამშობლოსკენ მომავალი გზაში გარდაიცვალა. მოუხედავდ იმისა, რომ რობერტს თავისი უკანონო შვილი ახლო აღმოსავლეთში

გამეზარეობდემ მექვედრედ გამოაცხადდა, მის აღზრება ნორმანდიაში შუიის მიწეზე შექმნა, იფეთა აჯანყებებსა, თუმცე ისინი მალევე ჩასმეეს. თანდათანობით ულიამს სამეფოს გამოცილილება შეიძინა და თავი გამოიჩინა როგორც საუკეთესო მხედარი. 1066 წლისათვის მისი ძალაუფლება არა მხოლოდ ნორმანდიას ვრცელდებოდა, არამედ ინგლისის რამდენიმე საგრაფოზეც. ბრიტანეთის ნახევარკუნძულზე ფართობისმსტბაიანი სამხეობრივ მოქმედებების დაწყებულ ულიამით თითქმის არ ერეოდა ინგლისის შინაურ პოლიტიკაში. მეტრეც, მოუხედავად იმისა, რომ ინგლისის მეფესთან, ელვარდ ამბრეტელთან, მას სისხლზე ნათესაობა ჰქონდა, ჰერცოგმა კენხული პარეველად მხოლოდ 1052 წელს მოინახულა. სწორედ მამში, როგორც ფიქრობენ ისტორიკოსები, აღუთქვა ელვარდმა ინგლისის სამეფო ტახტი ულიამს, მაგრამ ვიდენისონის ოჯახის დეფილიბოლად დაბრუნების შემდეგ ცხადი გახდა, რომ მეფეც ტახტის მექვედრობაზე პრეტენდენტია შორის უპირატესობა პაროლდს მანიჭებ. პაროლდ ვიდენისონი 1063 ან 1064 წელს ნორმანდიაში ჩავდა. ზოგიერთი ისტორიკოსის აზრით, პაროლდი ულიამს შეჰპირდა (ან შეიძლება, შეჰპირებოდა), რომ ელვარდის სიკვდილის შემდეგ ინგლისში გამეფდება შეუწყობდა ხელს. თუმცე, წმინდა რელიკვიებზე დადებული პაროლდის ფიცი (ასეა გამოსახული ისტორიის ეს ეპიზოდი „მაისე“ გობელენზე), როგორც ჩანს, მალევე დაიფურეს და როდესაც 1066 წლის 5 ანგარს ელვარდ ამბრეტელმა უფალს მიადარა სული, სიკვდილის წინ მექვედრედ პაროლდ ვიდენისონს დასახლება, რომელიც მეფედ მერე იფელე აკურთხეს.

(გაბრელები იენებში)

VENI, VIDI, VICI

გაგრძელება

დახანჯობა იხ. „არსენალი“ №12

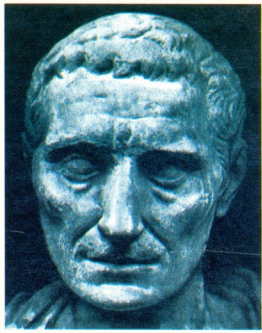
ამგვარად ძვ. წ. 60 წელს რომის სამმა აღმაშენებელმა ძლიერპირობამ პირმა შტურა საიდუმლო კავშირი, ტრიუმფორატი (სამი კაცის შთაბრძნება), არსებულ არისტოკრატიული წყობის დამოხიზება და ძალაუფლების ხელში აღების მიზნით.

ტრიუმფორატი თავდაპირველად ფარული იყო, მაგრამ როდესაც მომავალმა დიქტატორმა დაინახა, რომ სენატი მის ცველა წინააღმდეგ უგულებელყოფდა, ფორუმზე იხმო შეიქმნელები და თანაგომის სთხოვა მათ წინააღმდეგ, ვინც იარაღით ხელში აბრკოლებდნენ ხალხის საკეთილდღეო კანონების მიღებას. მგობრებმა დახმარება აღუთქვეს, პომპეუსმა კი დასძინა: „თუკი ვინმე იმომელებს მახვილს, მახვილითა და ფართი მცე წინ აღუვლებს“. მალე თავისი შეიარაღებული მოძრაობი ფორუმს დაიკავა. დავითონენ დედაგვარონები და კეისრის ნებას დაქვეყნა.

შორე კონსული, მარკუს ბიბილუსი, არასასურველი ზეციური ბიბიშნებების საბაბით, ცდილობდა, ჩაეღი ხახილი კანონები, მაგრამ კეისარმა ის ფორუმად გააქევა. შორე დღეს ბიბილუსმა სენატს კეისრის საქციელის დგამობა მოსთხოვა, მაგრამ ტრიუმფორატის შიშით ხმის აღილება ვერავინ გაბედა. ბიბილუსი ისეთმა სასოწარკვეთილებამ შეიპყრო, რომ შინ ჩაიკეტა და არც გამოსულა იქიდან, სანამ მისი კონსულობის დრო არ ამოიწურა. მას შემდეგ კეისარი ყოველ საქმეს თავისი შეხელებებისამებრ განაჩინებდა. ამბობენ, ზოგიერთი ხუმარა, როდესაც წერილს ათარილებდა, ნაცვლად ჩვეული მინაწერისა – „კეისრისა და ბიბილუსის კონსულობის წელი“, ასე მიანიშნებდა: „თულიუსისა და კეისრის კონსულობის წელი“. და მართლაც, კეისარმა შეძლო გაბატონება სენატში, ტრიუმფორატის მომხრეთა დანიშვნა უმაღლეს სახელმწიფო თანამდებობებზე. როდესაც მისი კონსულობის ხანა გასრულდა, ხუთი წლით სამართავად მიიღო გალია, რაც საშუალებას აძლევდა, შეექმნა კარგად შეიარაღებული არმია. იმხანად რომაელები

„თუკი დაარღვევ კანონს, მხოლოდ ბაგონობისთვის, ისე კი მუდამ უნდა იყო სამართლიანი“, – ამბობდა იულიუს კეისარი, რომლის ცხოვრების არსს ძალაუფლებისკენ დაუოკებელი სწრაფვა წარმოადგენდა. ის რომაელი პატრიციების ჩამომავალი იყო. ამ მოღვმის ფუძემდებლად ლეგენდარული ტროიული ენეასის ვაჟივილს, იულიუსს ასახელებდნენ, ხოლო ენეასის დედად თავად ქალღმერთი ვენერა მიიჩნეოდა. ასე რომ, სახელოვანი იმპერატორი ღვთაებრივი წარმომავლობით ამაყოლებდა.

გალიის მხოლოდ უმნიშვნელო ნაწილი ფლობდნენ. კეისარმა განიზრახა ამ ქვეყნის ერთიანად ხელში ჩაგდება. თითქმის ათი წელი შეაღია ამ საქმეს და წიგნის კი დაწერა, რომელსაც „გალიის ომის ხანაწერები“ (De bello Galico) ეწოდა. ვარდა სამხედრო საქმიანობისა, კეისარმა წიგნში დაპყრობილი ტერიტორიების შესტი ვეოგრაფიული და ცხოველთა საქაროს აღწერილობაც მოგვცა, რაც სავსებით სარწმუნო წყაროდ უნდა ჩაითვალოს. იმ დროს გალია (ახლანდელი საფრანგეთის ტერიტორია) დაქუცმაცებული და სხვადასხვა ტომის მშარველობაში იყო. ეს უკანასკნელი გამუდმებით ემორბოდნენ. სიტუაციას ჩრდილოეთიდან ქვიმანული ტომების შემოსევებიც ამძაფრებდა. სწორედ მათი ერთ-ერთი

იულიუს კეისარი რომის სახელოვანი სახელმწიფო მოღვმე, მთავარსარდალი, იმპერატორი (ძვ. წ. 100/102-44 წწ.)

შემოსევების დროს დაწყო კეისარმა პროვინციის დასაპყრობად გამიზნული სამხედრო მოქმედებები. ქვეყნების ტომი, რომელიც თანამედროვე შვეიცარიის ტერიტორიაზე ცხოვრობდა, მოულოდნელად სამხრეთისკენ დაიძრა. მათი კოლონა რომის საზღვრებისკენ მიემართებოდა. ჩრდილოეთი იტალიის დასაცავად კეისარმა თავდაცვითი ნაგებობების მშენებლობა ბრძანა და აქვე საკუთარი ლეგიონი ჩააყენა. ამან ქვეყნელები აიძულა, გეზი შეეცალათ და დასავლეთისკენ დაიძრნენ. მოკავშირე ჰელენებმა მომხდურებისაგან თავდასაცავად რომს დახმარება სთხოვეს. კეისარს საქმისაში ვჯარი ამ ჰყავდა იმისათვის, რომ სათანადო წინააღმდეგობა გაეწია ჰელენებისათვის. ამიტომ დახმარე ძალის მოსვლამდე, დროის მოგების მიზნით, მოლაპარაკება წამოიწყო. შტააკმა ბარბაროსების (ასე უწოდებდნენ სხვა ხალხებს ბერძნები, ხოლო შემდეგ რომაელებიც) მარცხით დასრულდა. გამარჯვებამ გალიაში დიდი ავტორიტეტი მოუპოვა კეისარს, რის შემდეგაც თითქმის ყველა ტომი მის უშუალო დაქვემდებარებაში მოექცა. ძვ.წ. 58 წელს გალიისკენ სევეების ვერანული ტომი წავიდა, დაახლოებით 120000 კაცი. მიუხედავად უპირატესობისა, ბარბაროსები თავს იკავებდნენ რომაელებთან პირისპირ შტააკებისგან. როგორც შემდეგ კეისრის დაზვერვამ გაარკვია, სევეები ხელსაყრელ დროს – ახალ მოვარეს ელოდებოდნენ. კეისარმა არ დააყოვნა და სწორედ იმ დროს შეუტია მათ, როდესაც ისინი ყველაზე ნაკლებად ელოდნენ ამას და დამარცხა კიდეც.

მომდევნო წელს კეისარმა ბელგების ტომობრივი ვერითაგების წინააღმდეგ წამოიწყო ბრძოლა, რომლებიც თანამედროვე ბელგიისა და საფრანგეთის ჩრდი-

ენა“ სწრაფად მიადგა კეისარი არმი-
 ნუსს, მზის ამოსვლამდე დაიპყრო და გზა
 განაგრძო. ელივისისწრაფით იპყრობდა
 ქალაქებს. პომპეუსმა ჯარის შეკრებაც
 ვერ მოასწრო, ისე გაიქცა საბერძნეთში.
 გაიქცენ კონსულებიც, სენატორ-
 ებიც. აღრავინ იცავდა კარბჭკუს და
 კეისარი ყოველგვარი წინააღმდეგობის
 გარეშე შეედა რომში. პომპეუსმა ვერ
 მოასწრო სახელმწიფო ხაზინის წაღება
 და ახლა ის გამარჯვებულს ჩაუვარდა
 ხელი. როდესაც სახალხო ტრიბუნთა-
 გან ერთ-ერთმა მას წინააღმდეგობა გაუწია
 და შეასენა კანონი ხაზინის ხელშეუხ-
 ელობის თაობაზე, კეისარმა წამოიძახა:
 „გან არ იცით, რომ იარლი კანონებს არ
 ემორილებს!“

პომპეუსმა სცავა პროვინციებში თავ-
 მყრილი ჯარების ამოქმედება. ვადაშ-
 ყვეტი ბრძოლა შედგა ძვ.წ. 48 წლის 6
 ივნისს, თესალიის ქალაქ ფარსალუსთან.
 აქც იმდღეარა კეისარმა, ისე დააფრთხო
 პომპეუსის ჯარისკაცებს, რომ სამარცხ-
 ვინოდ უკუაქცია. როდესაც პომპეუსმა
 ეს დანახა, მტერიცეცინა აძლის თანხ-
 ლებით ეგვიპტეს მაშურა, სადაც კერა-
 გულად მოკლეს. მაგრამ ეს ჯერ არ
 იცნოდა კეისარმა. იგი დიდებით მოსილი
 აღაბრუნდა რომში, სადაც დიქტატორად
 დაინიშნა და სიცოცხლის ბოლომდე შე-
 უნარჩუნეს ეს ტიტული.

მალე კეისარი ეგვიპტისეცეცინა გუბარ-
 თა, რათა საბოლოოდ გაეანადგურებინა
 პომპეუსი და პტოლემეოთა სახელმწიფოდან
 ათი მილიონი სესტერციუსის ამოვლო
 თავისი მემორისათვის. იმხანად ეგვიპტეს
 მართავდნენ მტერინელომან პტოლემე
 XIII-ს მურევეები, რომლებსაც მეფის
 უფროსი და და თანამდებარე კლეო-
 პატრა სახელმწიფოდან გაეყვებინათ.

როდესაც კეისარი ალექსანდრიას მი-
 ადგა, ეგვიპტელებმა ღანგრით მართვეს
 პომპეუსის მოკეთებით თავი და ბეჭედნი.
 ამის მიხედვით კეისარი შეუწყნდა, მა-
 გრამ ეს მოქმეებით იყო. მან რომაელ-
 თა გულის მოსაგებად საკავისი პა-
 ტრეი მაგარ მოავარსარდლის სიხვისა
 და რამდენადც თავის ვარშემო მტერს
 ევდარ ვერტნდა, თავს უფლება მისცა,
 ხანგრძლივი დროით დარჩენილიყო ეგვიპ-
 ტეში.

თავდაპირველად, რომში არ სჯერო-
 ღათ კეისრის გამარჯვებისა, მაგრამ როდესაც
 ეგვიპტიდან გაგზავნილი პომპეუსის
 თავი და ბეჭედი იხილეს, საოცარი რამ
 მოხდა. რომელ დიქტატორს განუსაზღვრე-
 თი უფლებები მაინცა, ისეთი, რამ მანამ-
 დე სხვას არ ჰქონია: თანამდებობის პირთა
 დანიშვნა მისი სურვილისამებრ უნდა მო-

ლოთ ნაწილში სახლობდნენ. ამჯერად
 მის დაქვემდებარებაში რვა ლეგიონი (დაახ-
 ვებით 30-40 ათასი კაცი) – სენატის
 მერ დაშვებულზე ორჯერ მეტი იყო.
 კეისარს არ გასჭირვებია მათი დამარცხ-
 ება და დამორჩილება. ამის შემდეგ კეი-
 სარმა ჩრდილო-აღმოსავლეთს მიაპყრო
 შტაბი და პირველი, ვისაც აქ შეხვდა,
 სიმამციტი გამორჩეული ნერეები იყვნენ.
 ძვ. წ. 57 წლის გაზაფხულზე მათთან
 ბრძოლისას გათამაშდა გალიის ომების
 ერთ-ერთი ყველაზე ტრაგიკული სცენა.
 ნერეებმა მამის მიტანეს იერიში რომ-
 ძელებზე, როდესაც ისინი ბანაკს შლიდ-
 ნენ. მდომარეობა კრიტიკული იყო და
 საჭირო გახდა თავად კეისრის ჩაბმა
 ბრძოლაში. ის წინა რიგებში გაიჭრა,
 თითქმის ყველა ცენტურიონს სახელით
 მიმართავდა, მათითებებს აძლევდა და სხვა
 მეომრებს ამჩნევდა.

კეისარმა დაიპყრო უზარმაზარი ტერ-
 იტორია. პრიტანეთზეც კი გაილაშქრა,
 იქ, სადაც ჯერაც არ დაეგრა ფეხი რომ-
 მაელს. გალია რომის პროვინციად
 გამოცხადდა და დაიბეგრა. კრასუსისა
 და პომპეუსის შემწეობით კეისარმა მო-
 აფრა იმას, რომ არძიაზე მძიმანებლობა
 კიდევ ხუთი წლით გაუგრძელებს. ოთხ
 სახელმწიფო ლეგიონს მან თავისი ხარ-
 ვით აღჭურვილი კიდევ ექვსი ლეგიონი
 შემატა. მისი დიდება იზრდებოდა, რასაც
 ხმარდებოდა ის ნადავლი, რომელსაც
 ბრძოლების შემდეგ ხელი იღებდა ხოლმე
 მხედრობისთვის. კეისარმა ჯარისკაცებს
 გაუორმაგა საზღაური და არ იშურებდა
 სასხნებს საჭირო საქმისათვის. კეისარი
 რომის პირველ კაცად აიაურებს. იგი
 წარმოუდგენელი ვაჟილენით სარგებლობ-
 და. გასული იყო თითქმის ათი წელი და

გალიაზე მისი უფლებების ვადა იწურე-
 ბოდა. ტროპეირატი დანიშლა. კრასუსი
 ბოლდა მტერი აზიაში, ხოლო პომპეუსი
 რესპუბლიკის ისტორიაში პირველად
 აირჩიეს „ერთპირიუნულ კონსულად“, ანუ
 რომს მარტო მართავდა. გარდაიცვალა
 მისი მეუღლე, იულია (კეისრის ქალიშ-
 ვილი). ახლა პომპეუსს ძალაუფლების
 ერთადერთი მოცილე ჰყავდა – იულიუს
 კეისარი. და პომპეუსმა, ყოფილ თანამრან-
 ველითან საომრად შემართოლმა, მივილი
 კანონი, რომელიც კრძალავდა კეისრის
 კონსულის თანამდებობაზე დანიშნის მანამ,
 ვიდრე იგი თავის ჯარს არ დაშლიდა.

კეისარმა, უპირველეს ყოვლისა, თავის
 ლაშქარს უხმო. წლების მანძილზე მიე-
 ბული გამოცდილებით, ამაოიბნებდა, ემო-
 ქმდა მოულოდნელობის ეგექტითა და
 გამბედაობით, ვიდრე ღრო დაეკარგა
 საკულდავული მხადებამი. ამ ისტორი-
 აული მოვლენების თაობაზე აპინიუსი
 წერდა: „ეს დიადი ომი კეისარმა ხუთი
 ათასი მებრძოლით დაიწყო. მან განიზრახა,
 დაუყოვნებლივ ვადსულოყო შერტყვაზე,
 რათა მოესწრო მისთვის ხელსაყრელი
 ადგილების დაკავება იტალიაში. წინ
 წარმძღვარა თავისი მხედართმთავრები
 სამოქალაქო სამოსელში გამოწყობილი
 მამაცი მეომრების თანხლებით. მათ უნდა
 შეეღწიათ არაიმინუმში და აეღოთ ეს
 ქალაქი“. გალიისა და იტალიის საზღ-
 ვარზე მდებარე მდინარე რუბიკონთან
 მდგარი კეისარი დიდხანს შეჰყურებდა
 წყალს. ბოლის მიბრუნდა მეგობრებისაკ-
 და და თქვა: „თუ ეს მდინარე არ გადავ-
 ლახე, ბედი უკუვამ დატრიალდება ჩემთვის,
 ხოლო თუ გადავლახე – ყველასათვის!“
 შემდეგ მოულოდნელად შეჰყვარა: „არჩე-
 ვანი გაკეთებულა, წინ – რუბიკონისაკ-

მხდარიყო და კეისარმაც გამოიყენა ეს უფლება. ტრადიციისა და ყველა წესის დარღვევით ცხენოსანთა ჯარის მოყვარულსადაც (ეს უზღველესი სამხედრო წოდება იყო) დანაშაუნი მარკუს ანტონიუსი, რომლის სახელიც სამრადოდ დაუკავშირდება ეგვიპტის დღევანდლის სახელს.

კეისარი აღექვსნენდაში იმ დროს იყო, როდესაც სამეფო კარი სამოქალაქო ომის იწყებდა. ეგვიპტეს მცირეწლოვანი პტოლემე XIII-ს მურეგები მართავდნენ. მთავარ გავლენული კლიოპატრა კი დიდძალი ვაჭრობით ეგვიპტისა და პალესტინის სახელგანთნ იდგა. იქვე მოყვარა თავი ეგვიპტის უნაზნაზარ არმას. კლეოპატრამ გადაწყვიტა, კეისარს დაკავშირებოდა. მას ძალაუფლების ხელში ჩაგდებას ერთადერთი გზად კეისართან პირისპირ საუბარი ესახებოდა. როგორც კი დიდი რომაელისაგან თანხმობა მიიღო, ძალაუფლება შეიპარა სასახლეში. როგორც პტოლემეც გაუწყვეს, კლეოპატრა კეისართან აპოლიდროსი სიცილიელს ხალხიანა გახვედრულს შეუყვარდა. ახალგაზრდა ქალის სიითამაშე და თინაზობამ მოხიბლა კეისარი, ხოლო მისი სილამაზითა და დიდებულებით მიწნულამა იგი მეფეთმარ შეაირთა. იმ წუთიდან ეგვიპტის დღევანდელი დიდი რომაელის საყვარლად იქცა. მამინ კეისარი 52 წლის იყო, ხოლო კლეოპატრა მხოლოდ ოცის. მალე გაუყოფილი შექმნიანთ, რომელსაც კესარიონი დარქვეს. კეისარმა ეგვიპტეში ორი ომი გადაიხადა და ორივე მოიგო. ყველა ელოდა, რომ გამარჯვებულნი ეგვიპტეს რომის პრივიციად გამოაცხადებდნ, მაგრამ მან იგი არომიელ ხალხის მოკავშირედ და მეგობარ ქვეყნად ადარა, ხოლო მის სათავეში კლეოპატრა დაყენა.

ამასობაში ფარნაკესმა, ბოსფოროსის მეფემ, განიზრახა პონტოს სამეფო რომაელებისათვის წაერთმია. როდესაც კეისარს ახალი ომის დაწყების მხა მაწყვიდნეს, დაუყოვნებლივ, აშკარად მხოლოდ ერთი დღევიინთი გაემართა აზიაში. გზად შეშეღი მალავს შემოიკრიბა და მუქეფ ფარნაკესის არმია გაანადგურა. მოულოდნელი და სწრაფი გამარჯვებით აღფრთოვანებულმა კეისარმა რომის მისწერა: VENI, VIDI, VICI (მიველი, ვინახე, გაეიმარჯვე). აქედან კეისარი რომისაკენ დაიძრა. მას შეატყობინეს, რომ შიომრები ამბოხებისათვის ეჭმადებდნენ, მათ უფრო მეტი გასამრჯელოს მიღება სურდათ, ვიდრე დაპირებისამებრ მიიღეს. არმია დამლბით იმუქრებოდა. კეისარმა კარგად იცოდა, რომ ძალაუფლების მოპოვება, შენარჩუნება და გაფართოება მხოლოდ

ორ რამეს შეუძლია: ჯარსა და ფულს. არმიის წინაშე მდგარმა მხოლოდ ეს უნბრა ამბოხებულეს. ამართალი ხარი, მოქალაქენი თქვენ გადაიღალეთ ომების სიმძიმითა და იარბეთ“. შემდეგ კი დამდა ჯარნი, ისე მოიქცა, თითქმის ადარაყვრდა სჭირდებოდა. ამ სიტყვებმა ისე იმოქმედა შიომრებზე, რომ გუნება წაუხდათ, განსაკუთრებით კი იმიტომ, რომ კეისარმა მათ შიომრების ნაცვლად მოქალაქენი წაიყვინა. იმინი ვინის მოკვნი და გამოთქვეს სურვილი, მუდამ კეისარს გვერდით მდგარიყვნენ.

ძვე. 47 წლის მიწურულსა და 46 წლის დასაწყისში კეისარმა დაამარცხა პომპეუსის მომხრეები აფრიკაში და რომში დაბრუნდა, სადაც სამი ტრიუმფი იხემა: ეგვიპტის, პონტოსი და აფრიკის. მას შემდეგ, რაც კეისარი მეოთხედ აარჩინეს კინისულად, თავისი შიომრებით ესპანეთისაკენ გაემართა, სადაც პომპეუსის შვილებს დიდძალი ჯარი შეკრიბათა. მუხუვდავად სინილელებისა, კეისარმა მინც გაიმარჯვა. ომის შემდეგ მან თანამებრძობებს უბრა, რომი პირველად იბრძოდა არა გამარჯვებისათვის, არამედ სიცოცხლისათვის. ეს კეისარის ბოლი ომი იყო.

კეისარის ენერგიული ბუნებისათვის მრავალრიცხოვანი წარმატებებით ტკბობა სულაც არ იყო ნიშანდობლივი. პირიქით, ამ წარმატებებით გამხნეებულმა და ავტონებულნი თითქმის ვერ კმაყოფილებდებოდა მიღწეულით და უფრო გრანდიოზული საქმეებისა და დიდებისაკენ ისწრაფიდა. ის ახლა პართიელებთან საომრად ეჭმადებოდა. მათი დამორბილების შემდეგ კასპიის ზღვის სამხრეთ სანაპიროსა და კავკასიონის გაღვილი, პონტოს გარშემოვლით სკეთიანთ უნდა შეჭრილიყო, დაეაჭრო გერმანია მისი მოსაზღვრე სახელმწიფოებით და დაბრუნებულიყო იტალიაში, მაგრამ ამ გრანდიოზულ ჩანაფიქრის აღსრულება არ ექურა.

კეისარის წინააღმდეგ შეთქმულება მზადდებოდა. შეთქმულების მიზეზი დიქტატორის ძალაუფლებისაკენ დაუოკებელი

ლტოლვა გახდა. შესასდლოვანად კეისარის იმის გამოც, რომ დაუსრულებლად ეწინააღმდეგებოდა ძველრომულ ტრადიციებს. მისი აშკარა კავშირი ეგვიპტის დღევანდლიან სწორედ ტრადიციის შენახვად აღიქმებოდა. რომაელები მზობდნენ, რომ იმპერიის დღევანდელი ტიპების საწაპიროდან ნილოსის სანაპიროზე არ გადავიდნ და დიქტატორის ამას დაგმობა ისიც, რომ სენატმა კეისარს „იმპერატორის“ ტიტული უბოძა მის შემკვიდრებებზე გადაცემის უფლებით. მხა დალიდა, თითქმის კეისარს განზრახული ჰქონდა მეფობის აღდგენა, რაც ასე სხულდათ რომაელებს. შეთქმულებას სათავეში დგინენ გაუსს კასიუს ლინტიუსი და მარკუს ოტონუს ბრუტუსი. ზოგიერთობი ბრუტუსს კეისარის უკანონო შევლდავდ მიინყვენდნ და არცთუ უსაფუქვლოდ.

მეთხავეს კეისარს ურჩია, მარტის იღებში (15 მარტი) სიფრთხილ გამოეჩინა, მაგრამ იმპერატორმა რჩევა არ გაიზინა, თუმცა ავი წინათგონშია არ ასვენებდა. გაუყვარებლი მღვდვარებით ატანოლ დიქტატორს იმ დღეს არ სურდა სენატზე წასვლა, მაგრამ შეთქმულთავნ ერთ-ერთის დაკინებული რჩევით მინც წავიდა. სენატის შენიობის წინ თავშეფრინო ბროსი ვილავ გამოვიდა კავკასიონის რაგილილ გადასცა და თანაც გააფთხილია, დაუყოვნებლივ წავიკთხა. როგორც ამბობენ, პაპირუსი შეთქმულების ამბავს ამცნებდა. იმპერატორს არ წაუკითხავს ვრავინილი. მან მშვიდად შეიპარა სენატში და იქვე მკითხავს რომ მოჰქრა თვალის, სიცილით უთხრა: „ხომ ხედავ, მარტის იღებში მოსულა და მეც ისევ ცოცხალი ვარ? ხომ არ ახდა შენი მისინობა?!“ მკითხავს კი უთქვამს: „მოსულა, მაგრამ არ გასულა“, – ეს კამოთმას მოგვიანებით ანდახდა იქცა. კეისარი დარბაზში შევიდა. მისასლომებლად ყველა წამოიშალა ფეხებზე. შეთქმულები გარშემორტყნენ, თითქმის სურდათ, თავყენი ეცათ, მაგრამ

მოულოდნელად მახვილები იმიშეღეს და დიქტატორს თავს დაესხნენ. ვინც არ იცოდა, რა ხდებოდა, შიშით გაქვადნენ. შეთქმულებს პირბა ჰქონდათ დაღებული, ყველას დაეკრა მახვილი დიქტატორისათვის, რათა დანაშაულის თანაზიარით ყოფილიყვნენ. იცდასამი ნაიარვეით ამბოხდა სული დიად რომაელს...

ერთხელ თურქი ოულეთი კეისარისათვის უკოთხავთ, როგორც სიკვდილს აჰჯობინებდა, მას დაუფიქრებლად უპასუხია: მოულოდნელსი.

ანა შაბლიანი

ქრისტიანობა

„პირველი“ კრიზისი ოსმალეთში

გაგრძელება
დასაწყისი იხ. „არსენალი“ №12

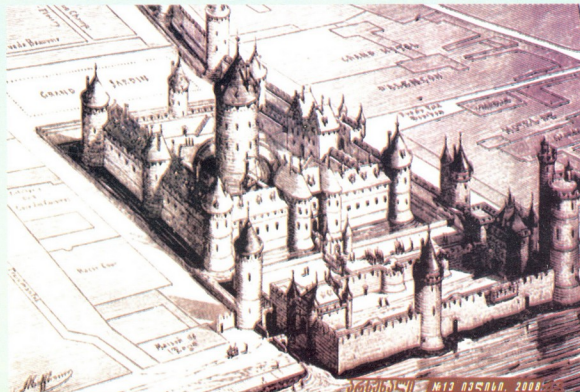
1291 წლის 18 მაისს მამაქადავნი აგრას ციხეში შეიჭრნენ. ბრძოლისას 300 რაინდი ტამპლიერი და მათი შეთაური, დიდი მაგისტრი დე ბოჟო დაიღუპნენ. სხვებმა (რამდენიმე ასეულმა) თავი მთავარ ტაძარს შეაფარეს. რამდენიმე დღიანი მოლაპარაკების შემდეგ, რომლის დროსაც ტამპლიერებმა 300 მამაქადავი გალაგანს შიგნით შეიტყუეს და მუსრი გააგდეს, სულთანმა აქელიე აზაშრაფმა ციხედელის დანგრევის ბრძანება გასცა. ტაძრის საძირკველს ძირი გამოუთხარეს, კედლებზე კი უზარმაზარი ხეები მიჰყვებოდა და ცეცხლი წუკიდავს. რამდენიმე დღის შემდეგ ტაძრის კედლები დასცდა და სამხრული გრიალით ჩაიშალა. ტამპლიერთაგან არავინ გადარჩენილა, ნაწილი ნანგრევებში მოყვა, ზოგს კი ცეცხლმა და კვამლმა მოუღო ბოლო.

თუმცა, ზოგიერთი ისტორიული წყაროს თანახმად, ორდენის დაღუპვის წინა დამეს თერთმეტმა ტამპლიერმა საიდუმლო კვირახდით ალყიდან თავის დაღწევა მოახერხა. ტამპლიერების მთელი განძი ხომალდზე აიტანეს და გაცურეს კვიპროსისაკენ. ათი მთიანის ვინაობას

ისტორიამ დაიწვევების მტკვრი გადაფარა, მეთერთმეტე კი ტიბო გოდინი (იტალიელი) იყო, რომელიც იმავე წელს ორდენის დიდ მაგისტრად აირჩიეს.

1298 წელს დიდი მაგისტრის მანტია ტამპლიერების ორდენის უკანასკნელმა წარმომადგენელმა ფაც დე მოლიემ მოისხა. მანამდე ის ინგლისის დიდი პირიორი

უკანასკნელი დიდი მაგისტრი ფაც დე მოლიე 1314 წელს დამაზადე ცრეს და კოკონზე დანჯეს. მანამდე კი, 1307 წელს ფილიპე ლამაზის მიწვევით პარიზში ჩავიდა და ახალი „ტამპლის“ მშენებლობას შეუდგა...

(მაგისტრის ნაცვლი) იყო. იმ დროისათვის ორდენის თავზე წელ-წელა გროვებოდა საადრე დროულები.

აკრის დაცემის შემდეგ ტამპლიერებს წმინდა მიწაზე აღარ დაეფიქსირებოდათ და კვიპროსზე გადაბარდნენ. იმ დროისათვის კონსტანტინეპოლიდან გამოქცეული იმ ქრისტიანების თავშესაფარი იყო, რომლებსაც სახლში, ევროპაში არც-თუ მოუთმენლად ელოდნენ.

ორდენი მალე დაეშვა დაქირავებული ჯარისა და ავაზაკთა დინეზე. 1306 წელს პაპმა კლიმენტე მეხუთემ ნეაპოლის მეფე კარლოს მეორეს ურჩია, ტამპლიერებთან ერთად ბერძენთა მართლმადიდებელი მეფე ანდრონიკ მეორის წინააღმდეგ გაელაშქრა. პრიპოლის დროს ტამპლიერების ფლოტის მეთაურმა და როგორც ჯარი თესლონიკის მახლობლად გადასხა და იერამით აიღო ქლავა. შემდეგ კი იმის ნაცვლად, რომ მართლმადიდებელი ანდრონიკს ლაშქრისთვის შეეტია, ჯარი სანაპიროსკენ შემობარუნა და კაიოლიკე უფლისწულების გამგებლობაში მყოფი ფრაკია-მორენა გაძარცვა და მიწასთან გააწორა.

მართალია, ტამპლიერებმა დიდი სიმდიდრე იყიდა სელა, სამეფოვოდ, მათმა მთუბარავმა სისხარბემ ევროპელი მონარქების უმეტესობა გადაიხიანა. ადარც ერთ მათგანს აღარ სურდა ახლოს ჰყოლიოდა მთელი, ორგანიზებული, უმართავი და აგრესიული სამხედრო ძალა (ორდენში ამ დროს 30 ათასამდე რაინდი ირიცხებოდა). მათი აურაცხელი განძეული და მიუღწევრობა განეწინა საშუალოელები მღიორთა ამ ქვეყნისათა შურით აღავსებდა.

ასეთი იყო ტამპლიერების ორდენი

და მიუღწევრობა გაუფანტული, მაგრამ მორჩილების, წესრიგისა და საიდუმლოს რკინის მარწმუნებით შეკრული მისი 30 ათასი წევრი. სხვა ყველაფერთან ერთად საიდუმლო იყო მათი მთავარი შემკავ-შირებელი.

თუმცა, საიდუმლო საერო მმართველსაც შეიძლებოდა გასწიროდა. როცა საფრანგეთის მეფემ ტამპლიერთა ორდენის განადგურება განიზრახა, პაპი კლიმენტე V უყოყმანოდ ამოუღდა მხარში, რადგან იმ დროს იმდენად იყო საფრანგეთის მონარქზე დამოკიდებული, რომ პონტიფიკოსის ტახტი რომიდან აფინიონში გადაიტანა. ფილიპე ლამაზი მოიძინებოდა შუადგა თავისი ცბიერი გვემის ხორცმესხმას. უკა მძლიერს ურჩია, ორდენის რეზიდენცია კვიპროსიდან პარიზში გადაეტანა, ვითომ ახალი ჯვაროსნული ლაშქრობის უკეთ მოსამზადებლად.

ევროპაში გაივრცო, სჯეროდა თუ არა ტამპლიერების დიდ მაგისტრს საფრანგეთის მონარქისა. შესაძლებელია, სიტუაციიდან გამომდინარე უკა მძლიერ ფიქრობდა, რომ ფილიპე ლამაზს ორდენის სამხედრო ძალების აჯანყებულთა წინააღმდეგ გამოეყენება ჰქონდა განზრახული. იმ დროისთვის ორდენის კვიპროსზე საბოლოოდ დამკვიდრებაც არ იყო ხელსაყრელი. საფრანგეთში გადმობარება კი მამაცად ქვეყნის მთლიანად დაუფლების იმედს უსახავდა, — მით უმეტეს, რომ ჩრდილო საფრანგეთის მიწები მთლიანად ტამპლიერებს ეკუთვნოდა.

ამიტომ დიდმა მაგისტრმა 1306 წელს ოქროთი დაატვირთინა 12 ჯორი (ჯორს ცხენთან შუადრებით ორჯერ უფრო მ-

მეფე ფილიპე IV ლამაზი

იმე ტვირთის ტარება შეუძლია) და 60 რაინდის თანხლებით კვიპროსიდან საფრანგეთისაკენ გაემგზავრა. 1307 წლის ზამთარში პარიზში ჩავიდა და ახალი „ტამპლის“ მმართველობის შეუდგა. ეს უკანასკნელი თავდაცვითი სამხედრო-საფორტიფიკაციო ნაგებობა, ანუ ციხესიმაგრე უნდა ყოფილიყო. რა თქმა უნდა, მძლიერ არ იცოდა, რომ ორდენის წინააღმდეგ შეიქმნებოდა 1305 წლიდან მზადდებოდა (საკუთარ მიხედვებაში დარწმუნებულია მთელი საიდუმლო სამსახურები და ვაშუშები არ ჰყავდათ), რომ უკვე შედგენილი და პაპისთვის გადაგზავნილი იყო საბრძოლვეო დასკვნა, რომ წინასწარ შეთანხმებული გეგმა ჰქონდათ საფრანგეთის, ინგლისის, იტალიის, გერმანიისა და კვიპროსის ინფიციტორ სასამართლოებს.

დაეს! საიდუმლო საერო მმართველსაც შეიძლებოდა გასწიროდა. ასეთი საიდუმლოს შეიკავდა საფრანგეთის მეფე ფილიპე IV ლამაზის 1307 წლის 12 სექტემბრის წერილი, რომელიც მეფის კანცლარარის გადამწერებმა სწრაფად და უწუმრად გადაამარავლეს. ერთსა და იმავე დღეს ასეულობით მეფის ერთგული შიკრიკი გავიდა პარიზიდან და დალუქული და ხელშეწყობის ბეჭდვადსმული კონვერტები ქვეყნის ყველა მხარისკენ გააქანა. თითოეულ წერილზე ერთი და იგივე თარიღი იყო მითითებული — დღე, როცა ლუქი უნდა აეყარათ და ბრძანების შინაარსს გასცნობოდნენ.

12 ოქტომბერს ფილიპე ლამაზს ტამპლიერების ორდენის დიდ მაგისტრს უმასპინძლა. მეგობრული მუსაიფის შემდეგ ხელშეივრცა მაგისტრს ტახტის მემკვიდრე უფლისწულის მონათელა სთხოვა. პაპი შეიძლება წარმოიდგინო ამაზე დიდი ბატონი, ნდობა და მეფური წყალობა?

ტამპლიერთა ბანაიო

რომის პაპი კლიმენტი V

განა შეიძლება იმ მეფური ვერაგობის განწმენვა, რაც იმ „წყალობას“ თან მოჰყვა? ეს იყო 12 ოქტომბერს. 13 ოქტომბერი, პარაკევი დღე კი დღე მაგისტრის ბორკილებგაყრილსა და დატუსაღებულს ციხის ვუკრძღულში გაუიყნდა. ამ დღეს წინასწარ დაგზავნილი ხელმოწივის საიდუმლო ბრძანების თანახმად, საფრანგეთის ტერიტორიაზე მყოფი ყველა ტამპლიერი დაიჭირეს და ჯვრულუბნში ჩაყარეს (ვარაუდობენ, რომ ასზე მეტმა ტამპლიერმა მიძალგა მოახერხა). ეს იყო ევროპაში ჩატარებული პირველი ბრწყინვალე ოპერაცია.

დაიწყო დაპატიმრებულითა დაკითხვები, წამება, რასაც შედეგად მწვალებლობის აღარება, სასჯელად კი კოცონზე დაწვა მოჰყვებოდა ხოლმე.

ინგლისის მეფე ედუარდ მეორე დიდხანს ეწინააღმდეგებოდა ტამპლიერთა დაპატიმრების ბრძანებას. დეკემბერში ის კლიმენტი V-ს სწერდა, რომ ინგლისში ამ ორდენს შეუძლავი რეპუტაცია აქვს და მათდამი უნდობლობა ფრანგი მონარქის სიხარბით იყო გამოწვეული. მიუხედავად ამისა, პაპმა არ შეისიძინა ედუარდ მეორის თხოვნა და აიძულა, 1308 წლის 10 იანვარს ტამპლიერთა დაპატიმრების ბრძანება გაეცა. იტალიაში პაპის ბრძანება სწრაფად და განუსრულებლად შესრულდა, კვიპროსზე, ორდენის მარშალი, დრაპირები და ხაზინადარი მხოლოდ 1308 წლის 27 მაისს დააპატიმრეს.

გერმანიის მეფე კი მხოლოდ ორდენის გაუქმების ბრძანებით შემოიფარგლა. 1318 წელს პოსაბიტალიერების პაპისადმი მიწერილი საჩივრის მეოხებით ნათელი ხდება, რომ გერმანიაში ტამპლიერთაოივის ქონება, მიწები და ციხესიმაგრეები არავის ჩამოერთმეცია.

წმინდა ინკვიზიციურმა სასამართლომ ტამპლიერებს ბრალდება 172 პუნქტში წაუყენა, ერესისა და მკრეხელური მოქმედებების გარდა, ყველაზე არსებითი ბრალდება, რომ ორდენის წიაღში ქრისტიანული რელიგიის ნაცვლად ისლამისა და წარმართობის ნაზავი სუფევდა. ბევრი ტამპლიერი წამებისას გამოტყდა, რომ შურაცხყოფად ჯვარს.

მათი ჩვევები, ქვევის ნორმები, ტანსაცმელი და სხვა წყვილმანი აშკარად მაკამაღიანური სამართიდან იყო გადმოდებულნი. თანამედროვე საზოგადოებით თუ ვიმსჯელებთ, ამაში ვასაკვირი არაფერია, — ადამიანები, რომლებსაც სამ თუ იმ მიზეზით უცხო გარემოში დიდი ხნით უხდებოდა ცხოვრება, ამ გარემოდან რაღაცას თითქმის შესაძლებელია, განსაზღვრული ზეგავლენა ისლამმა მართლაც მოახდინა ტამპლიერებზე. მთი უმეტეს, იმ ეპოქაში მაკამაღიანური სამყარო საგრძობლოდ უსწრებდა ქრისტიანულს. მაშინდელი რაინდ-ბერები კი განსწავლულობით ვერ დაიტრატაბსენდნენ.

მათემატიკის, ასტრონომიის, გეოგრაფიის, ქიმიისა და სხვა მეცნიერების ღრმა

ცოდნა, რასაც მაკამაღიანები იმ დროს ფლობდნენ, აუცილებლად მოახდენდა ღრმა შიდაეკვლილებას ტამპლიერებზე და შესაძლებელია სწორედ ამით იყო გამოწვეული ქრისტიანობაში ისლამის შერევა. თორიდიულად ტამპლიერების ორდენმა არსებობა რომის პაპ კლიმენტი V-ს 1312 წლის 22 მარტის ბულის საფუძველზე შეწყვიტა. თანამედროვე თორიდიული თვალსაზრისით გადაწყვეტილება სამართლებრივად სწორია, რადგან ორდენი ასევე რომის პაპის ბულის მეოხებით იყო დაფუძნებული.

უკანასკნელი დიდი მაგისტრი ფაკე დე მონიე დამნაშავედ ცნეს და 1314 წელს კოცონზე დაწვეს.

ისტორიკოსებს ჯერაც არ აქვთ შეთანხმებული აზრი ტამპლიერთა ორდენის დაღუპვის გამოწვევი მიზეზების შესახებ.

ერთნი ფიქრობენ, რომ ტამპლიერების ორდენი მისმა აურაცხელმა სიმდიდრემ დაღუპა. მართლაც, ამ დროისათვის საფრანგეთის სამეფო ხაზინაში ნიავი დანაგარდობდა შემოსავლის კი არსაიდან ელოდნენ. ფილიპე დამაზო, ფაქტობრივად, გა-

წმინდა ინკვიზიციურმა სასამართლომ ტამპლიერებს ბრალდება 172 პუნქტში წაუყენა, ერესისა და მკრეხელური მოქმედებების გარდა, ყველაზე არსებითი იყო ბრალდება, რომ ორდენის წიაღში ქრისტიანული რელიგიის ნაცვლად ისლამისა და წარმართობის ნაზავი სუფევდა. ბევრი ტამპლიერი წამებისას გამოტყდა, რომ შურაცხყოფად ჯვარს.

კორტეული იყო. ასეთ მდგომარეობაში ერთადერთი ხსნა ორდენის ქონების ხელში ჩაგდება იქნებოდა, მაგრამ როგორც ამბობენ, საფრანგეთის ხელმოწივით ორდენის სიბღვრის მხოლოდ უმნიშვნელო ნაწილი ჩაუვარდა ხელთ. დანარჩენი ისე გაქრა, რომ დღესაც ვერცხვ. ეს იგი შესაძლებელია ჩათვალოს, რომ ორდენის დამღვასის მიზეზი მისი ქონება იყო. მკვლევართა მეორე ნაწილი სხვა, ერთად ორდენიანულ კერძას ემხრობიან, მიუხედავად იმისა, რომ პირდაპირი დამაღვასურებელი საბუთები არ გაჩნდა. როგორც ფიქრობენ, ტამპლიერებსა და ასასინებს შორის საიდუმლო კავშირი ან კავშირზე უფრო მეტი არსებობდა. ბურჟუაზიათა მოსილი საუკუნეების წინანდელი ამბები. ცალკეული ფაქტი, წყვილიდან მხოლოდ მიგვიანმზენს იმაზე, რაც შესაძლებელია მართლაც იყო ღრმად დღვარული.

ვევლავ მეტად ორგანიზაციული მსგავსება აოცებს ისტორიკოსებს — „ასასინთა წესდება დღვინა იყო, ხოლო ტამპლიერებისა მისი ასლი“, — წერს ერთი მკვლევარი. სხვები უფრო ღრმადვებიან პრიოდებს და აღიარებენ, რომ ტამპლიერთა ორდენი არა ასლი, არამედ ფილიალი იყო ასასინებისა.

ერთხელ პალესტინაში ერთ-ერთი უკანონო პლესტინის დროს ასეთი რამ მოხდა. ჯგეროსან რანდთა მეთვალყურე მთავორიანი ბილიკთა ტბის ნაპირს მოუკვებდა. სიწყნარე სუფვდა. სარაცინების არმია ჩრდლოლითი, მიებს მიბმა იყო გადასული. ომის განახლებას ან მირე შეტაკებებსაც ეს არა მისაწავებდა. რანდებიც გულარობაზე იყვნენ და შეზინდებისას, ალბათ, ამიტომ ვერ შენიშნეს ღვლიანში დამაღვული მხვდარი. მხვდარი მამინაც არ განმრუვლა, როცა გუმვამს სულ ახლოს ჩაუარა. ეტყობოდა, ვადაცს ვლიდა. უკვე მწვლიდა, როცა მან დათქმული ნიშანი გაიგონა — ორდენი მოისმინეფილის ხმა. მხოლოდ მამინ მთუშა ცხენს სადავე და ფროხივად გადავიდა ბილიკზე. როცა მეთვალყურეებსა შეხვულა დამთავრეს და უკან ბრუნდებოდნენ, ერთ-ერთ მთვანეს ღვლიანში უცნაური ხმა მოესმა. ასეთ ხმას ვერც ფრენილი და ვერც მხვეც ვერ გაბრძობდა — ეს იყო ღლითონის, კარლის ხმა.

- მიგვეყენა, — თქვა ერთმა.
- სარაცინები, — არ დალოინხმა მეორე და შუბი მოიძარგვა.

შესაქმ, რომელმაც პირველმა გაიციონა ეს ხმა, დანარჩენებს ხელის აქივეით ანიშნა, გაბრძობდნენ. უმხარავნი ჩამოიფარა ჩაფხუტ-წილბად, მოკლე მახვილი

გამიშვლა და სინდემში გაუნიხარდა. სირუქე დიდხანს გაგრძელდა. უცებ სინელიდან ორი მხედრის გამოსახულება ამოიძარა მონქვენებასაყით, ისინი გზაზე უნახვიროდ გამოივდნენ და პატრულის დანახვისთანავე ცხენები გააქვრეს. დევნა ხანმოკლე გამოდგა. ერთი მთვანი ცხარე შეტაკების შემდეგ დაატყვევს. ტუსალი დღვდა და ჭილღობას ხელით იფარავდა — მის თითებს შორის მუქი ფერის წყიოვანი სისხლი მოჰიწვდა. მისი გაფიქრობული მავგერემანი სახე ზიზის გარდა არაფერს გამოხატავდა. მორთე ვაქცევას და მამღვას მოხერხებდა, რომ არ მოსახხამი, რომლის ვახდა და გადავლებდა ვერ მოასწრო. ეს იყო თეთრი, წითელჯვრანი ტამპლიერების მოსახხამი. იგი უბრძოლველად დანდდა, — სარაცინები მეტონეთ, არ ვიცოდა, აქ თუ ჩვენივენი იყვნენ, — განაცხვდა მან. რას აკეთებდა იქ ღამით და რისთვის შეხვდა „ურჯულოს“, არაფერს ამბობდა. საქმე უცნაურად მოქვენათ ვჯვრონსებს. მით უმეტეს, რომ ტამპლიერს თან მიძიქ ტონალი კჰინდა, რომელმაც 3000 ოქრი აღმოჩნდა. თავიდან აღიარა, რომ დიდი მაგისტრის ბრძანებისამებრ ოქრი არაბისგან მიიღო. შემდეგ უარყო ნათქვამი, მაგრამ უაქებისა კვლავ იფიქვ დადასტურდა. მისგან განსხვავებულ მორესზე იგი ერთ კითხვაზე არ გაუცია პასუხი. არც ასასინი აღმოჩნდა და წაქებისას მოკვდა.

დიდმა მაგისტრმა აღიარა, რომ ფული ტამპლიერებისთვის იყო გარკუთვნილი, თითქოს ეს იყო ხარკი, მაგრამ ვეღვასთვის კარგად იცნობილი, რომ ასასინები ხარკის არავის უხდინდნენ.

ცოტა ხნის შემდეგ ამ შემთხვევისათვის აღვარავს ვეცალა, — სარაცინების არმია შეტევაც გადავიდა. ახლა ბრძოლა იყო საჭირო, უნდა მოეკვლა, რომ შენ არ მოეკალი სხვას. ამიტომაც ეს ეპიზოდი თანდათან დავარა დავიწყების მტკვერმა. გავიდა საუკუნეები და მკვლევარ-ისტორიკოსები კვლავ დააფიქრა ამ ფაქტმა. ადრეც ცნობილი იყო, რომ ზოგი ასასინი ორდენის დავალებით ქრისტიანებად ინათლებოდა. ხომ შესაძლებელია, ამ ფაქტს უფრო შორსმიძვალი მზანი ჰქონიდა, ვიდრე ჰქონია? ამ დროისთვის ტამპლიერების რეზიდენციაში მხირად ისმილა არაბული ღვარაკი, მუქკანიან სტუმრებსაც მხირად მასინდელია დიდი მაგისტრი. ესენი გუმნიდელი მამადინანიც გახლდნენ, რომლებმაც უცხო სარწმუნოება მიიღეს — სხვის დრონის სცეს თვავინა. ბევრმა მთვანეს ტამპლიერების ივარკთაში მაღალ მწვევრალს მი-

აღწია, ერთი კი ორდენის დიდი მაგისტრიც გახდა.

ასასინების საიდუმლო, რომელმაც ამ ძლევაშილი ორდენის ზედა საეფხურებში შეაღწია, მამნიდელი ქრისტიანული სამართის სულსა და ვულში იყო გაფედარი. თუ ასეა, — თვლის ზოგიერთი ისტორიკოსი, — მამნი ასასინების თქირი, რომელიც ტამპლიერთათვის იყო განკუთვნილი, უცხო ხელში არ მოხვედრილა. დამაქიქებელია აგრეთვე ზოგიერთი გარეული მსგავსებაც. ასასინების თეთრი მოსახხამი (უმანკების ფერი) ემოსა, რომელზეც წითელი (სისხლისფერი) ქამრები ჰქინდათ შემორტყული. ტამპლიერებს ასევე თეთრი მოსახხამები ეცვდა, რომლებზეც წითელი ჯვრები იყო გამოკყანილი. ნეთუ შემთხვევითია ფერების ენოდნე ზუსტად დამთხვევა?

მას შემდეგ, რაც ასასინების ორდენი განაფურეს, საკუნრები გავიდა და გარეცვა, რომ ორდენი საიდუმლოდ აგრძელებდა არსებობას.

ტამპლიერების ორდენის გაუქმებინაც საუკუნეებმა ჩაიარა, ბოლოს კი აღმოჩნდა, რომ ისიც საიდუმლოდ აგრძელებდა არსებობას.

ტამპლიერებისადმი კეთილგანწყობილი ისტორიკოსების აზრით, ორდენის ძირითადი, იფუხალი მზანი იყო, სოლომონის ტაძრის მიწისქვეშა საფარობები (გადმოცემის თანახმად, იქ 2000 ცხენზე გათვლილი საჯინების თეთრი) აღმოჩინათ „სეჟულის ფიცარი“ და ფოთლოვანი განძი, რომლის არსებობაშიც ფანატორად იყო დარწმუნებული ტამპლიერთა ორდენის სულელი მამა — ბერნარ კლერული. მისსავე სახელს უკავშირდება „წმინდა გრავლის“, მოძიების იდეაც. 1957 წელს გამოფურება პერაქტებმა ცხადვდეს, რომ იერუსალიმის ტაძრის მიწისქვეშა სამაღვლებში მართლაც იყო დარწმუნებული უმარევი ოქრი-ვერცხელი. თუ ტამპლიერების უეცარ გამდიდრებას გავთვალასინებთ, დავაჯერებთ მართლ ვერსიას რომ მათ მართლაც იპოვეს სოლომონის ტაძრის განძი. „სეჟულის ფიცარსაც“ მთვინი ამტკიცებენ ორდენის იფიქვ ისტორიკოსები და აქედან გამოიძინარე, საიდუმლო, დღვარული, თითქოს რელიგიური მსახურების, მისტიკური მოძიერებათა და მავთურ ფორმალათა შესახებ ცოდნაც შეიძინესო.

მართლმ მასინორი ღვდენის თანახმად, „პირველმა თავისუფლამა კალატრუხებმა“ (მასონებმა) სწორედ გვადარჩენილი ტამპლიერებისგან მიიღეს მემკვიდრეობით ეზოტერიკული ცოდნა.

ჩინური ფლოტის გემები

კვლევი ჩინეთის ფლოტის ისტორია

ჩინეთის ზღვაოსნობის იმდენად დიდი წილს წარსული აქვს, რომ ისტორიკოსთა ერთი ნაწილის აზრით, ჩინეთში მდინარეებზე მიმოსვლა და გემთმშენებლობა ძველ ეგვიპტეზე ბევრად ადრე ჩაისახა.

სუიოთა პირველი კალიმეტრის სანაპირო ზოლი, ორი წყალუბე მდინარე ზუანზე და იანძი, საირიგაციო და სატრანსპორტო დანიშნულების მრავალრიცხოვანი არხები ზღვაოსნობის განვითარებისათვის ხელსაყრელ გარემოს ქმნიდა.

ჩინური სადინარო გემები ზღვაშიც დევნიდნენ და ასე მოხვდა კონტინენტთან კუნძულ ტაივანზე, ჩვენს წელთაღრიცხვამდე 2205-1580 წლებში, სახელგანთქმული ჩინური შავი კრამიკის საგნები. ტაივანს ჩინეთიდან 300-220 კილომეტრის სივანის ტაივანის სრუტე გამოყოფს და მისი გადაკვერვისათვის კარგი ზღვაოსნური თვისებების მქონე მკურავი საშუალებები იყო საჭირო.

ჩვენს წელთაღრიცხვამდე 722-481 წლებში ზღვაოსნობაში მოაგეროლეს ჩრდილოეთში სახელმწიფო ჩინი, ხოლო სამხრეთში კი - ჯუ და სუი თამაშობდნენ. ამ სახელმწიფოების შორის მიმდინარეობდა საზღვაო არმიებიც (ასე ეძახდნენ ძველ ჩინეთში ფლოტს) მონაწილეობდნენ.

ბრძენი მი-სუი თავის ხელმწიფვის განუმარტავდა, რომ არსებობდა დიდი და

პატარა ნაგები, სწრაფი აბორდაჟული გემები, გემბანიანი ფრეგატები, სადარაჯო შალანები.

დიდი ნავი იგივე იყო, რაც სახმელეთო არმიის მიმე ეტლი, პატარა ნავი - მსუბუქი ეტლი, აბორდაჟული გემი - სახმელეთო ტრანი, გემბანიანი ფრეგატი - გადასაადგილებელი სააღყო კოშკი, ხოლო სადარაჯო შალანა - მსუბუქი საკავაღერიო პატრული.

ფლოტი ჩინელი იმპერატორისათვის ძლიერების სიმბოლოც იყო. ჩვენს წელთაღრიცხვამდე 221 წელს იმპერატორმა ცინ შიზუანდმა, როცა ჩინეთი ერთიან ცენტრალიზებულ სახელმწიფოდ გააერთიანა, გამოლაინებული ქვეყნის მოსაგულად ზანგრძლივ მოგზაურობაში მთელი ფლოტით გაემგზავრა.

ჩვენს წელთაღრიცხვამდე 206 წლიდან ახალი წელთაღრიცხვის 220 წლამდე ჩინეთს ზანის დინასტია მართავდა და იმპერატორმა უ დიმ (ჩვენს წელთაღრიცხვამდე 156-87 წლები) ტერიტორიების გაფართოებისათვის ომი წამოიწყო, რომელმაც ძლიერი ფლოტი მოითხოვა.

საიმპერატორო ფლოტში მოაგერო ადგილი „ლოუჩანისა“ და „გუჩუანის“ სახის რამდენიმეგემბანიანმა გემებმა დაიკავე, რომლებიც დანიშნულების მიხედვით აბორდაჟულ, სადაზვერეო, სახმელეთო სწრაფ და მიმდევ შვიარადებულ საბრძოლო ხომ-

აღლებად იყოფოდა.

ჩინურ საბრძოლო გემებს ხმელთა-შუაზღვისპირა ქვეყნების ხომალდებისაგან განსხვავებით ტრანი არ ჰქონდა და საზღვაო ბრძოლა სახმელეთოსაგან დიდად არ განსხვავდებოდა. გემების ერთმანეთთან დაახლოების შემდეგ მებრძობი აბორდაჟით შეტაკებზე გადადიოდნენ და ბრძოლის შედეგს მტწწილად რიცხობრივი უპირატესობა განსაზღვრავდა.

ჩინეთის ფლოტი გამოირჩეულად მრავალრიცხოვანი იყო, რომელიც ათასობით გემს, ათეულათასობით მეზღვაურსა და მეომარს ითვლიდა. კორეასთან ომის დროს (ჩვენს წელთაღრიცხვამდე 109-108 წლები) ადმირალ იან პუს განკარგულეაში მყოფი ჩინეთის ფლოტი ასეულობით „ლოუჩუანისაგან“ შედგებოდა და მასზე 50 ათასი მეზღვაური და და მეომარი მსახურობდა.

სუნის პერიოდში (960-1279 წლები) მეზობელი ტომების გახშირებული თავდასხმებით დასუსტებული ჩინეთი ვასალური ქვეყნების ტერიტორიებზე გაუღწას ნელ-ნელა კარგავდა. XIII საუკუნის დასაწყისიდან ჩინეთს მონღოლებმა შეუტეეს და 1259 წელს ჩინეთ-სუნის შვილიშვილი ხუბილაი-ხანი ჩინეთის იმპერატორი გახდა.

ხუბილაი ხანმა მას შემდეგ, რაც ახლომდებლ ევლ ქვეყნის დაპყრობა დაასრულა, ყურადღება ააძინაზე გადაიტანა. მონღოლთა არმიის მოაგერო ძალის ცხენოსანი ფარი წამოადგინა. ჩინეთის ხმელეთი, კვერთხი, ქამანდი, კუჭკანი მუშობითა და მშვილიდთ აღჭურვილი მონღოლი მეომარი ხმელეთზე განსაკუთრებულად ძლიერი იყო, ხოლო საზღვაო საქმის ცოდნა მხოლოდ ცხენებით გადაკრული მდინარეების დონეზე რჩებოდა.

ჩინეთის დაპყრობის შედეგად მონღოლთა განკარგულეაში უზარმაზარი ფლოტი ადმინდა და ააძინაზე ლაშქრობის რეალური საშუალება განწადა.

1274 წლის 3 ოქტომბერს კორეის პორტ მასანინთან მონღოლთა ლაშქარი 900 ხომალდითა და 40 ათასი მეომრით ააზინისკენ დაიძრა. მონღოლებმა ჯერ კუნძული ცუსიმა, შემდეგ კუნძული იკი დაიკავეს და მოსახლეობას იხე სასტიკი დაეპყრონდნენ, რომ ააძინაზე საშუარები შეტყუნდნენ. საშუარები ერთმანეთს ებრძოდნენ, მაგრამ ურთიერთობილია სამოქალაქო მოსახლეობის განადგურებას არ ითვლიანწინებდა.

19 ოქტომბერს ფლოტი კუნძულ კუსუსის მადაცა და ჰაკატას ფარო ყურის სანაპიროზე მონღოლთა რაზმები გადასხდნენ. მეორე დღეს გამიყინისა დაწ-

ჩინელი მეომარი ცხენოვანი იცნებოთ

აღმოსავლეთის არმია სულ 40 ათას მეომარს ითვლიდა.

ხუბილაი-ხანის განკარგულებაში აღმოჩნდა იმ დროისათვის, ალბათ, ყველაზე დიდი და მრავალრიცხოვანი საზღვაო ლაშქარი, რომელიც 4400 ვეზის, 142 ათასი მეომრისა და მეზღვაურისაგან შედგებოდა.

1281 წლის 22 მაისს კორეიდან ე.წ. აღმოსავლეთის არმია დაიძრა. მონღოლებმა პირველი ლაშქრობის მსგავსად ჯერ ცუსისა და იკი დაიკავეს, ხოლო 21 ივნისს კუნძულ კოუსუსზე ზაგატას ყურეში გადასხდნენ.

ააონელები მონღოლებს მომზადებული დახვდნენ, ძლიერი წინააღმდეგობა გაუწიეს და სახმელეთო ბრძოლებმა გარდამავალი ხასიათი მიიღო.

ზღვებზე კი რამდენადაც ააონელები მცირე ზომის ნაგებობ აქტიურობდნენ. ნაგებზე 10-15 მეომარი იმყოფებოდა და ნაღის მოჭრაში ამის საშუალებით, რომელიც სააბორდაჟო ხიდის მოკაღვლისას ასრულებდა, ისინი კორეელთა გემებზე ავილინდნენ და იქ მყოფთ უსწორდებოდნენ.

ხუბილაი-ხანის მთავარი ძალა – ჩინელთა ფლოტი ე.წ. „აინძის სამხრეთი“ მრავალრიცხოვნობის გამო პირტყვიდან დროზე გასვლას აგვიანებდა. ივლისში, როგორც იქნა, ზღვაში გასვლა მოხერხდა და 16 ივლისს პირველმა გემებმა კუნძულ იკის მიადევნეს, სადაც 12 აგვისტოს ორივე ფლოტის ძალები გაერთიანდნენ.

15 აგვისტოს კუნძულ კოუსუსს კიდევ ერთმა ტაიფუნმა გადაუარა და ხუბილაი-ხანის ფლოტიდან 4 ათასზე მეტი გემი, 100 ათასზე მეტი მეომარი და მუზღვაური იმსხვრებლა. ბუნების სტიქიამ „ღვთობადა ქარმა – კამიკაძემ“ ააონიან მონღოლთა შემოსევისაგან გადარჩინა, მაგრამ კატასტროფის მთავარი მიზეზი ჯონკას კორპუსის თავისებურებაში იყო.

ჯონკა პირველ რიგში სამდინარო გემს წარმოადგენდა და, შესაბამისად, მდინარეებზე ცურვისათვის იგებოდა, ამიტომ პატარა წყალჯდომი და ბრტყელი ფსკერი ჰქონდა. ზღვაში ასეთ გემს ნაკლები მდგრადობა აქვს და ღელვისას ტალღები ითილა ერევა, რომელიც ზნობად გემის გადაბრუნების მთავარია.

გასული საუკუნის 80-იანი წლების დასაწყისში ააონელი ტორაი მოზია ხუბილაი-ხანის ფლოტის სამთხროვის წყალქვეშ მძიმით დაინტერესდა. ნაპოვნი იქნა ჩინეთისა და კორეაში დამზადებული ნივთები, შუბების ლიონის წვერები, რკინისა და სპილენძის ღურსნები, ქვის ლუხები, ქვის მძიმე ბურთები, უწყველი ფორმის აგურები, თიხისა და ფაფურის

ნივთები, ერთ-ერთ ყველაზე საინტერესო ნივთს მასობრივი ქვის ფაფურები თითლებს, რომელსაც გვერდზე დამახასიათებელი ამონათული აქვს. სპეციალისტთა ვარაუდით, ფაფურებს დენთის მოსამზადებლად იყენებდნენ.

ნაპოვნი აგურები ჩვეულებრივთან შედარებით თხელია და არის მოსაზრება, რომ აგურების სახმელადი პატარა სამკვდილო იყო აგებული. სამკვდილო კი მონილობა არმის ერთ-ერთი აუცილებელი ატრიბუტი იყო, სადაც ცხენებისათვის ნაღები იჭველებოდა და დაზიანებული იარაღის შეცვლაში მიმდინარებდა.

მოკლე დროში ასეულობით გემის აგება უკვე თავისთავად მეტყველებს, რომ ჩინეთში ბევრი გემოსამშენი არსებობდა. ხანის ვიკიპედიის ჩინეთის შიდა რაიონებში გემები იგებოდა ჩინანში (ახლანდელი სიანი, პროვინცია შენსი), ლიონში, ბაში (პროვინცია სიჩუანი), ჩანსიას ოლქსა და ღუნჩინუსში მიმდებარე რაიონებში, ლუძიანში (პროვინცია ანხუი) და სხვა.

ქალაქ ჩანანის მახლობლად ხელოვნური ტალაშქეჩხა, სადაც საზღვაო საქმის შესწავლა და მეზღვაურების მომზადება მიმდინარეობდა.

ზღვის სანაპიროზე გემებს აგებდნენ; შანდუნის ნახევარკუნძულისა და ზოხანკანის სტრუქტის სანაპიროებზე, იანძის შესართავებთან – უ (ახლა ქალაქი სუჯი) და ხუეში (ახლა ქალაქი შოხინი), თუნინი (ახლა ქალაქი ვუჯი) და სხვა.

ჩინური ფლოტის ტრადიციულ მცურავ საშუალებად ჯონკა ითვლება, რომელიც ტივის სმელდო განვითარება განხილვება და კილის ვანეზე იგება. არსებობდა ჯონკას დაახლოებით 300-მდე ნირასხეობა.

ძირითადი საშუალებელი მასალა ფიკვი ან ბამბუკი იყო. 25 მეტრის ჯონკას წყალწვევა 60 ტონამდე აღიდა და ბამბუკის ჭოკებზე დამაგრებული ბამბუკის ან ღერუების პილინისაგან დაზნადებული აფრებით დაკურავდა. საკვლ ქიჩოს ნიშნები გამოიყენებოდა.

უკრო ამინდში ცურვისათვის გემზე ყოველთვის იყო ნიშნების მარაგი (რეიდან ოცამდე) და მინიმალთა მოვალეობას ეკუთვნის წვერები ასრულებდნენ.

ჯონკას ჰქონდა ბრტყელი ძირი, გერტაკალური ბორცვი, ოდნავ წამახვილებული ცხვირი და უხეხავი ჩამოჭრილი კიჩო. ჩვენს წელთაღრიცხვამდე II საუკუნინდელ ტორაიში ბამბუკის მსგავსი წყალგაუმტარი ტიხრები ვიწროდ, როთაც ჩაუძირავია ბერგად გაუჭვდობლდა.

ჩინელებმა კიდევ ერთ საინტერესო გამოგონებას მიაგნეს, – ჯონკას კიჩოს ან

ყველ ბრძოლებში თავიდან უპირატესობას მონილობები ფლობდნენ. მათ განკარგულებაში იყო ერთი საიდულო იარაღი, სახელად ტკო.

ტკო წარმოადგენდა დენითი დატენილ რკინის დიდ ბირთვს, რომელიც მთის ფერდობიდან მოთრავდა, ქუჩა და ქუჩასაკითი ანათებდა. საგარაუდოდ, კატაპულტების მეშვეობით ააონელებსიკენ ერთობლივად რამდენიმე ათასი ტკო გატყორცნენ.

ააონელებმა მომხდურთ დიდი წინააღმდეგობა გაუწიეს და მონღოლებმა უკან, გემებისგან დახვეა ამჯობინეს. 21 ოქტომბერს დამით ამოვარდნილი შტორმის გამო გემები ღია ზღვაში გასვლას შეუცდნენ, მაგრამ ტალღებმა ბევრი მთავანი კლდეებზე დაამსხვრია და დაღუპა.

მეორე დღეს ააონელები პორიზონტზე მოწინააღმდეგის გემებს აბიად ეძებდნენ. შტორმის მონღოლთა 200 გემი და 13 ათას ხუთასი მეომარი შეეწირა და ფლოტის ნარჩენებმა უკან დაბრუნება ამჯობინა.

მარცხის მიუხედავად, ხუბილაი-ხანის გემები მასინ არ შეიცვალა და ააონის დასაფრობად კიდევ უფრო დიდი ძალების თავმოყრას შეუდგა. რისთვისაც ჩინეთისა და კორეის გემოსამშენებს ასეულობით გემის აგება დაავალა.

მარტო ჩინელებმა 400 ტონამდე წყალწვევის 1170 გემი მოამზადეს და თითოეულზე 60-მდე მეზღვაური და მეომარი იმყოფებოდა. დიდ გემებს პატარა სადენსანტო ნაგები ოც-ოცი მეომარი ბუქსირზე ჩამოშლი მიაყვდა. პროვანტის, წყლისა და ცხენების ტრანსპორტირებისათვის ცალკე გემები იყო გამოყოფილი.

ფლოტის მეორე ნაწილს ე.წ. აღმოსავლეთის არმია კორეელთა გემები ქნინდა. 300 დიდი გემი ას-ას მეომარს იტყვდა. გარდა ამისა, კიდევ იყო 600 საშუალო და 900 პატარა ზომის გემი.

ცვირის სპეციალური ნახერტიდან შემოსული წყლით ნაწილობრივ ძირავდნენ. ასე ცურვის დროს გადახარა მცირეღობა და ჭორიძობთან დაჯახებისას ბრტყლის ძალა სუსტდებოდა, ხოლო მეორეხევის ცოცხალი თევზის გადატანა შეუძლო.

ჩინელები დიდ გემებსაც აგებდნენ. ცნობილია ორგემიანიანი გემები „ლუ“, სამგემიანიანი – „ფილი“, ოთხგემიანიანი – „ცხომუჰ“ და ხუთგემიანიანი „უი“, რომელიც 800 მეომარს იტევდა.

ტანის ეპოქაში დიდი გემები სიგრძეში 60-65 მეტრს აღწევდა და ერთდროულად 600-700 კაცი გადაჰყავდა.

ძველი დროის ვეფლავი დიდი ჯორკა „ჩენგ ხი“ 1420 წელს ათეო. მისი სიგრძე 122 მეტრი და წყალწვევა 3100 ტონა იყო. არის ცნობები ჩინურ გემებსზე, რომლებიც 1000 კაცს იტევდა.

ივგებოდა „აუიჯინის“ სახის განსაკუთრებულად დიდი გემები 10 ათასზე მეტი ადამიანის გადასაცხად. ეს აღბათ უფრო წყალუხვ მდინარეებზე ცურვისათვის განკუთვნილი სამდინარო ბარკათ იქნებოდა.

ჩინელებმა პირელებმა 418 წელს სანძიმე ბორბლებიანი გემი ააგეს. ბორბლები მოძირობაში ადამიანებს სატრფულების დატრიალობაში მოჰყავდათ. ბორბალს ოთხი კაცის ფეხი ატრიალებდა. ასეთ გემებით დღეში 500 კილომეტრის დაფარავა კი იყო შესაძლებელი, მაგრამ ის ზღვაში ცურვისათვის არ გამოდგებოდა.

სანიმე ბორბლების რაოდენობა გემის ზომებზე იყო დამოკიდებული. არსებობდა 700-800 კაცის გადასაცხადი 20-25 სანიმე ბორბლით აღჭურვილი გემები.

ჩინეთის ფლოტისა და არმიის შეიარაღებაში განსაზღვრული ადგილი ღნით დატვირთულ სხვადასხვა სახის საშუალებებსაც ეკავა. ასეთი იყო ცეცხლოვანი ისრები და შუბები, ბომბები და ცეცხლსატყორცნები. ვარაუდობენ, რომ ზუბილა-ხანის ფლოტის გემებზე ზარბაზნებიც იყო.

ფლოტი დიდ როლს თამაშობდა ქვეყნის საგარეო ვაჭრობაში და პირველი საბაჟო ჩინეთში 971 წელს ანატონში გახსნა. სუნის დინასტიის დროს საბაჟოები II მნიშვნელოვან პორტში მოქმედებდა.

ოუანის ეპოქაში დიდი მნიშვნელობა შეიძინა ჯონკებით ხორბლის გადაზიდვებმა. მარშრუტი მდინარე ლიუხესთან მდებარე პორტ ლუძიანიდან (მაზრა ფაიციანი, პროვინცია ძიანსუ) იწყებოდა. შემდეგ გემები მდინარე აინძის მარცხენა კალაპოტით ზღვაში გადადიდნენ და კურსს ჩრდილოეთისაკენ იღებდნენ, მიუყვებოდნენ.

სენ კლიოვან სანაპიროს და ბოზაიანის ყურებიდან მდინარე ხაიხეს დანიშნულები ბოლო პუნქტამდე – სოფელ აინცუნამდე მიუყვებოდნენ.

მარშრუტი არაერთხელ შეიცვალა. კლიოვან სანაპიროს სიახლოვეს ცურვა სასიფათო იყო და მარშრუტმა უფრო მეტად ზღვის სიღმისაკენ გადაინაცვლა. ხორბალს სპეციალურად აგებული ბრტყელიძობა გემები ეუბილებდნენ.

ზღვით გადაზიდული ხორბლის რაოდენობამ 1282-83 წლებში დაახლოებით 25 ათასზე ოდნავ მეტ ტონას მიღწია და ამ მაჩვენებელმა 1329 წლისათვის დაახლოებით 200 ათასი ტონა შეადგინა, რაც ხორბლის მოსავლის ერთ მესამედს შეადგენდა. გასათვალისწინებელია, რომ მანძილზე ჩინეთის მოსახლეობა 59 მილიონს აღწევდა.

XI საუკუნის ბოლოს და XII საუკუნის დასაწყისიდან ჩინელები ზღვაისნობაში კომპასების გამოყენებაზე გადავიდნენ. გემთწამყვანები ცურვის დროს ორიენტირებისათვის დღისით – მზით და ღამით – ვარსკვლავებით, ხოლო ნიღლიან პინდში კომპასით სარგებლობდნენ.

სავაჭრო გემებს ჰყავდა კაპიტანი და კაპიტნის თანამგმეუ, ხოლო მეზღვაურები კატეგორიულად იყოფოდნენ. გემი ზღვაში გასვლის წინ საბაჟო მოწოდებას იღებდა, სადაც ეკიპაჟისა და მგზავრების რაოდენობა იწერებოდა. მეკობრეებისა და ყაჩაღებისაგან თავდასაცავად ეკიპაჟი ზღვაში შეიარაღებული გადიოდა.

დიდი გემი აუცილებლად რამდენიმე ნავს ატარებდა წყლისა და შუმის გადამოსატანად, თევზის დასაჭვრად.

III საუკუნიდან ჩინელთა სავაჭრო გემები სამხრეთ ჩინეთის ზღვის რაიონში

ვიეტნამის სამხრეთით მდებარე ქვეყნებისაკენ დაცურავდნენ. VII საუკუნიდან ძალაქის სრუტის პორტებს, ბენგალიისა და ცელიონის სანაპიროებს სტუმრობდნენ.

სუნისა და ოუანის ეპოქებში საზღვაო მიმოსვლის საზღვრები კიდევ უფრო გაფართოვდა. ჩინელმა ზღვაისნებმა მიღწევის ფილოპინებისა და ინდონეზიის კუნძულების, სპარსეთის ყურეთ ომანს, ბასრასა და სხვა პორტებს.

ტრადიციულ ჩინურ აბრეშუმზე, ფაიფურზე, ლაქზე, ფუფუნების საგნებზე სხვა ქვეყნებში დიდი მოთხოვნა იყო.

XII საუკუნიდან ჩინური გემების აღჭურვილობა შორეული ქვეყნებისაკენ ცურვის საშუალებას იძლეოდა. ამოქვლედა სავაჭრო ხაზი ევვიპტისა და აფრიკის აღმოსავლეთ სანაპიროსაკენ. არის მონაცემები, რომ ჩინელებმა ამოზაურეს ზღვის გადაღმა ქვეყნაში ფეხანში, რომელიც აღწერილი მექსიკას ძალიან ჩამოჰკავს.

ზღვაისნობის დიდ ისტორიას ადასტურებს სამხრეთ ჩინეთის ზღვაში 30 მეტრის სიღრმეზე ნაპოვნი გემი, რომლის ასაკი 800 წლით განისაზღვრა. რთული სამსაგელო ოპერაციის შედეგად 2007 წლის დეკემბრის ბოლოს ჩინელებმა გემის ამოწვევა მოახერხეს და ბორტზე ფაიფური, ვერცხლისა და ოქროს ნივთები ამოიჩინა.

ჩინელი სპეციალისტები ამტკიცებენ, რომ ძველი დროიდან არსებობდა „აბრეშუმის საზღვაო გზა“, რომელიც პროვინცია უძიანიდან და გუანდუნგიდან იწყებოდა და სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის, აფრიკისაკენ და ევროპისაკენ მიემართებოდა.

თეზურ ჩანაწერი

ბრძოლა ხაკატას ყურეში

ნაცნობ-უცნობი ყარაბაღის რეჟიმი

1991 წლის ივლისის მთვე რაზმებიდან ყარაბაღელი ფორმირებებს სომხეთთან ჩამოსული კადრის ოფიცრების, ავღანეთის ომგამოვილი პოლკოვნიკ არკადი ტერ-თადევლიანისა და პოდაპოლკოვნიკ ვლადიმერ გზობლიანის ხელმძღვანელობით მომზადების კურსი გაიარეს და ორგანიზებული სამხედრო ძალის სახე მიიღეს.

გაწერინალი ფორმირებების საფუძველზე ჩამოყალიბდა ბატალიონ-ასეულის სტრუქტურა, რომელიც უკვე ძალას წარმოადგენდა და აზერბაიჯანულ „აომისს“ თუ საბჭოთა შინაგან ჯარს დიდ წინააღმდეგობას უწევდა.

1992 წლის იანვარში ასევე სომხეთიდან ჩამოსულმა მთავრმა აზოტ ხანატრიანმა სამი სექტორში ჩამოაყალიბა: სპეციალური სადაზვერეო – რადიოგადაცემის საიუსთავო, ცალკეული სადაზვერეო – ზურგში ოპერაციების ჩასატარებლად და დევრსიული-სადაზვერეო – დევრსიული ოპერაციების მოსაწყოებად. ამ უკანასკნელის ინფორმაციით, სომხეთის თავდაცვის სამინისტროს სამხედრო დაზვერვა უზრუნველყოფდა, რომელიც იმავდროულად ამერკავკასიის სამხედრო ოლქის შესაბამის სამსახურებთან იყო დაკავშირებული.

1991 წლის 8 სექტემბერს აზერბაიჯანის პრეზიდენტად აბას მუჰამადოვი აირჩიეს, ხოლო ერთი თვის შემდეგ, 9 ოქტომბერს, პარლამენტმა ერთიანი არმიის შექმნის გადაწყვეტილება მიიღო.

ყარაბაღელ სომხთა წინააღმდეგობისა და აზერბაიჯანელთა საბრძოლო მოქმედებათა ხასიათი სარბიო ქვედანაყოფების გამოყენებას მოითხოვდა, თუმცა მუჰამადოვის ხელისუფლებამ ყოფინის პერიოდში არმიის შექმნას უფრო დელკარაციული ხასიათი ჰქონდა.

ჩამოსული პირველი გუნდების კამპანია

და არმიამ 20 ათასის ნაცვლად 3614 წევრ-გამდელი მიიღო. ამის გამო ჩამოყალიბების სტადიაში მყოფი ქვედანაყოფების პირადი შემადგენლობით შეესება ვერ მოხერხდა. სამაგიეროდ, დაბალექვეკლასი და ერთმანეთის ლეზლირებადი სამხედრო სტრუქტურები განჩნდა.

ყო ოფიცრებისა და სპეციალისტების დეფიციტი. საბჭოთა არმიამ აზერბაიჯანული ერთეულების 3420 ოფიცრის და 6672 პრაპორშნიკი მსახურობდა, მაგრამ მათი გადმოცვლა არც ისე იოლი იყო.

სექტემბრის პოლიტიკურმა მოვლენებმა „აომისს“ მნიშვნელოვანი ნაწილის ზატისა და სხვა ქალაქებში გადაცემა გამოიწვია. ამას ყარაბაღის პრობლემის მშვედობიანი გზით გადაწყვეტების რუსეთის ინიციატივა დაემთხვა და ამ მომენტით სომხურმა ფორმირებებმა ისარგულეს.

ძალების თავმოყრა-გადაჯგუფების შემდეგ, 1991 წლის სექტემბრის მთვე რაზმ-გარშში, 15-ათასიანი ყარაბაღის თავდაცვის არმია (აზერბაიჯანული მონაცემებით) შეტყვევებულ გადავიდა. მამდინარეობდა აზერბაიჯანული სოფლებისაკენ მისასვლელი გზების გადაკეტვა, სოფლების ბლოკირება და იქიდან მშვედობიანი მოსახლეობის იძულებითი გამოდევნა. საბჭოთა შინაგან ჯარს, რომელსაც უკანონო შეიარაღებულ ფორმირებთა მოქმედება უნდა აღეკავა, ნეიტრალიტეტის უკვე აღარ იცავდა და ოპერაციაში ყარაბაღის არმიის მხარეს იბრძოდა.

28 ოქტომბერს ყარაბაღის არმიამ შინაგანი ჯარის ჯავშანტექნიკის თანხლებით აფტონისძის ადმოსავლეთით მდებარე ხოჯაყენდის რაიონის სოფლებს შეუტია. 16 ნოემბერს დაწყებული ოპერაცია ყარაბაღის სამხრეთით, გადრუტის რაიონში გაგრძელდა.

შემდეგ, 24 ნოემბრისათვის აზერბაიჯან-

ყარაბაღი — სომხეთ-აზერბაიჯანის დაბრისპირების მთავარი მიზეზი

ვლთა ბოლო მნიშვნელოვანი ქალაქები შუშა და ხოჯალი ბლოკირებული ამოიწინდა. შუშას სტეფანაკერტ-გორისის (სომხეთი) დამაკავშირებელ საავტომობილო გზაზე საკვანძო ადგილი კვავა, ხოლო ხოჯალისთან ყარაბაღის ტერიტორიაზე მოქმედი ერთადერთი აეროდრომი მდებარეობდა.

ყარაბაღის არმიის ოპერაციებში საბჭოთა შინაგანი ჯარების მონაწილეობა აზერბაიჯანულ „აომისს“ და საბჭოთა შინაგან ჯარს შორის შეთარაზებულ დაბრისპირებაში გადაიზარდა და ვითარების გამწვანების მიზნით სტეფანაკერტთან შინაგანი ჯარის 81-ე ოპერატიული პოლკის გამოყვანა გადაწყვიდა.

22 დეკემბერს გაძიონისას ყარაბაღელი რაზმების პოლკის დილუაციების ადგილი ადგამი მოაქციეს და იარაღის ჩაბარება მოითხოვეს. მოლაპარაკება შინაგანი ჯარის 1000 ერთეული ცეცხლსასრული იარაღისა და 10 ჯავშანტექნიკის ნებაყოფლობით გადაცემით დასრულდა. ეს შეთანხმება ძლიან ჰგავს 1991 აგვისტოში, ვულკოთაში, 643-ე საზენიტო-სარაკეტო პოლკის საწუბობიდან აფხაზთაგან იარაღის დატაცებას.

ყარაბაღის არმიის აქტიურობას აზერბაიჯანულმა ფორმირებებმა 30-31 დეკემბრის შტეკით უპასუხეს და არტილერიის გამოყენებით სტეფანაკერტის გარეუბან კარკავახანზე კონტროლი აღადგინეს.

აზერბაიჯანმა დაკარგული პოზიციების დასაბრუნებლად ადამის რაიონში შინაგან საქმეთა სამინისტროს ქვედანაყოფების, სახალხო ლაშქრისა და სახალხო ფრონტის რაზმებით სარბიო დაჯგუფება შექმნა, რომლის მიზანი ყარაბაღის სიღრმეში რაციტრ ასეგრანის მიმართულებით შეტევის განხორციელება იყო.

მისზე ტექნიკის ნაკლებობამ, ერთიანი

ომის მსხვერპლი

დამცეს. სახელმწიფოს სათავეში სასახლი ფრონტი მოვიდა.

რუსეთის არმიის ქვედანაყოფების ყარაბაღის არმიის მხარეზე ამჟამა მონაწილეობამ აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე მყოფი რუსი სამხედროების მიმართ ადგილობრივი მოსახლეობის დამოკიდებულებას უკარგესად გამოქვეყნა. გახშირდა რუსულ სამხედრო ნაწილებზე თავდასხმები იარაღისა და საბრძოლო მასალების ხელში ჩაგდებას მიზნით, რასაც ხშირად ომხმობი მსხვერპლ ახლდა.

აზერბაიჯან-რუსეთის მოლაპარაკება რუსეთის მე-4 არმიის შუარაღებისა და სამხედრო ტექნიკის გადმოცემის თაობაზე როდესაც მიმდინარეობდა. მდგომარეობა 1992 წლის მთვე ნახევრიდან შეცვალა, რაცა აზერკავკასიის სამხედრო ოლების ნაწილების დაშლის გამო პირადად შემადგენლობის რუსეთში გაყვანასთან ერთად კონფლიქტური მხარეებისათვის სამხედრო ტექნიკისა და შუარაღების გადაცემის პროცესი დაიწყო.

სომხეთს მე-7 გვადლოლი არმიის ორი პოტიონარული დივიზია, ორი გამაგრებული რაიონისა და ორი საარტილერიო პოლკის შუარაღებს გადაეცა, რაც 250 ტანკს, 350 დავაჯშეული საბრძოლო მანქანასა და 350 საარტილერიო სისტემას შეაჯენდა.

აზერბაიჯანს მე-4 არმიის ოთხი პოტიონარული დივიზიიდან 330 ტანკი, 770 დავაჯშეული საბრძოლო მანქანა და 580 საარტილერიო სისტემს, აგრეთვე 23 შეჯელმურენი მიიღო.

გარდა ამისა, აზერბაიჯანის დამატებით განჯამი დისლოცირებული 104-ე საკრიოსადესნტი დივიზიიდან 105 დავაჯშეული საბრძოლო მანქანა და 47 საარტილერიო სისტემს შეხვდა.

მიმწიფოლანი ჩამოეხევა გაჯადეა არმიის ბრძოლსურარინიბის ასამაღლებულად. გამაღერეა მართვის სისტემს, საოფინანსაციონ-მატატო სტრუქტურამ ჩამოყალიბებულ სხე მიიღო, გაუჭობიბუნა ზურფისა და კავშირის საშაბერების მუშაობა. ნაწილობრივად დაიშალა და განაარადა უკონტროლი შუარაღებულ დავაჯშეული. ბერეი აზერბაიჯანელი ოფიცერი სამშობლოში დაბრუნდა და საშასური ეროვნული არმიის რაგეში გააგრეულა.

პრობლემები საჯავიო ტექნიკის მიჯე-ბამეც განწდა. რუსეთის მაშინდელი თავდაცვის მინისტრის გრარფის ბრძანებით 9-10 იფინსს მე-80 მიოერიშუთა საჯავიო პოლკი (სიტალ-ჩაი) და 936-ე საფრიონტი ბომბდამშენთა საჯავიო პოლკი (კერე-ამარი) რუსეთში გააფერინდა, ხოლო აეროდრომების ტექნიკური ადუქრელობისა და მოწიფობილების შეჯენეულად შეჯობრიდან გამოიფყნეს.

იფეე რომ არ გამეირებულოვი, Cy-25 და Cy-24 ტაიბის თეოთემურინავეების ვაჯე-

ნის შუმეჯე აზერბაიჯანის დანაწრე უკონტროლებზე სათანადო ღონისძიებები არა ვაეტარებინა. ამის შეჯეად აზერბაიჯანს სხეი ათეულამეჯე L-29, მიგ-21, მიგ-25PB და Cy-24P ტაიბის, აგრეთვე ერთი სატრანსპორტო ილ-76 ტაიბის თეოთემურინავე დატეოვა.

იფე ვადასახული ტექნიკის შეჯობრიდან გამოჯენის ან შუარაღების უკონტროლად ტანის შემოსეჯეები, ხოლო დიჯრისის შეჯეად ვაუხეჯეკში სადგიფიზიონ-საბრძოლო მასალების საწიფობი აფეოქდა.

1992 წლის 23 თებერვალს აზერბაიჯანელებმა აღდამის საბრძოლო მასალების საოლეო საწიფობი დაიკაჯეს, სადაც 728 ვაფონი საარტილერიო ჭურეი, 245 ვაფონი რეაქტიული არტილერიის ჭურეი და 131 ვაფონი ცეცხლსარბოლი არაღლის საბრძოლო მასალა ინახესოდ, - სულ 1100 ვაფონი საბრძოლო მასალა. ყარაბაღში მიმდინარე ინტენსიური ბრძოლებისა და არამხმობრივი ხარჯის გამო ექესი თვის შუმეჯე ამ მარაგის 70% ვახარეული იფეო.

1992 წლის თებერვლის დასაწყისში აზერბაიჯანს სანგაწრის აეროდრომიდან რუსეთის არმიის ცალკეულ შეჯელმურენთა ესაჯადილები 14 მი-24 და 9 მი-8 ტაიბის შეჯელმურენი მიიღო.

შეჯელმურენებმა პირეული საბრძოლო დეჯალებს 19 თებერვალს შეასრულეს და სოჯელ კარაგაღასთან სომურე ფორმირებათა მიჯეფიციენ დაჯინილეს. 3 მარტის აზერბაიჯანული შეჯელმურენი რუსული სატრანსპორტო მი-26-ის ტაიბის შეჯელმურენის ჩამოღებას შეჯეად, მერამ რუსულმა მთეოე საბრძოლო თანშელებს შეჯელმურენმა ამის საშეალება არ მიიჯეა.

მაისიდან აზერბაიჯანული შეჯელმურენები დეჯალებზე მიწინააღმდეგის პოზიციების დასაბომბავად რეგულარულად დაფერინდენ და მიჯედროვად აზერბაიჯანულ ქვეანაყოფებს საცეცხლე მსარაღეჭებს უჯეოქდენ. აზერბაიჯანის არმიის პირეული საბრძოლო თეოთემურინავე მიოერიშეუ Cy-25 გამოჯდა, რომეჯე 1992 წლის 8 აბრილს მე-80 საჯავიო პოლკის მეფინანგმა უფრისმა ლეიტენანტმა ვაჯეე ყურანბეც ვაიტაჯეა და ევლასის საბეჯეობი აეროდრომზე დაჯეა.

8 მაისიდან ყურანბეო რეგულარულად დაფერინავდა სტეფანაკერტთან ან ახლო მუჯარეო სოჯელბეთან და ყარაბაღის არმიის მიჯეციების ბომბავდა. ერთი თეოთემურინავე ომში გარდატეჯას ვერ შეტანდა და დამომბეები უჯეო მუჯეად შეჯედიბთან მოსახლეობას აზარალებდა, ვიდრე ყარაბაღის არმიას. ერთ-ერთი დეჯალების შესრელებისა, 1992 წლის 13 იფინსს, ყარაბაღის საჯავო თავდაცვამ ყურანბეო მიოერიშეუ ჩამოავლო, თავად მეფინანგე კი დაღეოვა.

(დასასრული შემდეგ ნომერში)
თეოთემურ ჩანახშიმი

კრისპორტი

			1		2		3		4
23				5					
	6		7		8				
			9					10	
11		12	13						
14					15				
16					17		18		
19					20				
		21							
22		23		24		25		26	
	28		29		30				
			31						
32					33				
34									

თარგუმალა: 5. რუსეთის თავდაცვის მინისტრი; 6. ავსტრიული პისტოლეტი; 9. ესპანური პისტოლეტის „ერმანოსის“ მოდელი; 11. ამერიკული პისტოლეტი; 14. ესპანეთის სამხედრო-სახვადო ბაზა; 15. დანური რევოლვერი; 16. ჯაგუ „პილიზის“ ერთ-ერთი წვერი; 17. ლონდონის აეროპორტი; 19. ქალაქი სამრეთი საქართველოში; 20. „ფორდის“ მოდელი; 21. ნაპოლეონის მარშალი; 22. გემის მზარეული; 24. ესპანეთის ფეხბურთის გუნდი; 27. ქუთაისის რაგბის გუნდი; 28. უნგრული პისტოლეტი; 30.

გერმანული პისტოლეტი; 31. ამერიკელი მწერალი; 32. ავსტრიული პისტოლეტი; 33. „ფერარის“ მოდელი; 34. ძველებური ორანჰანი მსუბუქი ხომალდი.
შვეულა: 1. მეთაურის განკარგულებაში დატოვებული ჯარის ნაწილი, რომელსაც საჭიროების შემთხვევაში ჩააბამენ ბრძოლაში; 2. საპყრობილე; 3. კორიდის მონაწილე, მატადორი; 4. მონღოლეთის არმიის ჯარისკაცი; 7. შეედური ტანკსაწინააღმდეგე სარაკეტო კომპლექსი; 8. მდინარე, რომელიც მიუხედავად ხენატის აკრძალვისა, გადაღ-

აბა იულიუს კეისარმა და ძვ. წელთაღრიცხვით 49 წელს დაიწყო სამოქალაქო ომი; 10. მოტოციკლის სახესხვაობა; 11. საბჭოთა მარშალი; 12. ფინელი ავტომობილი, 2007 წლის მსოფლიო ჩემპიონი „ფორმულა 1“-ში; 13. თაოსნობა რაიმე საქმეში; 17. სახელმწიფოს საპაერო-სამხედრო ძალების ავიაცია მენის შტატში; 18. პურის საცხობი; 23. ფრანგული ავტობატი; 25. აშშ-ის საპაერო-სამხედრო ძალების ავიაცია მენის შტატში; 26.* კლდის თხა; 29. „შვერლეს“ მოდელი.

ფერაღის წინ ნომრში გამოქვეყნებული „არსნალოდის“ პასუხები: **თარგუმალა** 1. პუტკახტი; 6. რაგბი; 7. ანზა; 8. ისლამი; 9. რთი; 12. ვაგარანი; 17. კივე; 18. მურენა; 19. ვაგა; 20. ნადი; 23. დაბური; 24. ავიანი; 25. უწერი; 27. სტეკინი; 28. ლიქსი; 29. ელინი; 31. ჩანგი; 32. ლანსი; 33. მასრა. **შვეულა** 1. პარიერი; 2. უნგრეთი; 3. ტაიმი; 4. ხუნტი; 5. ირანი; 9. საპარი; 10. მე; 12. გამანადგურებელი; 13. არესი; 14. ისარი; 15. კელაბტარი; 16. პესილტინი; 19. ვარატე; 21. ღუმლები; 22. მარშალი; 26. ანგარი; 27. სიცილია; 30. ნოქი.

OM 50 Nemesis

მსხვილკალიბრიანი შვიცარიული სნაიპერული შაშხანა

**„ნემისისი“ ამერიკულ „ბარეტზე“ უფრო
ჯუსტი და მოხერხებულია**

„არსენალს“ საშუალება მიეცა, გამოეცადა მსოფლიოში ერთ-ერთი საუკეთესო და ულტრათანამედროვე მსხვილკალიბრიანი შაშხანა OM 50 Nemesis-ი.

ეს შეიქმნილია სნაიპერული შაშხანა სულ რამდენიმე წლის წინაა შექმნილი და სროლის სიზუსტით ბევრ ანალოგიურ იარაღს ჯობნის.

„არსენალმა“ თავის დროზე ლეგენდად ქცეული ამერიკული მსხვილკალიბრიანი სნაიპერული შაშხანა Barrett M82

გამოცადა და შევქვილია შედარება მოვახდინოთ – შეიქმნილი „ნემისისი“ ბევრად უფრო მოხერხებულია სროლის დროს და ამასთან, უფრო ზუსტიცაა.

„ნემისისზე“ ლეგენდად დაიდა, რომ სასროლეოზე აშშ-ის საზღვაო ქვეითთა კორპუსის სნაიპერმა 910მ-ის სიშორიდან ამ შაშხანით ნასროლი ტყვიების ვეგუვი 5X61მ-ის „გაბარიტებში“ „ჩასვა“.

ამ სტატიის ავტორი, რა თქმა უნდა,

შეიცარიულ მსხვილკალიბრიან სნაიპერულ შაშხანას OM 50 Nemesis-ს სხვადასხვა სიგრძის ლულა და ხმის ჩამშობი უყენდება

ვერ შეეჯობრება ამერიკელი საზღვაო ქვეითების ერთ-ერთ საუკეთესო სნაიპერს, მაგრამ „არსენალმაც“ „ნემისისით“ პირველზე გასროლილი 12,7მ კალიბრის ტყვია 700მ-ში მიზანს მთარტყა.

წევ შეგნებულად არ დაეკანკრებოდა, რომელ სასროლეოზე გამოეცადა „ნემისისი“, მაგრამ თუკი ვეცნობა მთიხეული, ვიტყვი, – ის ქართველი პროფესიონალი სნაიპერები, რომლებმაც შეიქმნილი „ნემისისი“ მაღალ დონეზე ათვისეს, იმ ლეგენდად ქცეულ ამერიკელ სნაიპერს არათუ ჩამოუვარდებან, არამედ ჯობნან კიდევ, როდესაც მიზანს თითქმის 2კმ-ის სიშორეზე აზანებენ!

ასეთ სიზუსტეს ასევე განაპირობებს 12,7X99 მმ (.50 BMG) ტიპის სპეციალური სნაიპერული ვაზნები, რომელთა ტყვიები ხელით არის დამუშავებული და ვაწონასწორებული, შესაბამისად, თითოეული ვაზნის ღირებულება 100 ლარის(!) ფარგლებში მერყეობს...

OM 50 Nemesis-ის შექმნის ისტორია ყოფილ ამერიკელ საზღვაო ქვეითთა ოფიცერ ვეიშს ოუენსა და შეიქმნილი ინჟინერ კრის მოვილიატის უკავშირდება. მათ იარაღის პირველი პროტოტიპი 2001 წელს სულ რაღაც სამ თვეში ააწვეეს და უკვე ორ წელიწადში „ნემისისი“ სერიული წარმოება შეიქმნილამა კომპანია AMSD-მ დაიწყო.

„ნემისისი“ შექმნისას მისი კონსტრუქტორების ჩანაფიქრით ახალ მსხვილკალიბრიან სნაიპერულ შაშხანას თავი უნდა გამოეჩინა სხვადასხვა საბრძოლო პირობებში, როგორც შორ მანძილზე

ჩვენი ფოსტა: 12,788 კაღ-
იბრის შვეიცარიული მსხვილ-
კალიბრის სნაიპერული შაშხ-
ანა OM 50 Nemesis MkIII-ის მოდ-
ელი მჭიდისა და ოპტიკური
სამიზნის გარეშე 10-15 კმ-მდე
ინონის, რადგან მას შეიძლე-
ბა დაუყენდეს სხვადასხვა
სიგრძის (38188-დან 83888-მდე)
ლულეები. შესაბამისად, იცვ-
ლება შაშხანის სიგრძეც 1029-
დან 1562 88-მდე (როდესაც
კონდახი გახსნილია) და 774
88-დან 1232 88-მდე (როდეს-
აც კონდახი დაკეცილია).
ლულის გამოცვლას 2 წუთზე
ნაკლები დრო სჭირდება. მჭიდ-
ში 12,7X99 88 (.50 BMG) ტიპის
5 ვაზნა ჩადის.

**შაშხანის ყველა ვარიანტი
დაფუძნებულია ერთი და
იმავე სახის ლულის კოლოფზე,
საცემ-სასხლტ მქეპანიზმსა და
საკეტის ჯგუფზე. ლულის
ჩაქებვა წრფივად მოსრიადე
მობრუნებადი საკეტით ხდე-
ბა. ლულის ბოლოში ყენდე-
ბა ეფექტიანი ლულის მუზრუ-
ტი ან ხმის ჩამშშობი.**

სროლისას, ისე ქალაქის ქუჩებში. ამიტ-
ომაც განსაკუთრებულ ყურადღება მიეცა
სროლის სიზუსტეს.

თავდაპირველად, „ნემესისის“ პირველ
ვარიანტს მჭიდი არ ჰქონდა, ისევე როგორც
დასაკეცი ფეხები და კონდახიც მხოლოდ
სიგრძეში რეგულირდებოდა. „არსენალის“
გამოცდილი შვეიცარიული მსხვილკალი-
ბრის სნაიპერული შაშხანის ბოლო
მოდელიცაა OM 50 Nemesis Mk III-ი
კი გამოირჩევა მარცხენა მხარეს დასაკე-
ცი კონდახით, 5-ვაზნიანი მჭიდითა და
დასაკეცი ფეხებით. სროლისას კონდახ-
ის ქვეშ იხსნება სპეციალური დასაღმე-
ლი ფეხი, რომელიც მძიხე არადის უკეთეს
სტაბილიზირებას უზრუნველყოფს. ლუ-
ლის ზეშით მავრდება Picatinny rail
ტიპის მამარითველი, რომელზეც შეიძლება
დაყენდეს თითქმის ყველა თანამედროვე
ტიპის ოპტიკური სამიზნეები და ღამის
ხედვის მოწყობილობები.

შვეიცარიული მსხვილკალიბრის
სნაიპერული შაშხანა OM 50 Nemesis-ი
ევროპის რიგი ქვეყნების სპეციალურმა
პოლიციურმა დანაყოფებმა და სპეციალ-
ური ოპერაციების ძალებმა შეიძინეს. მისი
ფასი მსოფლიო საიარაღო ბაზარზე 30-
40 ათას ევროს უტოლდება.

ირაკლი ალადაშვილი

მისიონერი

ბ. 17/26

OM 50 Nemesis